

Život

KULTURNÉ SPOLEČENSKÝ ČASOPIS • SRPEN • AUGUST • SIERPIEŃ 1988 (ČÍSLO 363) CENA 50 ZŁ

Som vaša matička
Slováci – deti!
Matičná kašička –
slovenské vety.

Som vaša milá sila,
Som vaša mladá vláda...

Váš otec Svätopluk
pod zemou zbiera pluk –
držte sa mojich rúk!
...On si tam ešte len
na kostru koníka sadá...

Lubomír Feldeka, MS

Historický „matičný“ sprievod v Martine na oslavách 700. výročia prvej písomnej zmienky (1984)

Ked' odbila hodina „W”

1. augusta 1944 o 17.00, čiže o hodine „W”, sa oddiely Krajinskej armády sústredené na miestach očakávania pohli do boja s Nemcami. Po boku Krajinskej armády bojovali tiež oddiely Ludovej armády a ďalšie odbojové útvary. Po skoro piatich rokoch nepretržitého a tvrdého boja v ilegalite teraz po prvýkrát vyšli otvorené so zbraňou v ruke, s bielo-červenými páskami na rukávoch. Spolu s nimi začali boj vojací časy 535. Slovákov s bielo-modro-červenými páskami, na ktorých bol poľský orol a písmená WP. Začalo sa Varšavské povstanie, ktoré malo trvať niekoľko dní a trvalo 63 dní. 10 000 vojakov (vrátane sanitných, spojovacích a ďalších služieb) hrdinsko a obetavo bojovalo, bojovali takmer všetci obyvatelia Varšavy: robotníci i inteligenci, ženy i muži, mládež, ľudia všetkých politických orientácií. Zvádzali neúprosný boj s nepriateľom v odvete za vyše päťročné obdobie poroby, ponížovania a násilia.

Nemci napriek obrovskej presile stratili 275 tankov a obrnených vozidiel, 10 000 padlých, 7000 nezvestných, 9000 ranených, ako aj 2000 vojakov, ktorí padli do poľského zajatia. Pričom tieto údaje nie sú plné, pretože ako konštatoval veliteľ hitlerovských vojsk von dem Bach vo svojich hláseniach: „V prvých dňoch boli zničené celé jednotky, o osude ktorých z nemeckej strany nikdy sa nebolo možné nič dozvedieť.“ Veľký počet zabitých v pomere k raneným nemeckým vojakom von dem Bach vysvetľoval tým, že „sa bojovalo skoro výlučne z blízkej vzdialnosti a pripravenosť poľských snajperov k palbe bola obrovská.“

Počas bojov aj povstalecké oddiely utrpeli veľké straty. Padlo okolo 18 000 povstalcov a 25 000 bolo ranených, v tom 6500 ľahko ranených, 5300 nezvestných. Obrovské straty postihli obyvateľstvo Varšavy: asi 180 — 200 tisíc padlých. I. armáda Poľského vojska stratila 3764 vojakov a dôstojníkov počas prechodu cez Vislu a v bojoch na povstaleckých predmostiach.

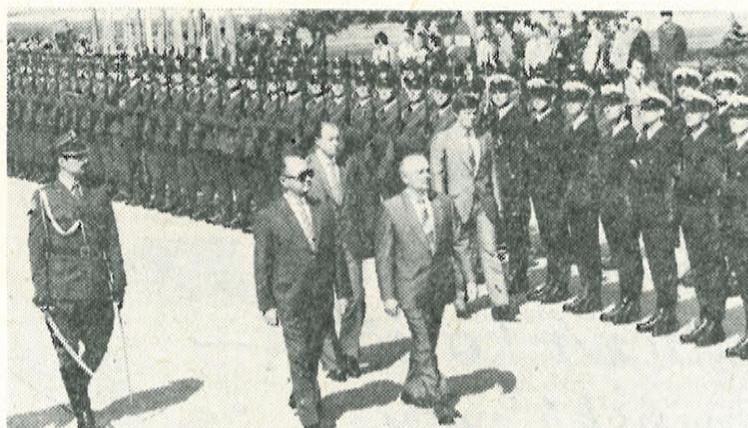
Mesto bolo zničené a vyrabované počas bojov i po povstani. Nemci v októbri, novembri a decembi 1944 vyhodili do vzduchu a vypálili ťažice domov. Vyše 90 percent pamiatkových objektov prestalo existovať. Oheň zničil bezcenné vedecké zbierky a umelecké diela.

Varšavské povstanie bolo vlasteneckým činom vojakov poľského odbojového hnutia a obyvateľov Varšavy. Povstalci sa vzdali boja az po 63 dňoch drívnej presily nepriateľa. Dňa 2. októbra 1944, v stále gen. SS E. von dem Bacha v Ožarove pri Varšave predstavitelia hlavného veliteľstva Krajinskej armády pluk. K. Iranek-Osmecki a pluk. Z. Dobrowolski podpísali kapituláciu.

O Varšavskom povstani sa písalo a píše veľa nielen v Poľsku. Zahraničí vyšli knihy cudzích autorov, v ktorých nachádzame kladné a záporné hodnotenia a mienky o povstani. Jedno je však isté, Varšavské povstanie sa nažďa zapísalo do dejín poľského národa.

ACH

PRIATEĽSKA NÁVŠTEVA historického významu

Na varšavskom letisku Okčenie generálneho tajomníka ÚV KSSZ Michaila Gorbačova privítal prvý tajomník ÚV PZRS a predsedu Štátnej rady PLR Wojciech Jaruzelski spolu s členmi najvyšších poľských stranických a štátnych orgánov.

Michail Gorbačov počas prejavu v poľskom Sejme

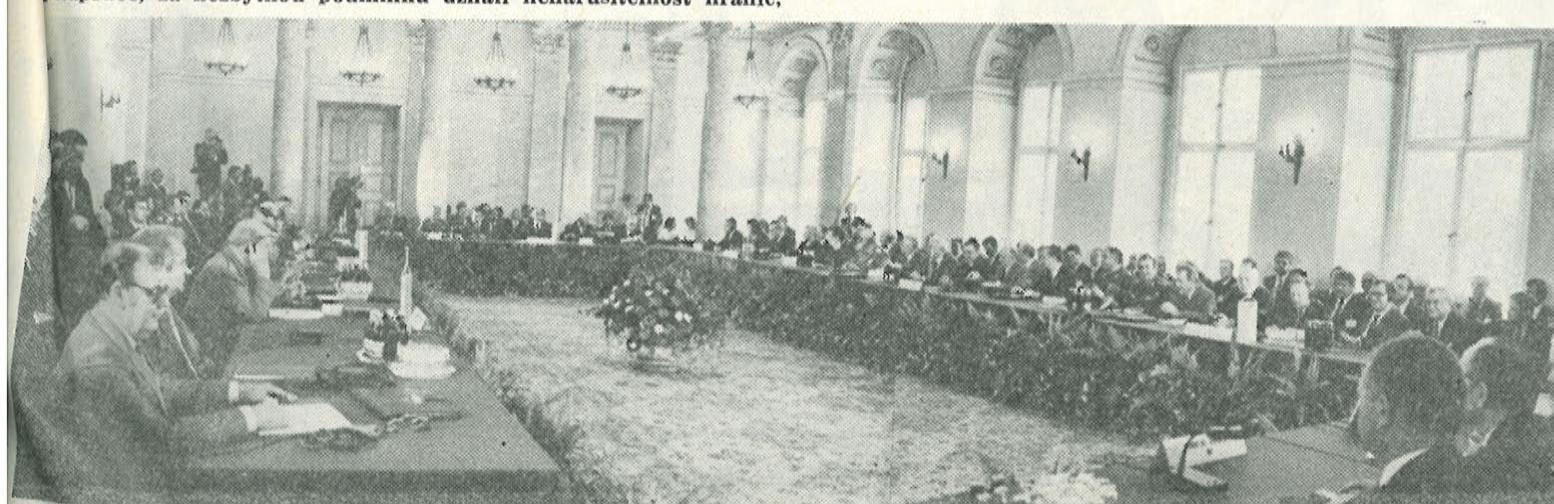

Raisa Gorbačovová v sprievode Barbary Jaruzelskej navštívila Ústav priemyselného návrharstva vo Varšave

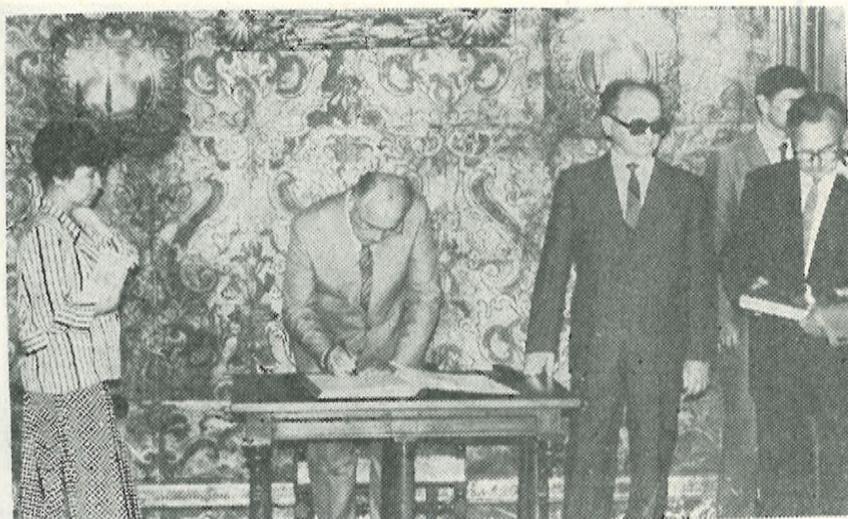

Pri hrobe Neznamého vojaka vo Varšave

dodržovanie svrchovanosti a územnej integrálnosti státu a ďalších všeobecne uznávaných zásad a norem v mezinárodných vzťahoch. Vymenili si informace o vnitřnom rozvoji a premenách v svých státech a o rozvoji spolupráce mezi spojeneckými socialistickými státy. Porada proběhla v ovzduší přátelství a spolupráce.

MICHAIL GORBAČOV V POŁSKU 11.07.-16.07.1988

Jeden z dôležitých momentov behom návštavy Michaila Gorbačova a jeho manželky Raisy na krakovskom kráľovskom zámku Wawel.

Michail Gorbačov navštívil súkromné poľnohospodárstvo Franciszka Bakana z Modrzewia. Na snímke: roľník víta vzácného hosta chlebom a solou.

Záber po podpísaní spoločného poľsko-sovietskeho vyhlásenia SNÍMKY CAF

Návšteva Múzea Lenina v Bielom Dunajci

Záber z mitingu priateľstva mládeže Poľska a Sovietskeho zväzu, ktorý sa konal v krakovskom kráľovskom zámku Wawel, kde Michailovi Gorbačovovi súbor Gavenda odovzdal v mene poľských detí Veľkú medailu radu úsmevu.

Stretnutie v štetinskej lodenici Adolfa Warského

Prehliadka Kráľovského zámku vo Varšave

Početne zhromaždená mládež počas rozlúčky Michaila Gorbačova na varšavskom letisku Okęcie

MOSKVA. Programu reformiem, prestavby a demokratizácie sovietskej spoločnosti bola venovaná 19. všeobecná konferencia KSSZ, ktorá sa konala koncom júna za účasti 4992 delegátov z celej krajiny. Konferencia schválila sedem rezolúcii: o priebehu realizácie uznesenia XXVII. zjazdu KSSZ a úlohach pri prehľbovaní prestavby, o demokratizácii sovietskej spoločnosti a reforme politického systému, o boji proti byrokracii, o národnostných vzťahoch, o verejnej informovanosti, o reforme práva a o niektorých neodkladných opatreniach na praktickú realizáciu reformy politického systému krajiny. Posledná rezolúcia určuje kalendár politických reform, ktoré sa majú uskutočniť v štátnych orgánoch a v strane do jesen 1989. Na snímke: predsedníctvo konferencie.

STRETNUTIE PRIATEĽSTVA. Bohatý bol program stretnutí, diskusií, seminárov a kultúrnych i športových podujatí na veľkom stretnutí mládeže Poľska a NDR, ktoré sa konalo v júni vo Vroclavi. V diskusách dominovali dve témy — spolupráca mládeže oboch krajín v zavádzaní vedecko-technického pokroku a prázdninová výmena medzi mládežníckymi organizáciami. Stretnutia s mládežou sa zúčastnili vedúci predstaviteľov oboch krajín — Wojciech Jaruzelski a Erich Honecker, (na snímke), ktorí podpisali medzištátnu zmluvu „Dielo priateľstva mládeže PDR a NDR“.

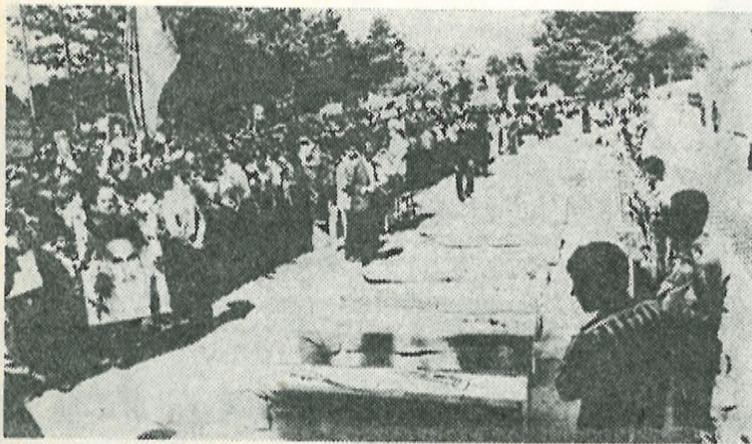

MARSÁL SERGEJ ACHROMEJEV, šéf generálneho štábu ozbrojených sil SSR a prvý námestek ministra obrany Sovětského svazu, prieskutoval na oficiálnej návštěve do Spojených státov na pozvání předsedy výboru šéfů štábů ozbrojených sil USA admirála Williama Crowa. Poprvé v dějinách obou států sovětský marsál kromě rozhovorů s představiteli Pentagonu pozoroval cvičení americké armády, navštívil letadlovou loď „Theodore Roosevelt“ a další vojenské objekty.

NA HAITI jednej z najchudobnejších krajín, došlo k vojenskému súčinnemu obojživelnému zavádzaniu. K moci sa dostal generál Henri Namphy, ktorý zostavil novú vládu, zloženú výlučne z dôstojníkov. Na snímke: ozbrojená vienská hliadka na uliciach hlavného mesta Haiti — Port-au-Prince.

VEĽKÉ POBŪRENIE svetovej verejnej mienky vyvolal raketový útok amerického križníka Vincennes na iránske lietadlo osobnej dopravy letiace medzinárodným letovým koridorom z Bandar Abbásu do Dubaja. Zahynulo 298 osôb spolu s posádkou. Sú to ďalšie obeť iránsko-iráckej vojny, ktorá — čo je možné — sa môže zaneчíli. Totiž 18. júla t.r. Irán prijal rezolúciu OSN č. 598, ktorá vyzývala k primeriu v konflikte s Irakom (Irak ju prijal už skôr). Na snímke: pohreb obetí zostreleného lietadla na cintoríne v Teheráne.

NIGÉRIE. Pod záštitou UNICEF zde byla provedena očkovacie akcie, ktorá zahrnula 2,5 miliónu detí. Byla to nejvôťia podobná akcie v historii UNICEF. Na snímku: Matka s dítetom čeka na očkovanie.

KRONIKA V OBRAZECH

MICHEL ROCARD (na snímke) po posledných voľbách do francúzskeho Národného zhromaždenia bol poverený úlohou zostaviť novú vládu. Keďže voľby neprinesli žiadnej zo strán abselútne víťazstvo, stala sa Rocardova vláda koaličným organizmom, širšie otvoreným na spoluprácu s centrom, hoci jej jadro tvoria, pochopiteľne, predstaviteľia socialistickej strany.

POKLAD. Počas pozemných prác v mestečku Środa Śląska (Vroclavské voj.) objavili hlinený hrniec obsahujúci cenný poklad: vyše 2000 mincí — strieborných pražských grošov a zlatých florénov z polovice 14. stor., ako aj zlatú bižutériu. Hľadanie pokladu, o ktorom sa hovorí, že patrí k najväčším v Poľsku, trvá ďalej, keďže jeho časť bola vyvezená so zeminou na smetisko a dostala sa do rúk súkromníkov. Na snímke: časť objaveného pokladu.

NAMÍBIA, krajina bezprávne anektovaná Juhoafrickou republikou, je miestom, od kiaľ vojská JAR uskutočňujú neustále útoky proti susednej Angoli. Prepady trvajú už mnoho rokov. A deti... tie sú všade rovnaké, všade majú rady hračky. Chlapcovia na našej snímke slúži ako hračka... nábojnice.

Snímky:
CAF, AP, ČTK,
TASS a archív

MISS POLONIA '88. Titul najkrajšej Poľky získala na súťaži v Sopote Joanna Gapińska zo Štetína. Vítazka, ktorej porota udelila aj titul Miss elegancie, dostala za prvé miesto automobil Toyota, striebornú korunu a rad iných odmienn. Na snímke: nová kráľovna krásy (v strede) v spoločnosti Miss sveta Ulli Weigerstorferovej z Rakúska (zľava) a Miss Polonia '87 Moniky Nowosadkovej.

USA. Spojené státy postihla nebývalá vedra a sucho, ktoré zpôsobilo tragické následky pro zemědělství v mnoha státech. Sloupečky v teploměrech stoupají nad 40 stupňů. Nic divného, že Američané využívají každé příležitosti, aby se trochu ochladili.

FRANCIE. Redakce Guinessovy knihy rekordů udělila 113-leté obyvatelce Arles Jeanne Calmentové diplom nejstarší ženy světa. Paní Calmentová se narodila 21. února 1875. Na snímku: Stařenka s diplomem hovoří s novináři v nemocnici, kde je už několik let.

Diváci sledujú koncert laureátov v jablonskom amfiteátri

Orava, Orava, prez Orave lava... takto sa začína jedna z najznámejších oravských ľudových pesničiek, ktorú bolo počúť vari najčastejšie počas posledného XIV. ročníka Pastierskeho sviatku '88. Jeho dejiskom, podobne ako vlni, bola Oravka a Jablonka.

Keď som poslednýkrát písal o Pastierskom sviatku, spomíнал som slávnostnú náladu, živší ruch na cestách a prúd záujemcov náhliacich sa na toto podujatie. Tento rok, žiaľ, chýbal tento sprievodný prvok oravského sviatku. Možnože to spôsobilo veľmi nepriaznivé počasie, ktoré akoby sa spriahalo proti organizátorom a skoro poldruha dňa štedro rosilo Oravu teplým letným dažďom. Nie div, že sa účastníci prvého dňa podujatia museli utiahnuť pod strechu, do Kultúrneho domu v Oravke. Divákov nebolo naštastie — hoci je to smutné — príliš veľa, preto sa bez väčších problémov, aj s časou účinkujúcich, zmestili v tamnejšej kinosále, kde sa začal hlavný bod sobotnajšieho programu — prehliadka inštrumentalistov, kapiel a spevákov.

Tejto prehliadky trvajúcej vyše dve a pol hodiny sa tento rok zúčastnilo o niečo menej vystúpujúcich ako vlni: 15 speváckych skupín a sólistov, 2 ľudové kapely a 6 muzikantov z Oravy, ale aj iných oblastí, ktorí súťažili o Pastiersky cengáč. Boli medzi nimi mladí a starší — od siedmich do vyše sedemdesiatich rokov.

Startovali v tejto súťaži aj dve naše krajské skupiny speváčok z Malej Lipnice a Kičor. Spievali pekne, viachlasne, hoci obe mali určitý problém so začiatím prvej pesničky. Ostatne hľadám každý z účastníkov sa nevyhol menšej či väčszej chybe. Malolipničanky boli na scéne o niečo istejšie, spievali expresívnejšie, zato Kičoranky mali zaujímavejší a vtipnejší program. Porota ich preto ocenila rovnako a priznala obom ex aequo druhé miesto a odmeny po 5 tis. zl.

Po prvý raz v dejinách Pastierskeho sviatku chýbala na prehliadke známa kapela MS KSSČaS z Prívarovky, ktorej dušou bol populárny, vyše 80-ročný Andrej Vengrín. Žiaľ, čas je neúprosný, prstý — u husliču tak dôležité — prestali byt ohybné a tak, ako som sa dozvedel, tento zaslúžený huslista sa musel vzdáť aktívnej činnosti. Nebude ľahko nájsť vhodného nástupcu na jeho miesto. Chýbali tiež, nevedno prečo, naše kapely z Harkabuza a Podsrnia, ktoré sa tak pekne predstavili v minulých rokoch. Je to škoda o to viac, že zastúpenie kapiel na podujatí bolo tento rok viac ako skromné. Čoraz skromnejšie sú tiež reprezentovaní inštrumentalisti, ktorí kedysi predvádzali svoje majstrovstvo na mnohých hudobných nástrojoch. Tento rok, okrem huslistov, už len

ORAVA, ORAVA..

Ludwik Mlynarczyk hrou na lístku nadviažal na túto tradíciu a získal zaslúžený aplaus.

Prvý deň Pastierskeho sviatku zavŕšil večierok poézie, na ktorom oznámili výsledky 14. literárnej súťaže, vypísanej pre autorov písucích v oravskom nárečí. Súťaže, ktoréj organizátori dali meno... Piotra Borowého. Prvú cenu získali v nej ex aequo otec a syn, Emil a Robert Kowalczykovi z Veľkej Lipnice. Práve ich básnickej tvorbe bol venovaný tento večierok. Nebolo by na ňom nič zvláštne — tradičná, oravská tematika básní, dosť vyumelkovany jazyk (nárečie) s prelínajúcimi sa zavše polonizmami, hoci

treba uznáť, že niektoré recitované verše sa mohli páčiť a svedčili o značnej vyzretosti autorov a zručnosti v narábaní perom.

Teda ako som už spomenul, na večierku by nebolo nič zvláštne, keby nie skutočnosť, že sa premenil na večierok Piotra Borowého, na ktorom obširne predstavili jeho profil ako „horlivého vlastence“, nadpriemernú osobnosť, človeka mûdrého, oddaného „veci oravskej“. Prečítali tiež niekoľko jeho „zlatých myšlienok“ raziacich mysticizmom a dve rozprávky — o brachu, ako aj o porobení mlieka, ktorú vraj treba chápať i ako výstrahu. Pred čím, nevedno, ale o úsili „veci oravskej“ všetci vedia. Na margo večierka

Vystupujú krajanke z Malej Lipnice: V. Smrečáková, J. Brehová, A. Vojtyčáková a K. Gribáčová. Foto: J. Rutkowski

Spievajú krajanky z Kičor: J. Antalčíková, J. Karkošková a B. Karkošková

Vyhrala detská kapela zo súboru Oravačik z Trstenej

možno ešte dodať, že niektorí „milovníci“ Oravy by chceli vzkriesiť kult Borového (alebo vari urobiť nový plebiscit?), preto tiež navrhli nazvať jednu z ulíc v Jablonke jeho menom. Návrh sa však stretol s rozohnaným odporom Oravcov a neprešiel.

Vráime sa však k Pastierskemu sviatku, ktorý sa na druhý deň presťahoval od Jablonky a presnejšie do miestneho amfiteátru. A keďže sa trochu vyčasilo, program podujatia mohol nerušene pokračovať. Začal sa vyhlásenie výsledkov súťaže inštrumentalistov, kapiel a spevákov. Porota veľmi dôkladne a hádam súhlasne s očakávaním ocenila súťažiacich a skoro všetkým udili finančné odmeny. Predstavila tiež všetky inštitúcie a organizácie, ktoré finančne prispeli na fond odmen a všobec celé podujatie, samozrejme, s opomenutím našej Spoločnosti. Preto teraz si dovoľujem doplniť zápisnicu a oznámiť, že nás podiel bol možno skromný, ale jednako predstavoval 40 tis. zl. K podobnému „nedopatrieniu“ došlo tiež počas súťaže súťaže, keď konferencier „zabudol“, ostatne nie po prvý raz, predstaviť naše spevácke skupiny, že reprezentujú KSSCaS.

Po vyhlásení výsledkov súťaže, na scéne zavládla už hudba, spev a tanec. Začal sa

Najmladší účastník J. Mlynarczyk

konzert laureátov a vystúpenia folklórnych súborov popretávané recitáciami poézie v oravskom nárečí. Boli medzi nimi Male Podhale z Jablonky, Mszałniczania z Kamionky Wielkej a Orava z Veľkej Lipnice. Veľký záujem vzbudilo najmä vystúpenie detského súboru Oravačik z Trstenej. Mladí Trstenčania sa predstavili ako znamenití tanecníci, muzikanti a speváci. Za svoj pestrý program, predvedený skoro na úrovni dospelých súborov, zožali zaslúžený aplaus.

Sledujem Pastiersky sviatok už mnoho rokov. Zdá sa mi však, že v poslednom období klesá záujem o toto podujatie. Asi sa stalo menej atraktívne. Vymizli z neho (občas hádam pre zlé počasie) viaceré starodávne zvyky, v tom i pastierske, ktoré predsa boli stredobodom podujatia, jeho hlavnou ideou, no a príťahovali publikum. Tažko teraz na počkanie vymyslieť nejaký recept, ale zdá sa mi, že treba rozhodne zatraktívniť program a neustále ho obohatovať o nové formy. Veď same prehľadky, na dôvažok tých istých súborov či kapiel, sa raz musia znudíť. Myslím si tiež, že treba starostlivejšie vyberať účastníkov a dbať o to, aby na podujatí boli zastúpené všetky oravské obce,

čo sa všobec nemusí spájať so zvýšenými nákladmi. Veď napokon ide o to, aby sa Pastiersky sviatok stal ozajstným sviatkom celéj Oravy.

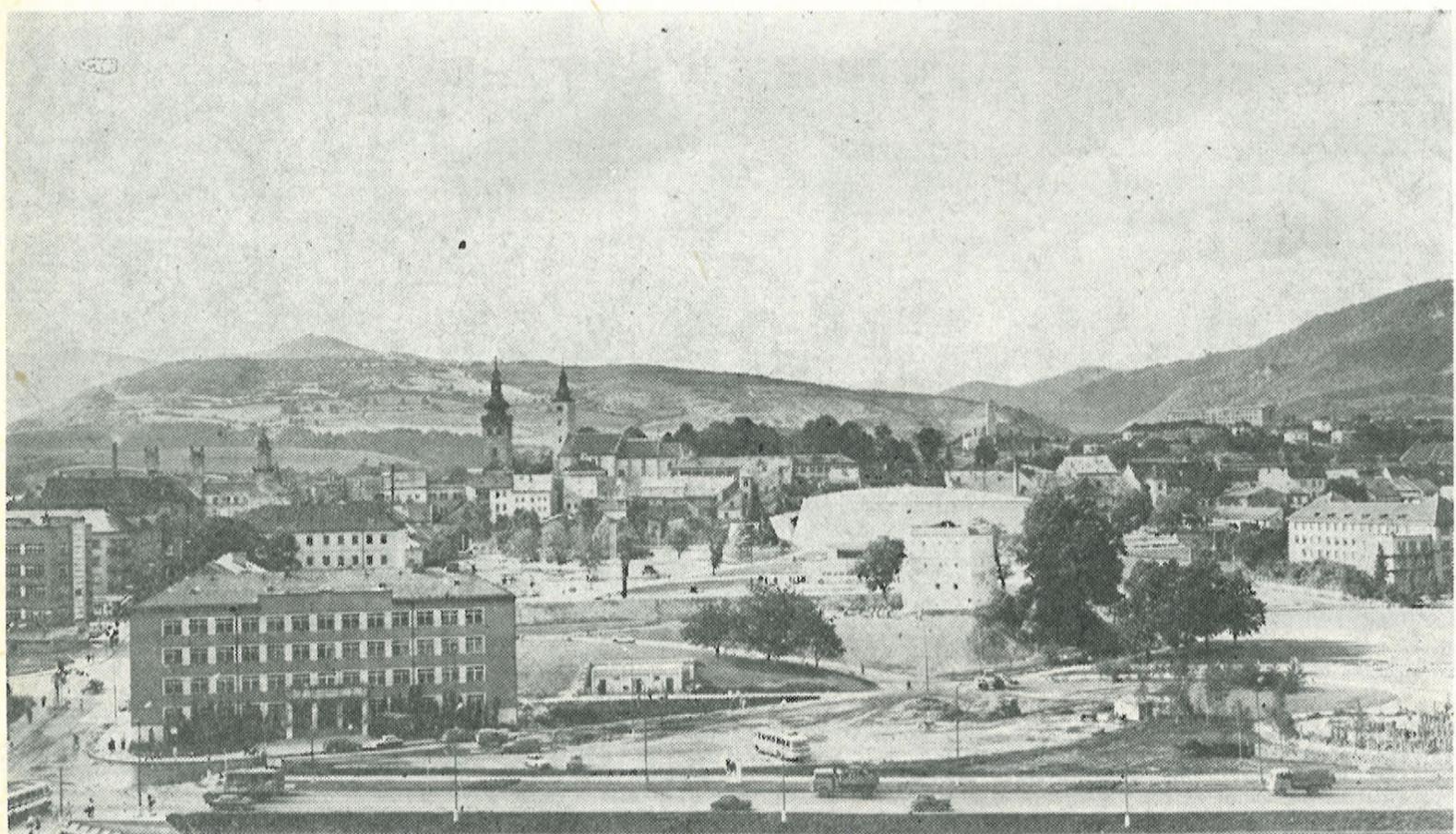
Ako sme už viackrát písali, gmina Jablonka v rámci pohraničnej spolupráce udržiava živý styk so susedným Dolnokubinskym okresom. Dochádza k vzájomnému návštěvám, uskutočňuje sa kultúrna, ale i osobná výmena a pod. Tento rok hostami na Pastierskom sviatku v Jablonke bola oficiálna delegácia z Trstenej: Ing. Ján Beda — predseda mestského výboru KSS, Ján Florek — predseda mestského národného výboru a Ing. Ján Hučák — predseda mestského výboru Národného frontu.

Ako mi povedal Ing. Ján Beda, počas návštavy si vymenili názory na viaceré oblasti činnosti, v tom i na socialistickú prestavbu, uskutočňujúcu sa v oboch našich krajinách. Styky a spolupráca s jablonskou gminou sa pekne rozbiehajú a sú ná najlepšej ceste k ďalšiemu rozvoju a k rozšíreniu na viaceré oblasti.

Text a snímky: JÁN ŠPERNOVÁ

Konzert v Jablonke v sprievode náčelnika gminy M. Borowicza (zľava) sledujú hostia z Trstenej: predseda MV KSS Ing. J. Beda, predseda MNV Dr. J. Florek a predseda MV Národného frontu Ing. J. Hučák

Pohľad na Banskú Bystricu, v centre Pamätník Slovenského národného povstania

V SRDCI SNP

vedecko-výskumné pri spracúvaní historickej problematiky odboja na Slovensku s hlavným dôrazom na dejiny Slovenského národného povstania. Výsledky vedeckých prác múzea sa publikujú v samostatnom zborníku.

Po tematickej stránke expozícia múzea zachycuje v celej komplexnosti história a význam Slovenského národného povstania. Ukažuje, že v ňom na jednej revolučnej platforme sa stretli aj riešili všetky základné politické, hospodárske, sociálne i nacionálne problémy Slovenska, ktoré SNP vstúpilo do histórie ako plnohodnotný a svojprávny národ s požiadavkami, za ktoré bojovalo. Povstanie prispelo nielen Slovensku, ale aj celému ďalšiemu vývoju obnovujúceho sa Československého štátu. Povstaním sa začala národná a demokratická revolúcia v Československu, ktorá prerastla v socialistickú revolúciu.

Banská Bystrica, centrum mesta. Foto: archív

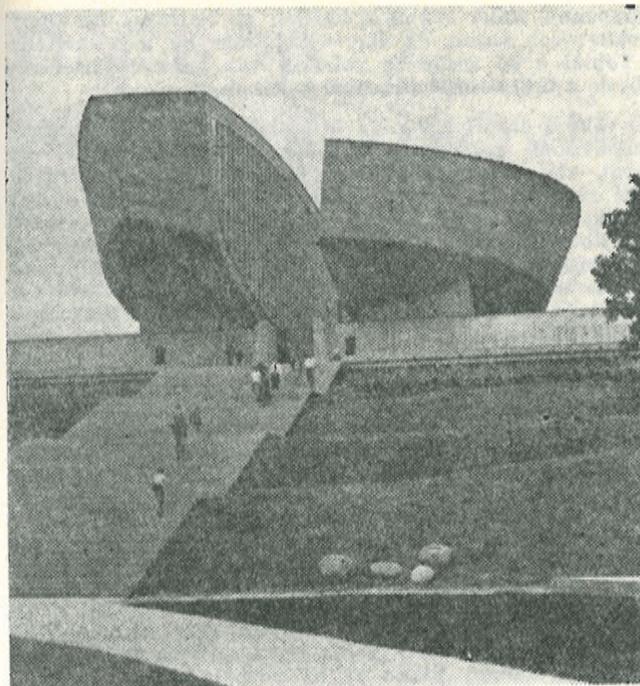
Pred 44. rokmi, koncom augusta 1944 sa odohrali na Slovensku udalosti, ktoré svojim významom sa zapísali do dejín slovenského národa a celej Československej republiky.

* * *

V stredoslovenskom meste Banská Bystrica sa nachádza Pamätník — múzeum Slovenského národného povstania, ktorý pripomína nielen povstalecké boje, ale aj celý protifašistický odboj slovenského ľudu.

Už v roku 1949 rozhodnutím Slovenskej národnej rady začal v Banskej Bystrici vyvíjať vedeckú a dokumentačnú činnosť Ústav Slovenského národného povstania. O šesť rokov neskôr vzniklo v Banskej Bystrici Múzeum Slovenského národného povstania, ktoré od roku 1969, plní aj úlohu Pamätníka.

Vlastným poslaním múzea je zhromažďovať a ochraňovať pamiatky z obdobia protifašistického odboja slovenského ľudu v rokoch druhej svetovej vojny. Jeho expozícia sa delí na dve, navzájom na seba nadvádzajúcej časti: dokumentárna obsahuje množstvo významných exponátov (väčšie z nich sú umiestnené v exteriéroch múzea), fotografií a iných dokumentov. Umeleckú časť expozicie tvoria štyri scény audiovizálneho systému, ktoré doplňajú dokumentačnú časť expozicie. Do komplexu múzea patrí aj kino, kde sa pre návštěvníkov premietajú autentické, dokumentárne a umělecké filmy s problematikou povstaleckého boja. Okrem toho múzeum plní aj úlohy

Pamätník SNP v Banskej Bystrici. Foto: archív

IVAN SKÁLA

Nechci

Já také vidím hrdličky,
lesk haluzí a svěží trávu.
Také však tisknu pod víčky
slzy a krotím vzteklu hlavu.

Nechci psát verše o ničem,
byť sličné, se skvělými rýmy,
když pod nohami hoří zem,
když jdeme časy řečavými.

K čemu ty spousty hezkých slov,
poetického háčkování,
když třeba před tmou katastrof
svět přikrýt veršem jako dlaní.

ANDREJ PLÁVKA

Banská Bystrica

Tie mestá vzácne sú, kde vzidu chlapci hôrni
a vatru zapália voľnosti znamením,
z tých iskier dychtivých, aké má pohľad voňy,
keď plachosť odvekú v odvahu zamení.

Tu tuhli na oceľ mäkušké naše srdcia,
ochotné striasať sa na každé hladkanie,
tu vyhňa slovenská, v ktorej sa za horúca
ukulo mohutné a slávne naše: Nie!

Prišli dni úzkosti — a naša krv i slzy
sta dobrý oldomás šli v misku vrahovu...
Len chytrou nažrať sa, pokiaľ si neudrží
pre duše stýrané barbarskú nákovu,

na ktorej ukúva podliakov vlastných zradu
a vzorku bezodnú, do ktorej chcel by liať
našu krv vyliatu na posmech, maškarádu,
pre tance víazný tvár si ňou maľovať

kanibal európsky, hodovník nad Kremničkou.
Kosti si tetuje na tváre rapavé,
v maškare pardála robi sa holubičou,
bláboce o mieri v krvavej zábave.

Ale bál skončí sa — nedočká netvor rána.
Už junák Rossije napuchlú stína hlavu!
Vrátiš sa k ohnisku Povstania, čeľad' štvaná —
žiť budeš, Bystrica, mesto, čo prejdeš v slávu!

SLOVNÍK ŽIVOTA (162)

VOKALIZOVANIE PREDLOŽIEK (1)

Neslabičné predložky s, z, v, k dostávajú pred niektorými slovami samohlásku, vokalizujú sa, t.j. menia sa na so, zo, vo, ku.
a) Vokalizácia neslabičných predložiek s, z, v, k nastáva vždy pred slovom, ktoré sa začína na tú istú spoluholásku, akú má neslabičná predložka, alebo na najbližšiu pribuznú spoluholásku. Napr.: zo zeme, so zemou (vyslov zo zemou), vo vire, ku garbiarovi (vyslov gu garbiarovi); so synom (vyslov zo sinom), zo sadu, vo forme, ku kamarátovi (vyslov gu kamarátovi).

Predložky s, z sa vokalizujú aj pred slovami, ktoré sa začínajú spoluholáskou š, ž. Napr.: so šabľou, so šafárom, zo šamotárne, zo šepetu, zo šiku, zo širáka, so šuhajom, zo žalúdku, zo žalára, so ženou, so žiaľom.

b) Vokalizácia neslabičných predložiek s, z, v, k nastáva často aj vtedy, keď sa slovo začína na skupinu spoluholások, z ktorých jedna je totožná alebo blízko príbuzná so spoluholáskou neslabičnej predložky. Tu sa niekedy používa vokalizovaná predložka popri nevokalizovanej. Napr.: zo vstupného, zo vzdialenosťi, zo vzdoru, zo vzdachu, zo všetkého, so všetkým, so vzorom, vo Zvolene, vo (v) svaloch, vo (v) svedomí, vo (v) svojom, vo (v) svetle, vo (v) zverinci, vo (v) Švédsku; ku skale, ku skladu; zo (z) pšenice, vo (v) dverách, vo dvore; v tvojom, v tvári; v kvapke.

POESKY
modniarstvo
modny

SLOVENSKY
módný salon
módný

ČESKY
módní salon
módní

modniš	fičúr	švihák
modrzew	červený smrek	modrín
modulácia	modulácia	modulace
modyfikácia	modifikácia	modifikace
mogila	mohyla, hrob	mohyla, hrob
mogilny	cintorínový	hřbitovní
Mohikanin	Mohykán	Mohykán
moknáč	moknút	moknout
mokradlo	močarisko	močál
mokro	mokro	mokro
mokrošč	mokrost	mokrost
mokry	mokrý	mokrý
molestovač	obťažovať	obťažovať
molo	molo	molo
moment	moment	moment
lada moment	čoskoro	ihned
momencik	chvíľka	chvílka
momentalnie	ihneď	okamžitě
Monachium	Mníchov	Mnichov
monarchia	monarchia	monarchie
monarcha	monarcha	monarcha
monarchini	vládkyně	vládkyně
monarchiczny	monarchický	monarchický
monarszy	monarchov	monarchův
moneta	minca	mince
monetarny	peňazný	peněžní
jednostka monetarna	penažná jednotka	peněžní jednotka
Mongol	Mongol	Mongol

KAŽDODENNÝ ŽIVOT

Vo Falštine pôsobí jedna z najmenších miestnych skupín našej Spoločnosti na Spiši. Jej predsedom je krajan ANDREJ KLIMČÁK, ktorého dnes predstavujeme.

— Činnosť našej miestnej skupiny nie je, žiaľ, aktivna — hovorí na úvod krajan Andrej Klimčák. Spôsobujú to objektívne, ale aj subjektívne príčiny. Za predsedu ma krajania zvolili v roku 1983 a snažil som sa trochu oživiť prácu našej skupiny, ale sám som toho veľa neurobil. Avšak viďim vychodisko ako rozhýbal túto činnosť, len sa do nej musí zapojiť celý nás výbor a mládež. Samozrejme, potrebujeme aj pomoc obvodného a ústredného výboru. Treba dať do poriadku našu klubovňu, vymaľovať ju a doplniť jej zariadenie v tom o.i. dobrý televízor, nejaké spoločenské hry, hudobné nástroje a podobne. Aspoň raz v mesiaci by sa mali premietat slovenské filmy. Starsí krajania majú napr. záujem o film Jánosik. Žiaľ, už pekných párov rokov neboli u nás inštruktor s premetátkou. A predsa táto vec záleží len od ústredného výboru. Pre nedostatok veľkej miestnosti nemôžeme prijať folklórny súbor, ale radi by sme u nás uvítali nejaký divadelný krúžok s menším hereckým obsadením. Mali, by sme skúsiť založiť u nás mládežnickú spevácku skupinu. Ale musí nám v tom pomôcť kultúrny inštruktor. Samozrejme, sú to úlohy už na nové volebné obdobie.

Andrej Klimčák oslávil v júli svoje päťdesiaté prvé narodeniny. Detstvo a mladosť prežil v rodisku. Rodičia gazdovali na malom gazdovstve, ktoré umožnilo len skromné živobytie šesťčlennej rodiny, vedľa okrem Andreja mali ešte tri deti. Od malíčka musel pomáhať najprv v domácnosti a neskôr na poli. Ako spomína, dobre

si pamäta zemepánov, ktorí bývali v kaštieli vo Falštine. Do školy chodil šesť rokov: cez vojnu do slovenskej, kde ho učili učitelia Kapolková a Tobiáš a po vojne do poľskej. Ako mladik musel zarabávať na živobytie a najčastejšie pracoval v lesoch.

Ked mal 24 rokov, oženil s Žofiou Milaniakovou. Zostal s manželkou na rodicovskom gazdovstve a spolu hospodári. Museli sa poriadne obracať, aby zabezpečili obživu pre seba a zvyčajúcu sa rodinu. V roku 1958 sa im totiž narodil prvý syn Andrej, o dva roky neskôr Anna, o tri roky nato prišiel na svet Ján a v roku 1972 najmladší Robert. Začali sa pripravovať a šetriť na výstavbu nového domu a hospodárskych stavieb. A tak v roku 1970 krajanka Zofia Klimčáková začala pracovať v obuvníckom závode v Novom Targu. Celý rok bola nútene chodiť pešo 5 kilometrov do Fridmana a späť, odkiaľ závodný autobus dovážal robotníkov. Až o rok začal premávať i do Falština. Chodila ním nie len Žofia ale aj deti do fridmanskej školy, lebo v rodnej obci sa dodnes učí len po IV. triedu. V roku 1971, keď sa deti — Andrej a Anna vrácali peši zo školy, došlo na ceste k nešťastnej nehode, v ktorej tragicky zahynul trinásťročný Andrej. Celá rodina tažko a dlho prežívala túto nečakanú stratu mladého života. V roku 1973 začali Klimčákovci stavať dom a nastáhovali sa doň o päť rokov. Postupne budovali aj hospodárske stavby. Boli to pre nich veru fažké roky, vyžadujúce veľa sebzaprenia, ba aj neprespaných nocí. Odrazilo sa to i na zdravi krajanky Žofie, ktorá je od roku 1982 na nemocnom dôchodku.

Ako mi povedali Klimčákovci, dnes sa im už ľahšie žije, aj keď im pribudlo rokov. Na gazdovstve robia sami a pomáha im najmladší šestnásťročný Robert. Starší si už pozakladali vlastné rodiny. Gazdovstvo je dnes výnosnejšie ako kedysi. Roľník Andrej Klimčák pestuje na svojich „rolach“ trochu ovsu, jačmeňa, zemiačkov, ateleny a zvyšok sú lúky. Chová pár kráv a jatočný dobytok, ošípané a ovce. Staže sa, že nemajú kde vyhánať ovce na pašu, lebo pasienky v blízkom okolí vzali pre potreby priehradu a budú onedlho zaliať vodou. Neopláca sa mu ani chovať kravy, lebo v obci zrušili zber mlieka a do Fridmana nikto nechce voziť tých párov litrov. Gazdovstvo majú modernejšie ako kedysi, vybavené viacerými poľnohospodárskymi strojmi. Sú však problémi s ich nákupom.

Krajan Andrej Klimčák je skromným pracovitým človekom. Významne sa podieľa i na práciach v prospech svojej obce. Plní viac spoločenských funkcií. Je člen richtárskej rady, obchodnej komisie a 30 rokov je aj hasičom hasičského zboru, v ktorom je pokladníkom. Treba ešte zdôrazniť, že od roku 1983, odkedy je predsedom miestnej skupiny, každý rok zbiera predplatné na Život a každý mesiac ho roznáša sám po dedine, lebo poštár odmietol roznašať náš krajanský časopis. Svoje povinnosti sa vždy snaží plniť čo najlepšie, aj keď to — ako sám priznáva — niekedy nevychádzia.

Mohlo by sa zdáť, že život krajanskej rodiny Klimčákovcov v Falštine je dosť jednotvárný, v ktorom sa striedajú radosti a smútky, úspechy a neúspechy. No najcennejšie je to, že v ich rodine vžádne skutočne teplé a srdečné ovzdušie.

Text a foto: ANNA KRIŠTOFEKOVÁ

ĽUDIA • ROKY • UDALOSTI

VZNIK ČESkoslovenska

POKRAČOVANIE Z PREDOŠLÉHO ČÍSLA

Na frontoch svetovej vojny sa rozhodovalo o budúcej podobe mapy Európy. Predsa však sama vojna by habsbursku monarchiu neznížila. Táto v minulosti prežila tak porážku v roku 1859, ako aj v roku 1866, nehovoriač o rade porážok v období po Veľkej francúzskej revolúcii a porážok vo vojnach s Pruskom. Zničujúca sa stala vojna pre starobylú monarchiu až v súvislosti s revolúciou, ktorá v roku 1917 otriasla Európu a svetom.

V marci zvíťazila v Rusku buržoázna demokratická revolúcia. Zvlášť hlboký a bezprostredný vplyv mal pád cárizmu tak na medzinárodnej postavenie, ako aj na vnútornú situáciu v Rakúsko-Uhorsku: monarchistický princíp bol otriasený a revolučno-demokratické heslo o práve národov na sebaurčenie, ako ho proklamovali v českom zjazde predstaviteľov a vojákov v Petrohrade, malo v mnohonárodnostnej stredoeurópskej monarchii veľký ohlas.

Vplyv ruskej revolúcie a celková kritická situácia riše donutili cisára a vládu, aby zvolali parlament, ktorý sa nezíšiel od začiatku vojny. Chcel týmto demonstrovať, že

Rakúsko-Uhorsko je demokratickým konštútnym štátom a že ho teda nemôže postihnúť osud Ruska. Spolu s obnovením parlamentu boli v určitej miere obnovené aj základné ústavné slobody: sloboda zhromažďovania, spolková a tlačová.

Politickej strany, buržoázne a robotnícke, organizovali schôdzky, pripravovali sa na obnovený parlament. Sociálna a národnostná radikalizácia sa začala prejavovať otvorennejšie. Robotníci sa na verejných schôdzkach dožadovali ukončenia vojny a zlepšenia zásobovania, ľud potlačených národov žiadal sebaurčenie národov. Nacionálne sa radikalizovala aj česká politika. Štátoprávne prehlásenie českých poslancov z 30. mája 1917 pri vstupe na rišku radu žiadalo samostatnosť českých zemí spojených so Slovenskom, aj keď zatiaľ v rámci monarchie. Stále častejšie sa ozývala požiadavka úplnej československej samostatnosti.

Tak zvaná Trojkráľová deklarácia zo 6. januára 1918, v ktorej česki poslanci už takmer jednoznačne žiadali samostatný československý štát, sa vyslovene odvolávala na heslo o práve národov na sebaurčenie. E. Beneš (český politik a štátnik, spolupracov-

28. októbra došla do Prahy správa o kapitulácii Rakúsko-Uhorska. Ľud naplnil pražské ulice. Spontánne bola vyhlásená Československá republika. Foto: ČTK

OBCHOD ALEBO KLUBOVŇA?

O Malej Lipnici písal Život už viackrát, najčastejšie na tému kultúry, činnosti folklórneho súboru, divadelného krúžku a tamojšej miestnej skupiny KSSČas. Preto bude vari záhadno venovať dnes niekoľko poznámok iným problémom tejto obce, ktoré tam nikdy nechýbali.

Jeden z nich sa už oddávna spája so školou, nachádzajúcou sa v starej, ošarpanej budove. Pred niekoľkými rokmi bola si ce opravená, čo vec iba oddialilo, a tak otázka výstavby novej školy je nadálej nielen aktuálna, ale jednoducho nutná.

Malá Lipnica je, napriek svojmu názvu, veľkou obcou a ako taká potrebuje vlastné zdravotné stredisko. To sice aj je, ale sa tiesni v starej drevenej budove, v súvislosti s čím nie je v stave poskytnúť obyvateľom plnú lekársku starostlivosť. Preto po viačročnom úsili padlo konečne rozhodnutie o výstavbe nového strediska. Gminný úrad zabezpečil stavebný materiál a tak už vlni sa Lipničania pustili do práce a svojpomocne postavili základy. Tento rok hodlajú vymurovať steny a na budúci, ak všetko pôjde dobre, odovzdať budovu v hrubom stave. Keďže výstavbu považujú za dôležitú, možno mať nádej, že svoj zámer zrealizujú.

Keď som sa nedávno zhováral s Lipničanmi, skoro všetci prizvukovali, že by sa v obci zišiel aj riadny kultúrny dom. Mládež z celej obce sa nemá kde schá-

dzať, chýba jej miesto, kde by mohla kultúrne tráviť voľný čas. A predsa nejde iba o mládež. Je to vobec otázka kultúrneho života obce, ktorá predsa v tejto oblasti nemá na výber príliš veľa.

Zatiaľ aj túto úlohu splňa spomínaný starý drevený dom (kde je zdravotné stredisko), v ktorého zadnej časti gminný úrad vyhospodáril pre kultúrne účely jednu nevelmi veľkú miestnosť. Konajú sa tam občas tanecné večierky, ktoré prebiehajú spravidla pokojne a bez výtržnosti, lebo — ako mi podotýkali viacerí krajania — lipnická mládež sa dokáže kultúrne zabávať.

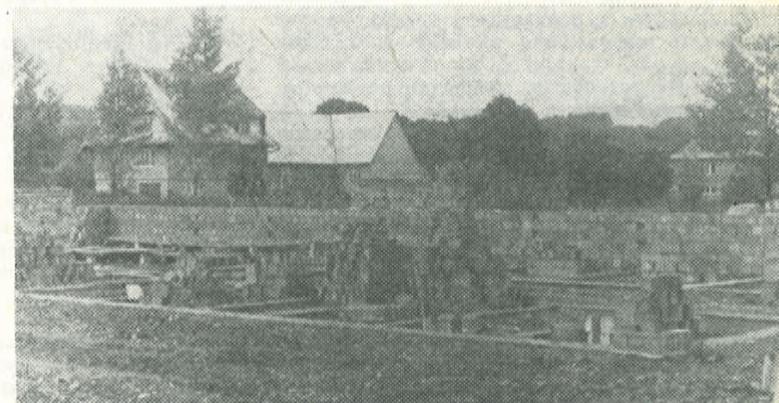
Dnes, keď sú problémy so stavebným materiálom, tažko je v jednej obci viesť dve väčšie stavby, aj keď sa to robí vo veľkej mieri hospodárskym systémom, svojpomocne. Preto v Malej Lipnici začali uvažovať, či by sa vec nedalo vyriešiť iným spôsobom. Napr. nad miestnym barom je pekná veľká sála, ktorá v podstate nie je náležite využitá. Dalo by sa v nej — ako znel jeden z návrhov — zariadiť celkom peknú klubovňu, ktorá by už spĺňala požiadavky ozajstného kultúrneho stánku. Boli však aj námitky, že susedstvo baru s predajom liechovin nie je v tomto prípade najšťastnejšie.

Stoí za uváženie aj ďalší z návrhov, aby bol v sále nad barom zriadený obchod s miešaným tovarom, ktorý je v Malej Lipnici tiež veľmi potrebný.

V tejto drevenici sídli lipnické zdravotné stredisko

Pohľad na stavenisko nového strediska

Obec sa predsa tiahne v dĺžke niekoľkých kilometrov a sú v nej zatiaľ iba dva obchody s potravinami a jeden s miešaným tovarom, čo je pri takých vzdialenosťach rozhodne málo. Zatiaľ k žiadnemu rozhodnutiu nedošlo,

problémy zostali. Možnože ich pomôže riešiť novozvolený gminný národný výbor. Možno...

Text a snímky:
JAN SPERNOGA

ník T. G. Masaryka, 1918—1935 minister zahraničných vecí) charakterizoval význam revolučného rozvoja v Rusku pre zmenu v pomeroch dohodových štátov k Rakúsko-Uhorsku takto: „Keď nepomohlo Rusko potlačeným nárom svojim politickým programom alebo od roku 1917 bojom na frontoch, výdatne pomohlo svojou revolúciou. Západoeurópska diplomacia, ktorá nám doposiaľ pomáhala z dôvodov buď mocenských alebo taktických, nemohla teraz cínuť; vynorili sa tu nové, nepremožiteľné, ideové a morálne sily, ktoré jej doterajšie kroky v naš prospech sankcionovali. A na druhé strane v štátach strednej Európy tieto sily pôsobili ohromujúcim dojmom: revolucionizovali masy, ohrozovali autokraciu každého druhu, rozvrácali národnostne zmiešané štáty...“

Na jar roku 1918 sa ukázalo, že politika dohodových vlád, ktorá sa usilovala o výhru vo vojne tým, že by bol uzavretý separatívny mier s Rakúsko-Uhorskou a takto izolované Nemecko, celkom stroskotala. Nechladiac na úsilie cisára Karola I. (cisár 1916—1918) habsburská riša nebola schopná sa odpítať od svojho najsilnejšieho spojenca. Naopak, cisár bol prinutený podpísť 12. mája 1918 v nemeckom hlavnom stane v Spa zmluvu, ktorá habsburskú monarchiu fakticky úplne podriadovala Nemecku. Rakúsko-uhorské jednotky sa zúčastnili nemeckej ofenzívy na západnom fronte.

V tejto situácii a v novom ideo-vzduší nemalo už zmysel tráva o separačný mier s Rakúsko-uhorskou. Vlády dohodových štátov postupne uznávajú právo „Čechoslovákov“ (ako znel dobový termín) a Juhoslávov na vlastné štaty. Wilsonová nótá americkej vlády z 18. októbra 1918, ktorá odpovedala na rakúsko-uhorskú žiadosť o prímerie, už prehlasovala, že americká vláda uznala Československú národnú radu ako vládu de facto a že to musia byť samé národy, ktoré rozhodnú o osude habsburgskej monarchii. To znamenalo, že predstaviteľ najsilnejšieho dohodového štátu židal rozlenenie Rakúsko-uhorska a vytvorenie následníckych štátov — medzi nimi československého a poľského.

V tom čase bola už situácia Rakúsko-uhorska katastrofálna. Po porážke Nemcov vo Francúzsku, rakúsko-uhorskej armády v Taliansku a po kapitulácii spojeneckého Bulharska bolo už jasné, že vojna je prehratá. Celý organizmus habsburgskej riše sa nachádzal v stave hlbokej štátnej a sociálnej krízy. Krajinu hľadala a obyvateľstvo hrozila fyzická záhuba. Tažba uhlia klesla tak, že nebolo možné zaistenie vykurovania domácností, prevádzky priemyslu a nemocníc. Museli byť zavreté štátne úrady. Doprava a štátne finančie boli rozvrátené. Sociálna a nacionálna radikalizácia najširších vrstiev obyvateľstva všetkých národností sa

obracala proti riši. Krčovité pokusy cisára a vlády o politickú dohodu s politickou reprezentáciou jednotlivých národov riše bola neúspešná. Keď 25. októbra sa rozpadol rakúsko-uhorský front v Taliansku a armáda — tradične hlavná opora riše, sa zmenila na davy rozhorených mužov, bolo rozhodnuté.

Samostatný československý štát sa stal skutočnosťou. 28. októbra bol vyhlásený v Prahe na základe impulsu, akým bolo ľudové živelné vystúpenie. V dňoch 28.—30. októbra sa uskutočnil prechod moci z rúk rakúskeho štátu do rúk národných výborov v celom vnútrozemí Čech a Moravy. 30. októbra 1918 v Martine Slovenská národná rada proklamovala úplný rozchod s Uhorskou a verejne sa prihlásila k spoločnému štátu Čechov a Slovákov.

Vznik československého štátu bol súčasťou ďalšieho procesu rozpadu Rakúsko-Uhorska v posledných dňoch októbra a v prvých dňoch novembra 1918. Vojenské porážky, hospodárska vyčerpavosť, ideové a politické dôsledky zničili mocenské piliere habsburgskej riše a uvolnili priestor pre odstredivé sily, ktoré cez desaťročia jej súdružnosť podporovali. Na novej mape Európy Česi a Slováci sa zjednotili v spoločnom štáte. Na jeho pôde sa začal rozvíjať ich národný život.

Doc. dr. JAN GALANDAUER, DrSc.

NARIADENIE MINISTRA OSVETY A VÝCHOVY

(ZO DŇA 22. OKTÓBRA 1987. Č. KO-146-1/87.)

O ORGANIZOVANÍ V ZÁKLADNÝCH ŠKOLÁCH A VŠEOBECNOVZDELÁVACÍCH LÝCEÁCH VYUČOVANIA MATERINSKÉHO JAZYKA PRE DETI A MLÁDEŽ BIELORUSKEJ, LITOVSKÉJ, SLOVENSKÉJ A UKRAJINSKEJ NÁRODDNOSTI

Na základe čl. 36a, ods. 1 zákona zo dňa 15. júla 1961 o rozvoji systému osvety a výchovy (Zb. zák. č. 32, pol. 160 z r. 1971, č. 12, pol. 115 z r. 1972, č. 16, pol. 114 z r. 1975, č. 45, pol. 234 a z r. 1984 č. 49, pol. 253) nariaduje sa nasledovne:

- § 1. V základných školách a všeobecno-vzdelávacích lyciach, ktoré navštevujú deti a mládež bieloruskej, litovskej, slovenskej a ukrajinskej národnosti, sa organizuje vyučovanie materinského jazyka podľa zásad určených v smerniciach, ktoré tvoria prílohu č. 1 nariadenia.
- § 2. Koľkokrát sa v nariadení a smerniciach hovorí:
 - o škole (triere, skupine) s nepoľským vyučovacím jazykom, treba to chápať ako školu (triere, skupinu), v ktorých sa vyučuje aspoň dva predmety spomedzi predmetov uvedených v § 6,
 - o škole (triere, skupine) s dodatočným vyučovaním materinského jazyka, treba to chápať ako školu (triere, skupinu), ktorá realizuje v materinskom jazyku program vyučovania tohto predmetu.
- § 3. Vyučovanie materinského jazyka deti a mládeže bieloruskej, litovskej, slovenskej a ukrajinskej národnosti sa opiera o zásadu úplnej dobrovoľnosti.
- § 4. Vyučovanie materinského jazyka sa môže konáť:
 - v školách (trierech, skupinách) s nepoľským vyučovacím jazykom,
 - v školách (trierech, skupinách) s dodatočným vyučovaním materinského jazyka,
 - v medziškolských skupinách vytvorených pre vyučovanie materinského jazyka.
- § 5.1. V základných školách s nepoľským vyučovacím jazykom, majúcich 104 a viac žiakov, platí vyučovaci program, ktorý tvorí prílohu č. 2 tohto nariadenia.
- § 5.2. V základných školách s nepoľským vyučovacím jazykom, majúcich menej ako 104 žiakov, sa učebné plány tvoria na základe programu obsiahnutého

- v prílohe č. 2, podobne ako učebné plány v základných školách so stanoveným počtom žiakov.
- § 6. V školách s nepoľským vyučovacím jazykom možno, závisle od kádrových možností, učiť v materinskom jazyku iné predmety obsiahnuté v učebnom pláne danej školy, okrem poľského jazyka, dejepisu, obcianskej výchovy, brannej výchovy a doplnovacích predmetov vo všeobecnovzdelávacom lyciu, ktoré sa má vyučovať v poľskom jazyku.
- Učitelia predmetov vyučovaných v nepoľskom jazyku sú povinni mať formálne kvalifikacie pre toto vyučovanie a dobre ovládať materinský jazyk žiakov.
- § 7. Vo všeobecnevzdelávacích lyciach s nepoľským vyučovacím jazykom platí učebný plán všeobecnovzdelávacieho lycia, doplnený v každej triere o predmet „materinský jazyk“ v rozsahu 4 hodiny týždenne.
- Vo 4. triere lycia možno na návrh pedagogickej rady učiť dejiny rodnej krajiny v rozsahu 1 hodiny týždenne pri súčasnom zmenení do 3 hodín týždenne vyučovania materinského jazyka. Program dejín Bieloruska, Litovska, Slovenska a Ukrajiny, ktorý vypracuje pedagogická rada, schvaľuje minister osvety a výchovy.
- § 8. V školách s dodatočným vyučovaním materinského jazyka sú realizované všeobecne platné učebné plány doplnené v 2.—8. tr. základnej školy a v 1.—4. tr. všeobecnovzdelávacieho lycia predmetom „materinský jazyk“ v rozsahu 4 hodiny týždenne.
- § 9. V medziškolských skupinách vytvorených pre vyučovanie materinského jazyka sa tento jazyk vyučuje 3 hodiny týždenne.
- § 10. Dovoľuje sa zaviesť (v školách, ktoré organizujú vyučovanie bieloruského, litovského, slovenského, buď ukrajinského jazyka) prvky dejín a zemepisu rodnej krajiny v rámci stanoveného počtu hodín, určeného na realizáciu programu vyučovania dejepisu a ze-

mepisu. Zmeny v učebných programoch týchto predmetov, ktoré navrhne pedagogická rada, schvaľuje minister osvety a výchovy.

- § 11. V otázkach spojených s pedagogickým dozorom nad školami s nepoľským vyučovacím jazykom a školami s dodatočným vyučovaním materinského jazyka, ako aj medziškolskými skupinami vytvorenými pre vyučovanie materinského jazyka, mestne orgány štátnej správy pre otázky osvety a výchovy spolupracujú s miestnymi obvodmi kultúrno-sociálnych spoločností národnostných menší.
- § 12. Dovoľuje sa orgánom, ktoré plnia priamy dozor nad školami, zvyšovať — vo výnimcoch opodstatnených prípadoch — týždenný počet hodín určený na vyučovanie materinského jazyka.
- § 12. Tratia platnosť:
 - 1. obežník ministra osvety č. 30 zo 4. decembra 1956 vo veci organizovania vyučovania ukrajinského jazyka pre deti ukrajinskej národnosti v základných školách a lyciach (Úr. zb. min. osv. č. 15, pol. 148),
 - 2. nariadenie ministra osvety a vysokého školstva z 12. apríla 1987 vo veci učebných plánov vo všeobecnovzdelávacích lyciach s nepoľským vyučovacím jazykom a vo všeobecnevzdelávacích lyciach s dodatočným vyučovaním materinského jazyka (bieloruského, ukrajinského, slovenského a litovského) (Úr. zb. min. osv. a v. č. B-5, pol. 40),
 - 3. nariadenie ministra osvety a výchovy z 21. augusta 1981 vo veci učebných plánov v základných školách s dodatočným vyučovaním materinského jazyka (Úr. zb. min. osv. a v. č. 9, pol. 62),
 - 4. obežník ministra osvety a výchovy z 23. septembra 1981 vo veci zásad organizovania vyučovania materinského jazyka pre deti a mládež nepoľskej národnosti vo všeobecnovzdelávacích školach (Úr. zb. min. osv. a v. č. 9, pol. 67).

§ 14. Nariadenie nadobúda platnosť 1. septembra 1988.

MINISTER OSVETY A VÝCHOVY
(Joanna Michałowska-Gumowska)

PRÍLOHA Č. 1

k nariadeniu ministra osvety a výchovy z 22. októbra 1987 o organizovaní v základných školách a všeobecnovzdelávacích lyciach vyučovania materinského jazyka pre deti a mládež bieloruskej, litovskej, slovenskej a ukrajinskej národnosti (č. KO-0146-1(87)

mosti žiakov o svojom národe, jeho kultúre a umení, dejinách a súčasnom živote.

Táto záujmová činnosť má byť zohľadená v návrhu organizácie školy a schválená patriénym orgánom, ktorý vykonáva priamy dozor nad školou.

6. Žiak zapisaný na vyučovanie materinského jazyka je povinný pravidelne navštěvať hodiny tohto predmetu.
7. Zavedenie materinského jazyka do učebného plánu je pre prihlásených žiakov rovnoznačné s jeho zaradením medzi povinné predmety so všetkými dôsledkami vyplývajúcimi z pravidel oceňovania, klasifikovania a postupu žiakov a v prípade žiakov lycia aj z pravidel skúšky do spelenosti.
8. So súhlasom rodičov (poručníkov) sa žiak môže vzdať vyučovania materinského jazyka. Rodičia (poručníci) oznamujú tento fakt riaditeľovi školy.
9. Prihlásenie žiaka na vyučovanie bieloruského, litovského, slovenského buď ukrajinského jazyka, ako aj rezignovanie z navštěvovania hodín tohto jazyka by sa malo uskutočniť v takom termíne, ktorý by umožňoval riaditeľovi školy náležite pripraviť organizáciu vyučovania tohto predmetu v novom školskom roku (máj, jún).

SMERNICE MINISTRA OSVETY A VÝCHOVY

o organizovaní v základných školách a všeobecnovzdelávacích lyciach vyučovania materinského jazyka pre deti a mládež bieloruskej, litovskej, slovenskej a ukrajinskej národnosti

1. Školy a triere s nepoľským vyučovacím jazykom budú dodatočným vyučovaním materinského jazyka sa organizuje podľa všeobecne platných zásad.
2. Rodičia (poručníci) prihlasujú žiaka — písomne buď ústne — na vyučovanie materinského jazyka počas zápisov do školy alebo v priebehu vyučovania.
- Ked' bola prihláška podaná v priebehu vyučovania, učiteľ materinského jazyka uskutočňuje s žiakom kvalifikačný pohovor a stanovi triere, ktoréj program bude realizovať.
3. Závisle od počtu žiakov prihlásených na vyučovanie materinského jazyka sa organizuje vyučovanie tohto jazyka v skupinách:
 - a) vyššených z danej triere, ked' počet prihlásených žiakov dosahuje aspoň 12,
 - b) medzitriednych, ked' počet prihlásených žiakov je menší ako 12; vtedy

- sa vyučuje podľa zásad používaných v spojených triedach.
- Skupina vytvorená zo žiakov rôznych tried nemôže mať menej ako 4 a viac ako 20 žiakov.
4. V prípade, keď neexistuje možnosť zorganizovať v danej škole vyučovanie jedného z uvedených materinských jazykov, riaditeľ školy odovzdá zoznam prihlásených žiakov orgánu štátnej správy pre otázky osvety a výchovy, ktorý vykonáva priamy dozor nad školou. Tento orgán organizuje podľa zásad stanovených v ods. 3 a s prihliadnutím na dopravné možnosti medziškolskú skupinu pre vyučovanie materinského jazyka a určí školu, v ktorej sa bude konať toto vyučovanie.
5. Škola, v ktorej sa vyučuje bieloruský, litovský, slovenský buď ukrajinský jazyk, môže organizovať rôzne formy záujmovej činnosti, umožňujúce obohacovať vedo-

NÁRODNOSTNÉ ŠKOLSTVO ZA MEDZOU

Súčasťou široko rozvinutého systému výchovy a vzdelávania mládeže sú aj školy s vyučovacím jazykom iných národností žijúcich v Československej socialistickej republike. Na Slovensku sa od začiatkov budovania socialismu postupne rozvíjala a stabilizovala sieť národnostného školstva v oblastiach s národnostne zmiešaným obyvateľstvom SRR.

Školy pre deti a mládež maďarskej a ukrajinskej národnosti poskytujú svojim žiakom obsahovo rovnocennú výchovu a vzdelanie ako slovenské školy. Umožňuju občanom maďarskej a ukrajinskej národnosti využiť z konom zabezpečené právo vzdelávať sa v materinskom jazyku. Dokumentujú rovnoprávnu a demokratickost vzdelania, čo je z kladom socialistického školstva v Československu.

Občania maďarskej národnosti žijú predel celých južných hraníc s Maďarskou Ludovou republikou, v hlavnom meste SSR Bratislavu i vo všetkých troch slovenských krajoch. Ich najsilnejšia koncentrácia je v 7 okresoch Západoslovenského kraja. Z toho najväčšimi sa na nej podieľa okres Dunajská Streda, kde je až 95 percent občanov maďarskej národnosti z celkového počtu obyvateľstva. V okresoch tohto kraja sú dve tretiny maďarských národnostných škôl. Občania ukrajinskej národnosti žijú v 6 okresoch Východoslovenského kraja. Už v materinskej škole, v poslednej vekovej kategórii 5–6 ročných detí sa začína so slovenskou jazykovou prípravou, aby si osvojili základy slovenského jazyka pred príchodom na základnú školu;

patri k povinným predmetom už od prvého ročníka. V súčasnosti je na Slovensku 655 tried v materských školách pre asi šestnásť tisíc detí maďarskej národnosti. Vyše tisícosemsto detí tejto národnosti navštievuje šesdesaťosem ukrajinských materských škôl. V materských školach oboch národností sa výchovná činnosť realizuje v materinských jazykoch detí.

Na predškolskú pripravu nadávajú tri typy národnostných základných a všetkých druhov stredných škôl — gymnázii, stredných odborných škôl a stredných odborných učilišť. Bezmála päťdesiat tisíc žiakov sa učí v takmer dviesať triedach v dvestošesädesať štyroch základných školach s vyučovacím jazykom maďarským a žiaci ukrajinskej národnosti sa učia v deväťdesiat jedna triedach s materinským vyučovacím jazykom a v tristosedemnásťich triedach s vyučovaním ukrajinského jazyka.

Prvým typom týchto škôl sú teda školy s materinským vyučovacím jazykom národnosti, ktoré v prevažnej miere navštievujú deti maďarskej národnosti. V nich sa telesná výchova a prvky brannej výchovy a slovenský jazyk a literatúra vyučuje po slovensky. A odborná terminológia prírodných predmetov dvojjazyčne.

Dalej sú to školy s kombinovanou (dodatočnou) výrobou. Realizuje sa v základných a stredných školách s vyučovacím jazykom ukrajinským a v niektorých stredných maďarských školách. Časť učebných predmetov, najmä humanitného smeru, sa učí v materinskom jazyku a ostatné predmety —

prírovodné, odborné a slovenský jazyk a literatúra po slovensky. Napokon sú to školy, v ktorých sa vyučuje po slovensky a materinský jazyk národnosti patrí k jedným z povinných predmetov.

Sieť národnostných stredných škôl je široko rozvetvená. Napríklad zo stodvadsaťsedem gymnázií na Slovensku je 10 samostatných a 8 s triedami s vyučovacím jazykom maďarským a 1 samostatná a 3 s triedami s vyučovacím jazykom ukrajinským. Vo všetkých týchto školach sú materiálne a priestorové podmienky rovnaké ako v slovenských školach. Ich žiaci — oproti našim žiakom na Orave a Spiši — majú všetké potrebné učebnice v materinskom jazyku.

Mnohé z národných škôl majú bohatú tradíciu, niektoré — nové, moderné si ju ešte len budujú. Národné výbory zriaďujú národnostné školy a triedy všade tam, kde je o ne zo strany rodičov detí zaujem. Možno vytvárať v materských školach triedu s materinským jazykom národnosti.

Kvalifikovanosť učiteľov v národnostných škôl je vysoká. Výrazne to dokazuje stav v materských školách, kde dosiahla 100 percent. Každoročne sa napr. v Strednej pedagogickej škole v Lučenci pripraví na prácu v maďarských materských školach okolo 30 dievčať. Podobne i na Strednej pedagogickej škole v Prešove, kde sa pripravujú učiteľky pre materské školy s jazykom ukrajinským. Každoročne absolvujú Pedagogickú fakultu v Nitre a Filozofickú fakultu Univerzity Komenského v Bratislave noví učitelia pre školy s vyučovacím jazykom maďarským a Pedagogickú a Filozofickú fakultu Univerzity P.J. Šafárika v Prešove pre školy s jazykom ukrajinským.

Národnostné školy dosahujú vysoký študijný priemer, ich výsledky sú rovnocenné slovenským školám. Deti v týchto školach získavajú aj čosi naviac. Učia sa súčasne o dvoch kultúrach — svojej maďarskej alebo ukrajinskej a slovenskej. Vo výchovnom pôsobení sa kladienie dôraz na výchovu v duchu socialistického vlastenectva, internacionálizmu a jednotnej československej štátnosti.

Kralická bible

Nedaleko města Brna na jižní Moravě leží malá obec Kralice nad Oslavou. Patří k těm místům v Československu, která promlouvají o dávné historii. Nové pohledy na bohatou minulost této obce otevřel archeologický výzkum, zahájený v roce 1956 historickým oddělením Moravského muzea v Brně. Přinesl unikátní nálezy, které osvětlují vývoj kralické tvrze a práci kralických tiskařů, která je dnes známá po celém světě...

Světovým unikátem se stal nález více než čtyř tisíc originálních tiskařských typů — literek, stříbrných tolarů a drobných tiskařských nástrojů. Nálezy odpovídely na mnohé otisky týkající se dějin knihtisku a jiných odvětví historie. Například konfrontace kralických liter s tisky Jana Amose Komenského z Lešna dokázala shodu tiskařských typů. Tyto unikátní nálezy našly svůj důstojný stánek, odpovídající jejich významu, v Památníku Bible kralické, kde jsou shromážděny všechny dochované památky „pod jednou střechou“. Památník v Kralicích nad Oslavou zpřístupňuje odborníkům i široké veřejnosti kulturní poklady českých národních dějin, kterými český národ přispěl do pokladnice kulturního vývoje lidstva.

Vraťme se však k podstatě významu malé obce Kralice nad Oslavou, která se stala

na přelomu 16. a 17. století jedním ze symbolů národních dějin. Šestnácté století bylo poznamenáno změnou středověké hospodářské struktury. Feudální vrchnost, která potřebovala ke svému podnikání schopné pracovní síly, byla tolerantní k náboženskému vyznání. Právě tato náboženská tolerance umžnila i rozvinutí činnosti Jednoty bratrské.

V roce 1562 založil Jan Blahoslav v Ivančicích na jižní Moravě tiskárnu. Byla vybavena jak dostatečnou zásobou papíru, tak i potřebnými druhy typů písma.

Blahoslav přečerpal v Ivančicích Nový zákon a sestavil bratrský kancionál. Morava se za jeho působení stala střediskem literární činnosti Jednoty bratrské, jejíž tisky stály na předním místě soudobé české literatury.

Koncem 70. let 16. století však zemřel Rudolf II. a s ním i jeho mandát, kterým díval výhradní právo cenzury všech tisků na Moravě olomouckému biskupovi Stanislavu Pavlovskému. Mandát byl namířen především proti ivančické akademii a bratrské tiskárně se tak dostala do nebezpečí. Bylo tedy rozhodnuto ji přestěhovat. Útulek tiskárny poskytl Jan Starší ze Žerotína, vlivný moravský pán, který Jednotě propůjčil

pevnou tvrz v Kralicích nad Oslavou. Na kralické tvrzi se uskutečnil vytýčený cíl Jana Blahoslava, dát českému národu věrný a výstižný překlad všech knih Starého a Nového zákona. Do dějin vešel jako Bible kralická. V letech 1579 až 1594 byla v Kralicích nad Oslavou vytisklá slavná „Biblia česká“, doplněná bohatými poznámkami, vysvětlujícími výklad Písma. V Kralicích se však kromě šestidílné „Biblie“ tiskly i drobné učebnice, katechismy a kancionály. V roce 1598 byla vytisklá jednodílná „Biblia“, podle jejíhož vydání z roku 1613 byly pořizovány přetisky v exilu. Zpěvníky, české i německé, nahrazovaly v době pronásledování společná shromáždění. Při kralické tiskárně byla také škola, vychovávající budoucí pracovníky. Osudný rok 1620 a porážka českého stavovského povstání v bitvě na Bílé hoře ukončily slavné období malé moravské obce — Kralice nad Oslavou.

V roce 1629 byla tiskárna přestěhována do Lešna v Polsku, nového střediska bratrských exulantů. Tam byla přiřízena k bratrskému gymnáziu a jejím správcem se stal Jan Amos Komenský.

Již ve druhém roce činnosti v Lešně vytiskl z jejího lisu „Praxis pietatis“ s předmluvou Komenského a v roce 1631 slavný „Laybrint světa“. Komenského filozoficko-náboženský i pedagogický díla se v Lešně tiskla na kralickém dřevěném lisu až do roku 1656, kdy za polsko-švédské války padla tiskárna za oběť velkému požáru. Do stalet od ivančických začátků, jí chybělo pouhých osm roků...

JIŘÍ FLORIAN
T.A. ORBIS

EDUARD BASS

CIRKUS HUMBERTO

(7)

POKRAČOVÁNÍ Z PŘEDCHOZÍHO ČÍSLA

Museli přiznat Achmedu Roméovi, že Vaška zbytečně netýral. Věděl, že protahování svalů, ohýbání páteře a uvolňování kloubů jsou strašné bolestné procedury, a znal ze zkušenosti, kolik děti se přitom vyděsí tak, že s tuhostí těla ztratí i odvahu ducha. (...) Roméo při cvičení sice řval a hulákal a koulel očima a cenil zuby, ale Vašek brzy poznal, že to všechno je na povzbuzenou a pro ohlušení a že Achmedův křik je jako chvaty jeho rukou pln citlivosti. (...)

V jedné věci měli cirkusáci pravdu: když předpovídali Vaškovi, že bolesti bude cítit jen v prvních dnech. Se zánikem bolesti se mu vrátila bývalá nálada. Už zase nevydržel sedět, už zase probíhal stáje i zvěřinec, aby u všeho byl, a znova se vrátil k Hansovi, aby se dále cvičil pod jeho dozorem v jízdě. I to teď šlo kupodivu jinak, Vašek se vyšvihl do sedla s lehkostí, jaké dříve neznal, a samo cvičení ho nijak neunavovalo, třebaže ho Hans proháněl podle starých, hodně bezohledných pravidel. (...)

Jednoho dne, když seskočil se svého bandurka, a odstrojil si jej, zavolal ho Hans a Vašek užasl: Hans mu podával šambriéru, velký cvičitelský bič.

„Tumáš, Vašku, s tím se taky musíš naučit zacházet. Vem si to ven a už se tam zatím bez koní.“

Vašek div nevýskl radostí: bič, opravdický, velikánský bič, zrovna takový, jako má direktor nebo pan Pereira! První dny se však Vašek spíš s bičem potácel, než aby s ním dopravdy něco dělal. V takovou chvíli se u něho zastavil kulhavý Harwey.

„Haloh, Vašku, that is a wonderful whip! Nádherný bič — kdopak ti jej dal?“

„Hans, pane Harwey!“

„Hans je starý hlupák, když si myslí, že můžeš udržet takový whiphandle. Pojd' se mnou, Vašku, já ti vyhledám něco lepšího.“

Harwey zamířil k jednomu ze svých sklařských vozů, chvíli v něm kramařil, pak vylezl a podal Vaškovi starý, odřený bič, a o hodně menší a lehčí.

„Ten ti půjde lépe do ruky, s tím budeš moci crackovat, viš, dělat crash!... no, práskat, yes.“

Vašek to zkoušel a opravdu na to svými silami stačil. Jednou, dvakrát, třikrát si práskl jako z pistole a poskočil radostí.

„Hernajs, pane Harwey, ten práská, co? Slyšíte, pane Harwey, jak práská? Co myslíte, paní Harwey, myslíte, že tata slyší, jak to práská? A co myslíte, že si tata myslí, když slyší práskat, kdo to práská? Myslíte si, že si tata myslí, že to práskám já? Nebo si myslíte, že si tata myslí, že to práská pan Berwitz?“

„Ou, ou, to je moc otázek na starého člověka. A nemysli si, že práskání je všechno, co se s bičem dělá. To se ví, že se musíš naučit i to crack, práskat, yes. A nejen takhle. Koukej, to já prásknu dvakrát na jedno švihnutí ...“

Harwey škubl trhaně větším bičem a konec dal dvě třaskavé rány.

„A ty musíš umět udělat i třikrát crash, yes. A dělat to elegantně, aby se bič krásně vinul. Ale to není všechno. Koukej!“

Harwey vzal kus novin, zmuchlal je a hodil opadál na zem. Pak si odměřil od papíru celou délku biče, tam si stoupil, švihl a papír odletěl.

„Well, to je to! To bit! Strefit se! To nebudete umět okamžitě. To se budeš učit třeba čtvrt roku, než se bezpečně strefíš. A pak se budeš učit dál. Musíš umět trefit se středu manéže na kterékoliv místo a bud tam prasknout, nebo jen štípnout, nebo se dotknout. Taky se musí umět lupnout bičem, že to koni jen prskne u uší, a nedotkně se ho to. A pak švihnut rychle za sebou na tři různá místa, jako kdyby ti tři koně dělali neplechu. Zkrátka, Vašku, bič musí za tebe mluvit a musí za tebe povědět koníčkům, co chceš. To všecko je důležitější než práskat bičem do vzdachu. Protože bič, cirkusácký bič je celá věda. Yes.“

Vaškovi se tak začalo nové úporné cvičení, do kterého se vložil se vši chlapecová vážností. Roméovi kluci brzo objevili jeho esercízio. Nejprve na něho koukali s uctivým obdivem, brzy však se při tom rozvinula velká zábava: místo do zmuchlaného papíru střeval se Vašek do pobíhajících černých Roméovců, kteří ze všech stran vskakovali do okruhu jeho biče, vyzývavé kříčeli o ránu a strašně řvali, když ji opravdu dostali. (...)

Týden to trvalo a švíhy Vaškovy byly čím dál tím přesnější a hbitější a pokříky Roméových kluků čím dál tím vyzývavější. „Vašku, ecco, Vašku, oui, Vaškú...“ ozývalo se nepřetržitě, když se objevil mezi vozy s bičem. A čím déle se ta hra provozovala, tím pestřejší bylo volání a dráždění, všecké posměšky se do toho vtrousily, vyplazený jazyk, dlouhý nos, fanfáry smíchu. A Vašek beze slova švihal a práskal, jak mohl, stále víc dopálen na tu rotu, která se mu už zřejmě posmívala, když se jim dařilo uskočit nebo padnout na zem a ujít ránci. A jednoho dne se obvyklý pokřík změnil náhle v strašný jek a řev, že kočové vyrazili z konírny a lidé vybíhali z maringotek. Na volném prostranství viděli jedno jediné klubko rvoucích se kluků, a když k nim doběhli, rozpoznali nejdoleji pode všemi Paola, na němž ležel Vašek a škrtl ho, na Vaškovi leželi všichni Paolovi sourozenci, kteří Vašek podle možnosti odkopával a střepával.

Když je roztrhlí, byl Paolo úplně vysílen a bez dechu a Vašek všecky zježen vztekly.

„Co to bylo?“ spustil na ně z jedné strany Hans a z druhé Achmed.

Dlouho nechtěl nikdo s pravdou ven, až Vašek, aby se obhájil, odpověděl:

„Paolo na mě kříčel dablkau.“

„Dablkau — co to má být?“

„Já nevím. Ale já si to nedám líbit.“

„Dablkau — co je dablkau?“ ptal se Hans lidí okolo.

„Snad double cow,“ odpověděl pan Harwey. „To anglicky znamená dvojí kráva.“

Další vyšetrování ukázalo, že je to správné. Světoběžní kluci přišli při hře s Vaškem na to, že Vašku je složeno z francouzského Vache a z německého Kuh, a že tedy je to dvakrát kráva. A Paolo tedy z toho složil anglickou double cow.

Byl z toho kolem velký chechtot, že Achmed Roméo zapomněl i na pohlavky a

kopance. Jen Vašek, pobledlý, držel opět bič a stál mezi ostatními. Teď, když se mu dostalo vysvětlení té nadávky, pochopil, že to byla nebezpečná přezdívka, která by mu otrávila celý život zde. Najednou tedy zápráskal bičem a vykřikl:

„A kdo to ještě jedou řekne, každého zbiju!“

Hans také vycítil, že by Vašku mohl být zasměšněn, a proto dodal:

„Dobře, Vašku. Nedej se. A uslyším-li to já od někoho, nevemu si na něho bič, ale lonžový řemen. Alou každý po svém!“

I shledal Paolo, že je nutno ještě více nenávidět Vašku, neboť všichni mocní se ho ujmíají proti hochům, kteří umějí víc. Ale je třeba si dát pozor, protože Vašku má zřejmě hroznou sílu a byl by snad krásného Paola zabil.

Historika s dvojitou krávou byla švanda, která měla vážné pozadí: Vašek čím dál, tím víc mluvil řeči, která nebyla žádný jazyk. V cirkuse všichni užívali hantýrky, která byla složena z francouzských, italských a anglických výrazů, čeští dělníci do svých českých rozhovorů vplétali překroucená německá slova, ale Vašek k tomu přibiral, donátem počinaje, a všecké výrazy ze všech řečí, které slyšel. A volalo se tu i hovořilo francouzsky, anglicky, italsky a španělsky, Gevaertsově spolu mluvili švédsky, paňi Berwitzová se Steenhouwerem holandsky, Roméo klel nebo se dovolával boha arabsky a turecky. Cirkus Humberto byl jako jazyková archa Noemova, kde měli od každé řeči po páru. U hochů, který v tom žil jako Vašek, nastávalo z toho v hlavě babylónské změtení. Někdy promluvil tak, že mu už vlastní tátá nerozuměl a musel si to dát přeložit; ale když Vašek začal říkat „mašalah“, uznal Bureš, že už je nejvýš na čase ochránit jeho českou dušičku před úplným zmatkem.

Tehdy vyhrabal Bureš vzadu v osmíčce balík knížek svázaných motouzem, a kdykoli se hodilo, začal z nich předčítat. Poprvé to bylo, když Vašek u večeře rozčíleně vykládal, jak by se toho dne byli málem porvali tygři se lvem, které Gambier cvičil k společnému vystoupení. Osmičkaři mluvili o tom, jaká nenávist mezi některými šelmami panuje, a Bureš si najednou vzpomněl, že je na to přece i slavná báseň. A už povstal a hlabolivě přednášel:

„Heřman z Bubna byl udatný pán, u svého krále na slovo vztáy ...“

Poslouchali zprvu s úsměvem, ale na jednou zvážněli a sledovali básnické vyprávění s odborným zájmem:

„Jednou žena se za pardem od komonstva se vzdaluje svého; kůň tu zarazí v běhu svém a hluk dopadá ucha i jeho.“

Rychle tam bodá, odkud ten řev, ač se kůň mu příčí a brojí, dojel a vidí, an zápasí lev se dvěma tygry v náramném boji.

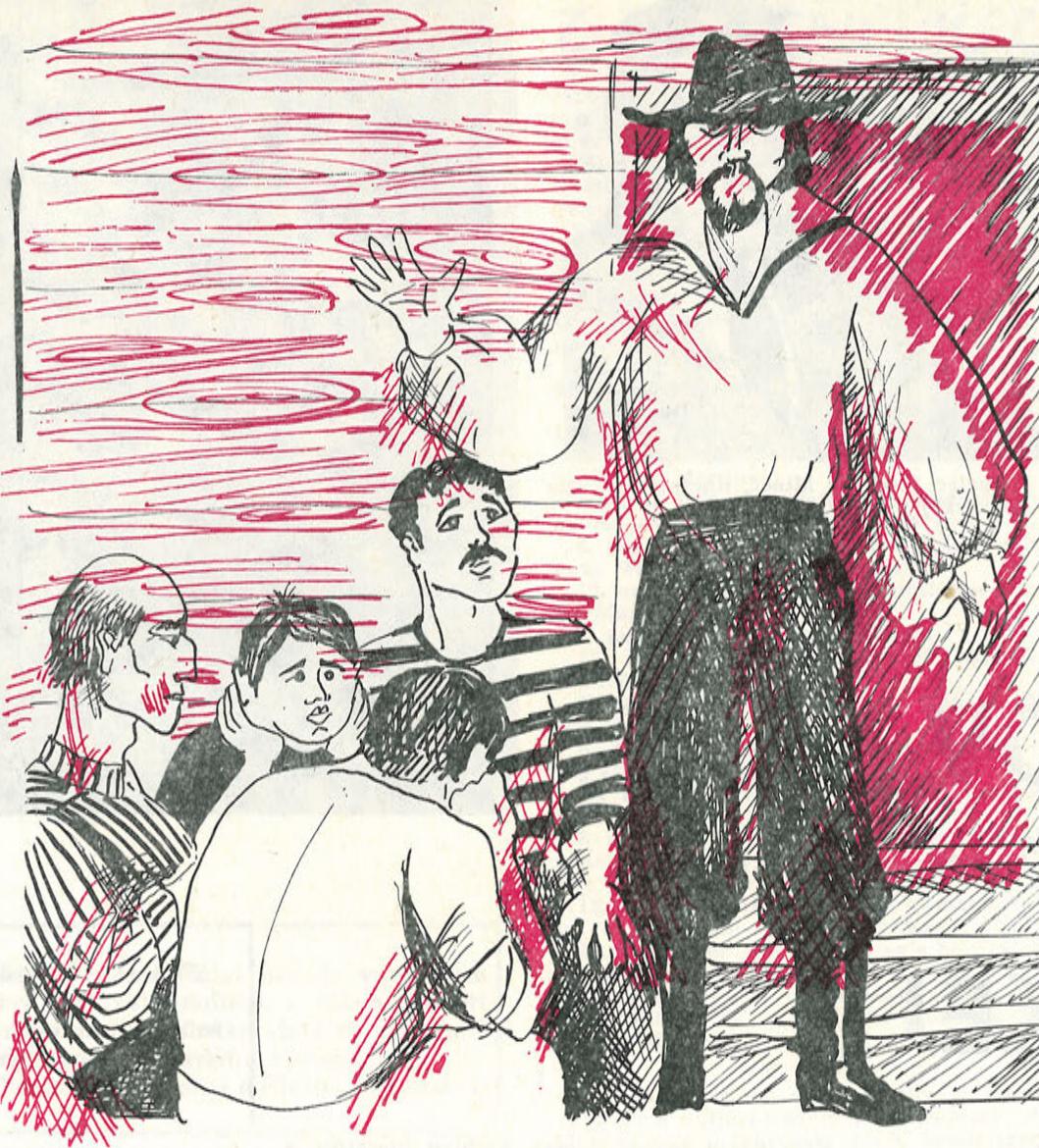
„Jednomu na dva se pomoci má!“ praví a dřevce svého se chopí, a než ho dravstvo to znamená v tygra jednoho zarazí kopí.

Skočí s koně a vytasí meč, aby druhou potvoru ubil; ale než ji dohonil v seči, již ji byl lev dlápu zhobil.

I chvěl hřívou, se zvedaje, obou tygrů a svou krví zbrocen, vděčně k ochránci vzhledaje, lehnul mu k nohoum jeho zkrocen.“

Tady sebou pohnul Malina. Měl patrně nějakou námitku, ale počkal, až jak to dopadne. Poslouchali tedy, jak Heřman ovázel lva a jak ten šel za ním až do městské brány a jak potom žili v Čechách, až rytíř umřel a lev „žalostí hrůzně řval, nejedl, neplil, třetí den pošel.“

„No, hezký jsi to, Honzo, sesadil,“ pochválil Malina Bureše, „jenom ti nevěřím,

Kresba: Areta Fedaková

že si mu ten lev lehnul k nohou. Všecko jo, jen tohle ne."

"A proč by ne?" bránil Bureš fantazii autora. "Z vřečnosti..."

"Neleh," zavrtěl hlavou Malina. „To dá rozum, že by se držel toho tygra. Když má lev kořist, položí na ni pracku a vrčí nebo řve. A pak ji vezme do Zubů a cloumá s ní a tahá ji a pořád vrčí. To mi tam do té báscičky přidej: že vláčil tygra po pralese sem tam a rval. To mi tam chybí."

"A ještě něco," podotkl Kerholec. „On by si mu neleh k nohám. Kdyby byl opravdu zkrocen, jak Bureš říká, nejvýš by se mu trel hlavou o tělo."

"No, což o to," vpadi Vosátka s nezvyklým znaleckým zájmem, „ona se Korina před Gambierem taky rozvalí."

"Jo, Ivice, to jo," hájil svou Kerholec, „ale převalí se na záda, a ne aby si lehla k nohám."

"Ale přátelé," hájil znova Bureš báseň, „představte si, že to bylo z vřečnosti, když mu ten Heřman z Bubna zachránil život a ovázal rány!"

"Takové věci se dějí," pokračoval Malina. „Ivi jsou vřečni za dobroru. Jednou měl domptér Červinka mladou Ivici Kleopatru. Ta dostala zápal plic a on si ji ve strachu, aby o ni nepřišel, vzal k sobě do postele a tak ji ošetřoval, že se uzdravila. A ta Kleopatra mu byla za to do smrti vřečná, jak k ní přišel, už se zvedla na zadní nohy, objala ho a lízala mu tvář..."

"No vida," obrátil se k ostatním Kerholec, „tak to byla Ivice a lízala mu tvář, ne že by si lehla k nohám."

"Zkrátka, Honzo," ušklíbl se seržán Vosátka, „nezbude ti nic jiného než to královské dílo předělat, jednak aby lev nejdřív vysmejčil s tím tygrem prales a pak aby

z něho byla Ivice a olízala tomu tvému Heřmanovi z Bubna spanilé jeho lice."

"To snad nejde," vmlívil se skromně Karas otec, „vždyť by ho při tom poválila."

"Tak by to tedy bylo obrácené," přijímal to Vosátka, „to by tedy rytíř Heřman uleh k nohám Ivici."

Tomuto obratu ve znaleckém rozhovoru se musel už i Bureš dát do smíchu; nebyl však spokojen, protože mu svými námitkami rozobil všechn estetický účin.

"Vždyť já to, vy kujóni, nepřednášel pro vás, ale tuhle pro Vaška. Jakpak se ti to líbilo?"

"Líbilo. Bylo to moc hezké."

"Vidite? Mládí má ještě smysl pro poezii. Copak se ti nejvíce líbilo?"

"To, co řekl ten vladyska, když viděl ten zápas."

"Jednomu na dva se pomoci má!"

"Ano! Jednomu na dva se pomoci má! A já, když jsem pral Paola, měl jsem jich na sobě sedm. Ale byl bych všecky přepral, kdyby byl nepřiběhl Hans a ti druži."

"A ta statečnost českého pána se ti ne-líbila?"

"O ano. Ale já bych na jeho místě toho tygra neprobod. Já bych ho bacil po čumaku a bil bych ho, až by lva nechal; to je přece škoda, zabít tygra."

Bureš viděl, že už i Vašek je zachvácen cirkusákem citěním, ale utěšoval se tím, že v jeho mladé duši je ještě místo i projiné city. Už příštího dne mu před poledнем deklamoval:

"Slyš, kterako zdalčka temný hluk ty hory a doly probíha!
Hle, t' hne se nějaký v rozbroji pluk a trub jeho v'lku budící zvuk
se strašno po kraji rozlhá,
a pakli se statných zbrojnošů ptáš:
Tot jest Žižka, Žižka, vedoucí velitel náš!"

Ta stará romance opravdu zaujala Vaškovu fantazii, že měl hlavu plnou vítězného vojevůdce; a Burešovi dala příležitost, aby mu na schůdkách maringotky vyprávěl, kdo byl jednooký hrdina a jakou válečnou slávu slynnuli starí Čechové. Vašek naslouchal napjatě, a každé slovo hltal — to byly pravé příběhy pro jeho klukovskou obrazověnost.

Bureš v zápětí přišel s básničkou o sběhu na Staroměstském rynku, kde dva zamklí muži naslouchají vyprávění o smrti mistra Jana, jeden král Václav, druhý

„druhý tichý muž tam stojí v kroji slovanském, hlavu níže kloně hledí na tu pražskou zem; přitom jilec meče drtí svalovitá pěst, vojána až z rozjímání vzbudí jilce chřest; hlavu plnou hněvu zdvihna, plaší z duše sen — pod přílbou, hle! září hrůzně jedno oko jen.

Tento zlověstný ufatý závěr velmi působil na Vaška. A neméně se mu líbil závěr romance Celakovského:

„Sezimovo tělo ční tam nad lomem, z ře z hradu svítí ještě nad borem, kudy roty těhou dál na Rakusice, Kdož jste boží bojovníci zpívajíce".

Tyhle věci Bureš uměl přednášet, přimra-čené oko šlehalo blesky hněvu a vzpoury, levice svírala hrud', pravice se pateticky vznášela, hlas duněl a hímal. (...) Pro Vaška to bylo všechno nové a povznášející, zaplnovalo to jeho mysl novými zájmy; netrvalo dlouho a Vašek seděl s Burešem u knížek a sám si pomalu slabikoval jejich obsah.

Bureš uměl ke všemu, co dal Vaškovi čist, připojit nějaký výklad, většinou o české zemi; jindy mluvil o statečném bojovníku panu Havlíčkovi, nebo mu se slzami v očích vyprávěl o utrpení Josefa Kajetána Tyla, který se obětoval českému divadlu a raději zmíral hladky, než by je opustil.

Jejich hovory vpadly ovšem čím dál tím častěji do rozprávek, které se vedly při večeři. A když se tak Bureš před hochem rozhoval, aby líčil krásu zlaté, stověžaté Prahy nebo nějakou památnou příhodu z dějin, zmlkali i ti ostatní světoběžníci a tiše naslouchali vyprávění o domově, vyprávění o vlasti.

Měkkosti však nepodléhali; Vašek se bezdékdy od nich učil přijímat život tak, jak je. Zpravidla to bylo tak, že z krásného vyprávění vpadli do své cirkusácké skutečnosti. Příliš jí byli naplněni, příliš v ní žili, než aby se mohli z ní vytrhnout na víc než na chvíliku.

To třeba, když už Vašek uměl plně čist, poručil mu Bureš, aby se naučil nazpamět „Horymírův skok“. A jednoho dne stál Vašek na schůdkách maringotky a dětským hlasem recitoval:

„Co lid všechnen spěchá k Vyšehradu?
Co ten četný shon as znamená?
Rytíř jeden, spíchav hroznou zradu,
mečem skončiti dnes život má.“

Pět dospělých mužů naslouchalo dále, jak byl rytíř Horymír odsouzen k smrti, že zapálil stříbrné doly, a jak si vyžádal jako poslední milost, aby se směl projít na svém Šemiku, a jak pak s ním přeskočil vyšehradské hradby a skálu a všichni jen „spatří letčí ho k Radotínu.“ Velmi se jim to líbilo; ale vtom už se prodrala skutečnost jejich snění a seržán Vosátka luskli prsty:

„Hombre, señoře! Abych vám řekl, tohle byl asi náramný cirkusák! Tady nejde jen o ten skok, ale o tu celou reklamu. Když lid všechnen spěchal k Vyšehradu, co je to, pánové, jiného, než že kolega Horymír uměl své číslo dobré prodat!“

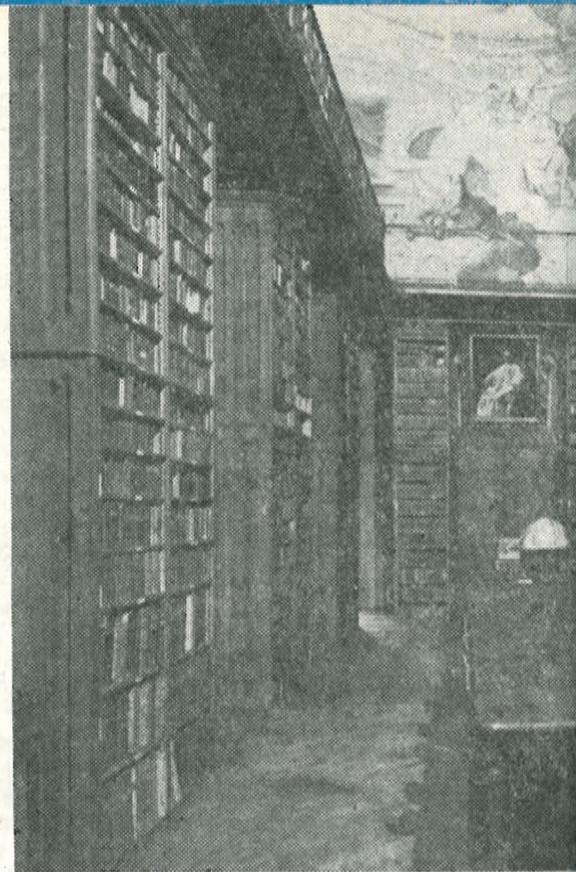
POKRAČOVÁNÍ V PŘÍSTÍM ČÍSLÉ

Prvým predsedom Matice slovenskej v jej dejinách bol Štefan Moyses

Národný umelec Vladimír Mináč, dnešný predseda Matice slovenskej

Interiér knižnice v Jasove

125 ROKOV MATICE SLOVENSKEJ

Bratislavský antifonár z roku 1487

Významnou časťou zbierok Archív literatúry a umenia sú hudobné pamiatky a rukopisy, ktorých počet presiahol 140 tisíc archívnych jednotiek. Tvoria ich ľudové piesne od viacerých pôvodcov a zberateľov, písomné pozostatosti skladateľov, interpretov, spevokolov a inštitúcií, ako aj iné hudobné pamiatky. Mimoriadne bohatá je zbierka slovenských ľudových piesní, ktorá obsahuje vyše 103 tisíc piesní. Pozostáva z notovanej zbierky oravských a liptovských piesní Jozefa Cupru, zbierky Bélu Bartóka, ktorej súčasťou sú i nahrávky slovenských piesní na fonografických val ekoch, Karola Plicku (23 000 piesni), Andreja Halaša (24 454 piesni) a menších zbierok mnohých zberateľov. Archív vlastní vyše 100 písomných pozostatostí a osobných archívov hudobných skladateľov, zberateľov, spevokolov a inštitúcií. Jeho súčasťou je redakčný archív Slovenských spevov, archivy martinského Slovenského spevokolu, hudobného odboru MS. Zväzu slovenských speváckych zborov a iných spolkov. Cenné sú rukopisy hudobných diel a zborníkov z 18. storočia, diela Edmunda Paschu, Panteleóna Roškovského a zborníky Pavla Bajana.

„...Matica slovenská súlohu. Vznikla v dobe širokých ľudových vrstv ním svojpomocným st

Ukážka
najstaršej
tlače
na Slovensku,
Confessionale,
Bratislava 1477

S budovaním knižných zbierok sa v Matici slovenskej už od založenia, ale hlavne po roku 1919, zhromažďovali vzácné rukopisné pozostatosti, korespondencie, literárne práce, biografické, obrazové a iné dokumenty slovenskej literatúry a kultúry. Do roku 1954 sa takto sústredilo okolo 200 tisíc archívnych dokumentov. Dnes majú zbierky Archív literatúry a umenia milión 700 tisíc archívnych pamiatok. Najpočetnejšie sú zbierky literárnych rukopisov a pozostatosti slovenských spisovateľov i národných dejateľov (500 osobností najmä z 19. a 20. storočia), množstvo jednotlivých rukopisov literárnych diel a dokumentárneho materiálu k dejinám vedy, literatúry a kultúry. Významnú časť zbierkového fondu MS tvoria fotografie, ktorých sa do teraz zozbieralo vyše 130 tisíc. Predstavujú najväčšiu zbierku fotografií zo slovenskej kultúry z veľkého časového obdobia. Od dagerotypií sklenených negatívov po dnešné filmy. Zobrazujú portréty, rodné domy, pamätné tabuľy, budovy, zhromaždenia a podujatia. Archív MS — administratívny — dokumentuje celú mnohostrannú bohatú činnosť od jej vzniku až po súčasnosť. Biografické dokumenty o predstaviteľoch slovenskej vedy, kultúry, techniky, spoločenského i politického života sústreďuje Biografické oddelenie, ktoré ich využíva pri tvorbe Slovenského biografického slovníka.

Z MATIČNEJ KRONIKY

19. júl 1827 — list Pavla Jozefa Šafárika Jánovi Kollárovi a Martinovi Hamuljakovi s návrhom založenia Matice slovenskej. Ide o prvý doteraz známy návrh tohto druhu.

25. január 1857 — knižná zbierka Martina Hamuljaka sa stala základom budúcej knižnice Matice slovenskej.

6.—7. jún 1861 — na Slovenskom národnom zhromaždení v Martine prednesené Memorandum národa slovenského.

1. august 1861 — Stanovy Matice slovenskej predložené uhorskej miestodržiteľskej rade.

21. apríl 1862 — mesto Martin sa rozhodlo prijať Maticu slovenskú.

21. august 1862 — cisár František Jozef I. schválil Stanovy Matice slovenskej.

4. august 1863 — založenie Matice slovenskej v Martine.

6. apríl 1864 — položenie základného kamenná prvej budovy Matice slovenskej.

8. august 1865 — slávnostné otvorenie budovy Matice slovenskej v Martine.

12. august 1868 — vznik Knihlačiarenského účastnírskeho spolku.

4. august 1869 — vznik Živeny.

13. marec 1870 — vyšlo prvé číslo Národných novín v Martine.

23. august 1870 — otvorenie Múzea Matice slovenskej.

6. jún 1871 — založenie Slovenskej národnej strany.

22. február 1872 — založenie Slovenského spevokolu.

6. apríl 1875 — nariadenie uhorského Ministerstva vnútra o zastavení činnosti Matice slovenskej.

12. november 1875 — výnos ministra vnútra o rozpustení Matice slovenskej.

26. november 1893 — založanie Matice slovenskej v USA.

5. apríl 1896 — neúspešný pokus Jána Francisciho a Pavla Mudroňa o obnovu Matice slovenskej.

1. január 1919 — výnos Československého Ministerstva s plnou mocou pre správu Slovenska o obnovení Matice slovenskej.

25. august 1919 — prvé valné zhromaždenie obnovenej Matice slovenskej.

7. január 1922 — vyšlo prvé číslo Slovenských pohľadov vydávaných Maticou slovenskou.

22. jún 1922 — založenie Ústredia slovenských ochotníckych divadiel v Martine.

29. august 1926 — otvorenie druhej budovy Matice slovenskej podľa projektu arch. J. Palkoviča.

14. august 1932 — založenie Matice slovenskej v Báčskom Petrovci v Juhoslávii.

29. august 1944 — vyše polovica pracovníkov Matice slovenskej sa zúčastňuje v Slovenskom národnom povstani.

26. august 1945 — prvé valné zhromaždenie Matice slovenskej po oslobodení — príblas k socialistickej orientácii kultúry.

31. august 1951 — zrušenie členskej základnej Matice slovenskej.

3. august 1963 — Matica slovenská vyznamená Radom republiky.

1. jún 1968 — obnovenie členskej základnej MS.

1. júl 1968 — vznik Ústavu pre zahraničných Slovákov Matice slovenskej.

20. december 1973 — Slovenská národná rada prijala zákon č. 167/1973 Zb. o Matici slovenskej.

13. február 1974 — ustanovenie nového Výboru Matice slovenskej pod vedením národného umelca Vladimíra Mináča.

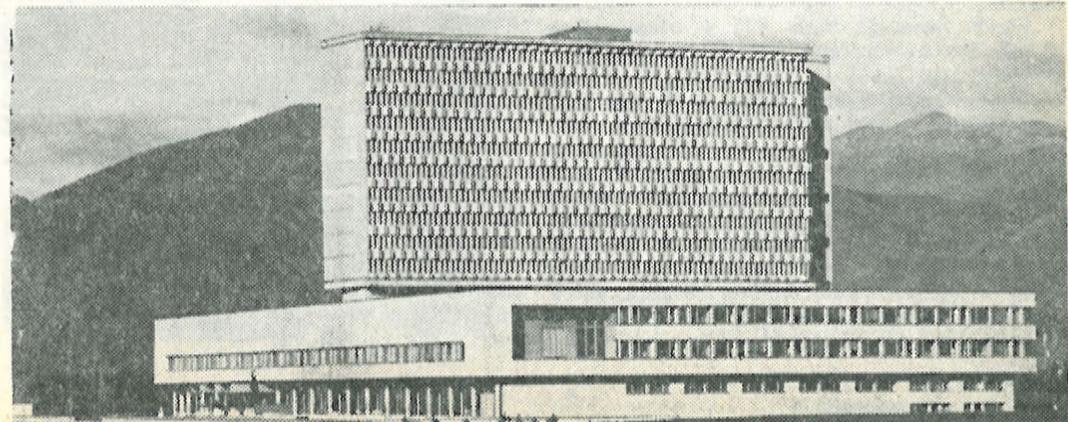
31. august 1975 — otvorenie novej budovy Matice slovenskej v Martine na Hostihere.

1. október 1978 — založenie Oddeľenia mechanizácie a automatizácie — začiatok systematického využívania počítačovej techniky v Matici slovenskej.

Dôležitou zložkou práce Matice slovenskej je usporadúvanie odborných, vedeckých, literárnych a kultúrno-osvetových podujatí. Presahuje nimi rámec pôsobenia inštitúcie a záležuje sa do celoslovenských, celoštátnych i celosvetových súvislostí. Rozširovaniu odbornej spôsobilosti knihovníkov a literárnych múzejníkov celého Slovenka slúžia porady, školenia, aktivity, ako aj stáže na odborných pracoviskách v ČSSR. Pravidelné konferencie — knihovnícke, bibliografické, literárno-múzejné a iné — riešia problematiku rozvoja týchto vedúcich disciplín na Slovensku. Významné sú vedecké konferencie a semináre, ktoré organizuje MS pri výročiach spisovateľov, vedeckov a národných dejateľov. Sirokej kultúrnej verejnosti sú určené pravidelné literárne a hudobné pásmá k jubileám spisovateľov a dejateľov. Odborný charakter má celoštátna súťaž Budujeme vzornú ľudovú knižnicu a medzinárodné podujatia, ako boli celosvetový kongres Medzinárodnej federácie knižničných zväzov (IFLA), zasadnutie komisie Medzinárodnej rady archívov, sympózium o literárnom archivnictve, kolokvium o literárnom múzejníctve, podiady riaditeľov národných knižníc socialistických krajín a iné.

Matica slovenská ako „jednota milovníkov národa a života slovenského“ prejavovala od svojho vzniku záujem aj o potreby Slovákov žijúcich mimo Slovensko. Jej starostlivosť o krajanov — sociálnej emigrácii z ľahkého rodného a sociálneho útlaku — sa zintenzívnila najmä od tridsiatych rokov, od návštevy matičnej delegácie v USA. Sústreďovala sa najmä na zasielanie kníh, časopisov, budovanie stredísk — dôverníctiev a zahraničných odborov. V roku 1968 si pre túto starostlivosť utvorila samostatné pracovisko, ktoré vyvíja kultúrnopolitickú činnosť vo vzťahu k Slovákom žijúcim takmer vo všetkých častiach sveta. Stará sa o uspokojovanie ich kultúronárodných požiadaviek, sleduje osudy slovenských vystavovalcov a pripravuje komplexné dejiny slovenského vystavolectva i múzejnej expozíciu. Nadázuje osobné a pôsobné kontakty s krajanmi, jednotlivcami i spolkami. Poskytuje im literárnu a Slovensku a odbornú i metodickú pomoc folklórnym a divadelným súborom i skupinám, z ktorých sa viaceré zúčastňujú na folklórnych slávnostach na Slovensku. Dôležitú úlohu plnia pripravované odborné a vedecké publikácie — pravidelný zborník Slováci v zahraničí, Dokumenty k dejinám slovenského vystavolectva, monografia Slováci vo svete i kultúrno-spoločenský mesačník Slovensko. Organizuje aj vedecké konferencie o problematike zahraničných Slovákov.

Hlavná budova Matice slovenskej v Martine otvorená v roku 1975

Inila v živote slovenského národa významnú najťažšieho národného útlaku, z túžob a obeti ev ako celonárodný spolok a stala sa všeestranskom kultúry ujarmeného národa..."

(Preambula zákona o Matici slovenskej)

Boromeus

Incipit tñmula confessionis utilissima illa qua agitur
quoniam se habere debet confessio: erga penitentem
in confessione audiendam quia credidit "Auferendus
mias mias ac in Christo patet dominus frater in
toto" archiepiscopu: fieri cum eis fratres pectora

*Secundum secundum tñmula confessionis utilissima illa
qua agitur et pectora audiendam quia credidit "Auferendus
mias mias ac in Christo patet dominus frater in
toto" archiepiscopu: fieri cum eis fratres pectora*

*Capitulum primo de potestate iei aueritate confessio:
ta et quae possit vel non possit andare confessione*

*Orandum primo est qd non faceret: et si possit muti
re confessione in causa mortis non tamē possit muti
re potest: atqd non possit ut faceret indicare secundū
quod si faceret irregulariter sicut in celebrare hoc in eis
libet: quia non est in arte expressissimum de celebrare. Unde
non adiungit irregulariter extra de feste creos: cas qui libet.
ibidem dicitur qd non invenit quis irregulariter ppter: ali
qd dicitur: quod non est in arte exprimitur ppter: tali*

ANTON HABOVŠTIAK

MACOCHA

(2)

POKRAČOVANIE Z PREDOŠLÉHO ČÍSLA

Dni a týždne ubiehali, pomaly sa miňal už aj druhý a tretí rok, čo deti žili s macochou bez vlastnej matere. Ešte stále jedli z vlastnej mištičky na zemi a toľko, koľko im nadeli macocha. Jedna miska mala stačiť pre všetkých, s jedlom treba bolo v dome šetríť. Naisto by neraz ich žalúdočky viac prijali, ale macocha nedovolila, aby sa deti, hľadom, prejedali. Vraj by im to nebolo na osoh.

„Ved' im ešte prihod!“ dobiedzal Pavol na Zuzanu.

„A či im nebolo dosí? Azda chceš, aby im viseli bruchá? Vždy lepšie od mala menej jest ako sa prepchávať.“ A hned na to nástojila:

„Deti treba privykať skôr na robotu ako na jedlo. Keď budú vediet robiť, vždy budú mať aj čo do úst vložiť.“

Pavol pri takej reči prisvedčil i nie, kde-tu sa postavil aj na odpór, nesúhlasiť so všetkým, čo jeho druhá žena mala na ume. A predsa nemohol o nej povedať, že by bol s ňou nespokojný.

„Vie gázovať,“ priznával sa pred chlapmi, a má viac rozumu, ako ktorýkoľvek chlap. Hoci kto si s ňou nedá rady, ťažko by ju daktó oklamal.“ Aj ženy ju v dedine obdivovali, že si poradí s čimkoľvek, ba že si kde-tu aj zaspieva.

„Aké pekné pesničky naskladala. Sotva sa nájde v dedine žena, čo by zložila krajsie,“ pripomienula raz jedna dievka, keď jej pozmohla vymyslieť nové slová k pesničke na venkovanie pri svadbe.

V dome všetko nešlo vždy ako po masle, ale kriku a zvady v ňom nebolo počuť. Keď sa Pavol takmer nezdral, aby neskrikol a keď aj macocha mala kadečo na jazyku, jeden a druhý radšej stichol. A vtedy bolo v dome najsmutnejšie. Pavol nerozprával, a macocha sa zaťala, pár dni takmer nevypustila z úst slovo, kym sa jej nevyhovelo. Ale dedina o ich živote zas súdila:

„Celkom dobre si žijú, ani by si človek nebol pomysiel, že sa k deťom nájde raz takáto žena.“

A naozaj po troch rokoch sa v Barančovom dome kadečo urovnalo. Pavol si zvykol na život bytie s novou ženou, deti sa po-priúčali poriadkom, čo priniesla do ich domu druhá mater. Iba Maťko si najťažšie hľadal cestičku k novej osobe, azda preto najviac plakal za vlastnou i starou materou a rád zašiel aj do pociene, kde starý otec vystruhoval hrable i poriská alebo páhoval šindle. A tomu krátko, ale úprimne povedal:

„Starý otec, ja som vás i otca veľmi rád...“ Ten prisvedčil i dodával mu chuť do života:

„Maťko, neboj sa ničoho! Ani nevieš, ako vyrastieš, časom si dás sám rady!“

Po troch rokoch matkín hrob v cintoríne čoraz viac zarastal trávou. Magde Šlo pomaly na štrnásť rok a mala už vychodiť školu. Najmladšej Čiľke dochodilo na štvrtý rok. I Julka so Žofkou podrústli. Maťko mal dvanásť rokov. A práve vtedy sa stalo, čo nikto v dome ani v dedine nečakal. Otec sa zrazu uložil do posteľe a viac z nej ne-vstal.

Bolo to koncom februára či skôr začiatkom marca, tri roky a mesiac po sobáši so Zuzanou z Dlhéj Lúky. V dedine zarachotil z rána bubon a na to sa v ulici ozval hlas: „Dáva sa na známost! Ide sa rúbať ťad: Kto má záprah, nech pride na saniach, a kto nemôže, nech si vezme sekeru!“

Pavol počul oznámenie a rozmýšľal, či má ísť alebo zostať doma. Už v noci cítil, že ho pobolieva hlava a že ho aj tlačí v prsiach. Ale prišlo mu na um, že má mladé volky, čo pred nedávnom zjednal, nuž oznámi ostatným v dome:

„Aspoň voly vyprobujem. ťad na saniach uvezú ako nič.“ Lenže sa veľmi prerátal. Mladé junce ešte nevedeli tahať, priečili sa mu v jarime, v ten deň ho načisto zmordovali. Keď horko-ťažko s priečnym a nevyskákaným statkom odviezol dve či tri fúry ťadu do obecnej ťadovne, počul za chrbtom poznamku:

„Priečne sú tie statky, však Pavol?“

„Ech, priečne,“ prisvedčil spotený Baranec. „Také just, ani čoby ma chceli nasilu zniest zo sveta.“

A veru sa nikto ani len neoznal, že si týmito slovami akoby vyslovil svoj ortieľ. Keď sa vrátil domov, tvár mu bláhala i chôdzu mal neistú. Zaraz sa zobliekol a vošiel do posteľe. Aj doktora hned zavolali, no aj ten sa nad ním iba mračil. Stál pri jeho posteľi akoby nevedel, čo robiť.

„Má veľmi prudký zápal plúc...“ povedal lekár Zuzane. A tá hned na to, že sa jej Pavol raz priznal ako ho dva razy v Kanade liečili na taký zápal. Potom čosi okolo neho robil, rozkázał dávať obklady a odišiel. Na druhý deň sa znova doviezol a Zuzane tak potichu vyslovil v pitvors bolesťnú pravdu:

„Niet mu pomoci...“

Zuzana ako bez rozumu pobehúvala okolo posteľe, s boľom v srdci sa pozerala na Pavla, ako sa jeho veľká postava zmieta na posteľi a hrozne střípla, keď sa naraz na nej zdvihol a chraplavým hlosom vyvrával:

„Idem daf... volom... apatičku... Apatičku im treba daf... hned!... nasilu chcel vstať z posteľi i obliecť si nohavice. Iba horko-ťažko ho v nej udržali. Maťko vtedy spal so starým otcom v kuchyni, keď ho zrazu prebul žalostný macochin výkrik:

„Deti vtaňte! Otec vám zomrel... Poďte sa pozrieť, už nedýcha!“

A tak naozaj bolo, Pavol Baranec, otec piatich detí bol mŕtvy. Darmo mu syn Maťko stískal ruku a žalostne mu dovrával:

„Naňko môj, naňko, prečo ste ma necháli? Akože mi bude teraz bez vás?“ Potom zatichol, utúlil sa kdeši v dome, pasoval sa do rúna so všeljakými myšlienkami. A raz nevedel pochopit, prečo aj v takomto veku zomierajú otcovia. Ani sa nezmieroval s tým, že otec azda naozaj odišiel navždy. Po pohrebe sedával na lavicke pred domom tvárou obrátenou k Príboju, kde bol cintorín a v ňom čerstvý hrob. Deň za dňom sa pozeral ta, napísal zrak, či, hľad, predsa len nezazrie otca, ako sa vracia dolu závozem smerom k ich domu. Keď si bol načistom, že mŕtve je čakať na takvýto návrat, zaťahla naň strašná obostenosť, ako najhoršia mora gniavila ho večerami i nocou. No aj starý otec vtedy zhorekoval:

„Prečo som nešiel na druhý svet ja miesto Pavla? Veď má deti, mladý bol a ja takýto lazár som ostal. Veď ja som bol skôr na rade.“ Odpovede sa však nedočkal.

Aj dievčatám bolo veľmi lúto za otcom, no tvrdosť úderu najviac zacitila macocha. Zuzanu po Pavlovej smrti nevedel nikto utišiť, nenašiel sa človek, čo by ju bol aspoň ako tak upokojil. Najprv ju pochytilo priam zúfalstvo, preto hrozne bedákala po dome i po dvore, potom z nej vyrazili prúdy slz. No ľudia zbadali aj to, že sa časom akoby zaťala a že jej tvár stuhla, staby sa premenila na mramor. Iba keď už bol Pavol pár dní v zemi, zavzdychala pred Rozou Bašošovou čo jej chcela azda v niečom pomôcť a ako tak poradiť. Ona bola svedkom, ako raz z macochy vyrazil vodopád i príval slov:

„Čo ja teraz, čo? Ja, najbiednejšia stvora na svete. Dvoch chlapov som stratila... S jedným som žila necelé dva mesiace a s druhým tri roky i mesiac. I toho som pochovala. Ech, nemala som sa vydávať! Veď mi bolo dobre, mala som podporu, ľahko by som vyžila. Každý rok som mohla dva razy putovať na Kalváriu Zebríkovskú, chodiť po odpustoch, modliť sa... Na všetko som mala času, hlavu mi neprebijali starosti. A tu hľa, čo som si navarila!“ Zuzana na chvíľu prestala rozprávať, hlas sa jej zadrol, slová nešli na jazyk. Ale predsa sa jej treba bolo vyžalovať, vyhodiť tažobu, čo jej zaľaha na dušu.

„Päť cudzích detí mi ostalo... Nikdy nebudem pre ne mater iba macocha. A čo budem akákoľvek, či dobrá alebo iná, deti sa nepríťlia ku mne ako k vlastnej materi, darmo by som neviem čo pre ne urobila.“ Ale Bakoška jej vtedy už skočila do reči:

„Nevieš, ako bude dalej... Nikto z nás nemôže viedieť, čo každého z nás čaká. Ale tie deti ťa majú rady. Či ty ich azda nie?“

„Jój, hej, jej! Ťada som ich, ťada... Z roka na rok sú mi milšie. Iba Maťko odo mňa bočí, skôr k otcovi sa túli.“

A tu za Zuzanu znova zaťala i slová jej v ústach zamrzli. Tvár znova nadobudla čudný mramorový výraz a z úst začali vypadávať chladné mrazivé slová:

„Nech je akokoľvek, pre všetky deti budem vždy iba macocha... Darmo sa pri nich zoderiem. Ani jedno mi neuzná.“ Nakoniec vyslovila čosi ako rozhodnutie:

„Vrátim sa domov, do Dlhéj Lúky pôjdem... Ta sa nazad vrátim. Vymôžem si znova podporu po prvom chlapovi, zas pôjde všetko po starom. Bude pre mňa lepšie, keď sa stane zo mňa aspoň rúča žena, ako by som mala byť zlou macochou.“

V ten deň sa aj Barancove siroty dozvedeli, že macocha chce odísť nazad do rodnej dediny. Ale aj po dedine sa čochvíľa rozniešlo, čo chce Zuzana urobiť. I hybaj je hneď dohovárať:

„Ej, Zuza, Zuza, to by si nemala, nie veru! Iba tak bez milosti nechá nedorastené deti. Keby aspoň trocha neskôr, keď podrástú i zmcocnejú, potom by si azda mohla, ale teraz...“ I mladý Baláž-richtár prišiel rovno do domu k nej a ten jej zas tak:

„Viem, že ti ťažko, Zuza. Ale vytŕp, obec ti pomôže, pretrápiť sa. Na starosť budeš rada, že si urobila dobrú vec. Deti nezabudnú, čo si urobila, dedina bude na ťeba spomínať, stane sa z ťeby vážená žena!“

Zuzana vážila slová, z hodiny na hodinu premýšľala, čo má robiť, no aj cítila, že treba sa jej čo najskôr rozhodnúť. Nakoniec prišla na to, že nazad do Dlhéj Lúky ju nefahá túžba po lepšom živote, alebo že by sa nebodaj chcela zbaviť starostí. Zuzana chcela mať iba istotu, že je v dome naozaj potrebná. Preto sa k nej ustavične vracala myšlienka:

„Keď sa vrátim nazad, môže byť zo mňa aspoň statočná vdova, ale ako macocha bude v očiach ľudí vždy zlá žena.“

Takto sa hľa, trápila Zuzana v dňoch, keď sa už-už brala do rodnej dediny. Tu naráz ju vytrhla z myšlienok naistára Magda. I ostatné tri dievčatá stáli vedľa nej a Maťko. A Magda ju chytilla za ruku a plačlivým hlosom ju prehovárala:

„Mamo, my sme vás rady... Nechôdte od nás, nechôdte! Budeme vás poslúchať, každý z nás bude dačo robiť, všetci vám budeme pomáhať.“ Ostatné deti sa začali k nej túliť, upierali na ňu prosebné oči. A práve z nich mohla macocha kadečo vyčítať, tie pohľady ju zmiatli. A tedy sa prikrádali k nej iné myšlienky, tie k nej vraveli zreteľne a nahlas:

„Vidiš, túzia po tebe, po tvojej pomoci. Ako vdova by si žila sama pre seba, nikomu by si nechýbala. Aj modlitba by bola zbytočná, keby si opustila tieto siroty. Zatvorila by si sa do svojej izby, sama sebe by si bola väzňom.“

Ked' Zuzana zacitila celkom blízko dych týchto detí i zbadala na sebe pohľady, aké mávajú iba siroty, spadli v nej všetky zábrany, navždy sa rozhodla:

„Ech, nie nenechám tieto deti napospas životu! Ten býva nemilosrdný. Vše aj driapec, gniavi a trhá ako najdravšia zver. Mohol by ich skántriť, doriadiť na nepoznanie, nezniesla by som neskôr výčitky Ľudí.“

Od tejto chvíle nadobudol jej život znova inú tvár. Zo Zuzany sa stala natrvalo vdova, vdova-macocha, no aj žena, čo veľmi chce, aby bola komuś na osoh. A práve teraz tak veľmi túži, aby dakomu naozaj chýbala. Nuž, hľa, prišla jej priležitosť! Bude ako vojak, čo je nezuteká z boja, dakedy aj ako generál, čo sa nepriateľa nezfakne, a rozhoduje aj v najťažších chvíľach.

Od toho dňa sa macocha postavila celkom do stredu života v Barancovom dome, no aj zoči-voči osudu, ktorý si zvolila. Starý otec ešte žil, ale rozhodujúce slovo mala vždy ona. Aj poriadok mal byť taký, aký sama zaviedla. Lahko jej nebolo, na každom kroku ju čakala robotka. Preto muselo robiť každé dieťa, no aj jedávať iba toľko, kol'ko mu sama nadelila.

„Po daromnici nebude nikto sedieť, všetci musíme robiť, kol'ko vládzeme,“ opakúvala dennodenne i prideľovala robotu, aká komu patrila, podľa jeho veku a sily. No viackrát im aj priklincúvala:

„A bohárm, aby ste šli pýtať po domoch! A ktoré z vás by nebolaď dačo uchmatlo, nech sa mi neukazuje na oči!“ Ale deti nikdy nebila, neposlušnosť a prečiny trestala kľačaním.

Macocha na deťoch žgrlošil nechcela, nemala v úmysle ich trápiť hladom, len chcela mať aspoň trošku istoty, že deťom bude môcť aspoň čo-to do úst aj na druhý deň a potom... Časy boli zlé, ba veľmi plané, v rodinách sa hovorievalo o nedostatku, doma i vo svete sa omieľalo v ústach slovo kríza. Barancovci mohli žiť iba z toho, čo si sami dorobili, pomoc odinakadial by darmo čakali. Kdeby aj nie, ked' každý dom mal dosť starostí s vlastnými krkmi.

„Starý otec, starý otec, hrozne som hladná, žalovala sa Julka v pocieni, kde čosi hobľoval. A on uznal:

„Viem, viem... aj Magda a Maťko, však? No a Žofke a Cilke by sa tiež zišla lepšia strava. Slabučké sú a chudé, vicker by ich ľahulinko odnesol ako pierka.“ A naozaj také boli. Starý otec si vnúčence od seba jakživ nepustil naprázdno. Veď iba pre ne kutil v pocieni, strúhal a hobľoval, aby vyhnili aspoň aký taký groš.

„Tu máš šesták!“, podhodil vše daktorému z nich. „Utekaj si kúpiť rožtek.“ Niekoľko sa zaleskla na detskej dlhánočke aj koruna, vraj neonesie dačo pre všetky deti.

Sotva chytilla Zuzana do rúk gazdovské opraty, najviac ju začala trápiť jar. „Ako si zasejeme, tak budeme aj žať,“ opakovala deťom v dňoch, ked' sa mali začať jarné roboty. „Len ako budeme jarovať a či nám daťo vzide, čo zasejme.“ Kládla si otázky i hľadala na ne odpovedeť. Zuzana dobre vedela, že si s oraním sami nedajú rady, že si musí hľadať pomoc. V prvých jarných dňoch by ju však darmo hľadala, každý chcel najprv svoje zorať. Ked' ju napokon chytala netrpezlivosť, vyhlásila najstaršia Maťda:

„Maťko, hybaj, skúsime najprv sami!“

„Ale nikdy som ešte nesial. Bojím sa, aby som siatne neskazil,“ namietal dvanásťročný chlapec. „Ešte som nevidel takého chlapca

Kresba: Areta Fedaková

siať, ako som ja.“ A mal pravdu, nedorasteným chlapcom sa rozsievať so zrnom nedávala ešte do rúk.

„Starý otec ti poradí ako máš siať. Ukáže ti!“ zavrátila ho Magda.

A tak, ked' sa hrnuli oráči na pole s pluhmi, medzi nimi boli aj Magda s Maťkom. Horko-ťažko zložili pluh i brány a začali s robotou, ktorá patrila do mocnejších rúk. Ale zem zorali a Maťko sial, ako mu ukázal starý otec.

„Len či dačo vzide?“ starel sa Maťko, nebol si istý svojou robotou, ešte nikdy dovtedy nič nerozsieval. A sial na jednom i druhom kúsku zeme, dve role tedy zorali vedno so sestrou. Najviac sa azda tomu čudovali, že voly, čo boli pričinou smrti ich otcu, zrazu ich poslúchali.

„Pozrite, ako im pekne chodia!“ čudovali sa Ľudia, čo šli popri nich. Lenže večer si obdivovali takmer ruky-nohy necitili, prevel'mi boli ustať z roboty, čo patrila dospeľym, ale nie detom ako boli ony.

„Pôjdete aj zajtra!“ vyhlásila macocha.

„Ale neviem siať... Čo ak nám nič nevzide?“ namietal Maťko.

„Pozrite sa, ako sejú iní. A čo vzide, vzide, poručeno pánu bohu! Ak bude chcieť, požehná sirotám. A najimáť nemôžeme, ktože by zaplatil orácom.“

Maťko s Magdou šli aj na druhý deň a zaryli znova čeriesom do zeme. Podajedna bráza bola aj krvá, druhá zas rovnajšia, ale nakoniec všetko zarovnali brány. Ked' sa večer vrátili, macocha vydala iný rozkaz:

„Julka, zajtra pôjdeš aj ty skúsiť s Maťkom oráť. Treba sa aj tebe priučiť.“ To preto, že mala s najstaršou Magdou svoje plány. „Tá pôjde slúžiť,“ uvažovala v duchu. „V dome odbudnú jedny ústa a kvapne aký taký groš.“

Deti do školy, pravdaže, nešli a ked' učiteľka im pripomerala, že sa deti musia učiť čítať a písť, macocha odkázala:

„Pôjdu, ked' urobia robotu. Najprv nám treba žiť! A siroti si potom vďačne pustí z domu, ak mi ich bude obec chovať.“

Na druhý deň sa mordoval znova najmladší oráč v chotári a poháňal mu pohonič, čo mal desať rokov. Tofko mala vtedy Julku. A voly aj ju poslúchali.

„Veď sa len dívajte, ako ti dva orú!“ ukazovali na nich iní, nikomu sa nechcelo veriť, že takéto deti môžu už hospodáriť a že takáto drobňač si dá sama rady v poli. Ked' veľmi ustali, hybaj si oddychnuť. Aj siatok si hovel pri ornom vózku, spokojne si ľahol a meridzal obdivujúc jarnú prírodu. Julke bola zima i povie Maťkovi:

„Opriem sa o vola, zohrejem sa. Azda mi neubliží.“

No ako si oprela hlavu o mohutný chrbát zvierala, naskutku zadriemala. A vôle sa nepoloh, skôr sa vari tešil, že drobné dievča má k nemu dôveru.

Ale každý deň neoralí iba deti samy, aj macocha sa vybrať s nimi, ked' cítila, že si v horšom mieste môžu nedáť rady.

„Zajtra pôjdeme vedno do Griap. Chcem vedieť ako sa tam bude oráť.“

A dobre tušila, veľmi planá bola oračka v tvrdej zemi. Zrazu jeden vôle kľakol do brázy a za nič na svete sa nechcel pohnúť z miesta.

„To nič, deti,“ povie macocha.“ Toho vypriahneme a skúsim miesto neho sama.“ Vola z brázy naozaj odťahli a v Griapoche zazreli Ľudia neobyčajný záprah: v jarme jeden vôle a vedľa neho macocha. Pokrútili hlavou, a Barancovci orali ďalej. I doorali roľu, na druhý deň sa ta nemuseli vracať.

Aj v Meštanove sa macocha veľmi umorovala. Mladý záprah nevládal vytiahnuť na príkrom svahu naraz dve brány. Iba s jednou sa horko-ťažko vydrípal nahor.

„Joj, deti, to by sme takto dlho bránili zem,“ začala macocha. „Radšej vždy jednu vyniesiem a tak dokončíme robotu.“ A naozaj schytilla bránu do rúk a na chrbte ju niesla hore strminou. Kúšik živá prišla domov po takej robote. Ani nevedno kôkokrát vtedy vyvliekla tú farachu nahor.

POKRAČOVANIE NASLEDUJE

ZASADANIE PREDSEDNÍCTVA ÚV KSSČaS

26. júna rokovalo v Krakove predsedníctvo ústredného výboru našej Spoločnosti, ktoré viedol predseda ÚV Ján Molitoris. Zasadanie bolo venované hlavne otázkam vyučovania slovenčiny a zúčastnil sa ho aj zástupca kurátora osvety a výchovy Vojvodského úradu v Nowom Sączi Mieczysław Pacholarz.

Slovenské školstvo na Spiši a Orave — ako sa konštatovalo na zasadani — sa bori s viacerými problémami. Jedným z najdôležitejších sú učiteľské kádre. Totiž v poslednom období odišli do dôchodku viaceri učitelia slovenčiny a zanedlho pôjdu ďalší. Síce mnohí z nich zostali nadálej v školách a budú učiť na polovičných uvádzkoch, jednako v niektorých školách nastali problémy s obsadením o to viac, že kuratórium osvety a výchovy nemá prakticky žiadnu možnosť vzdelávať učiteľov slovenského jazyka. V niekoľkých prípadoch chybujúcich učiteľov zabezpečila naša Spoločnosť krajskými absolventmi stredných a vysokých škôl na Slovensku. Preto ľahko pochopiť — čo podotýkali krajania na zasadani — prečo napriek nedostatku učiteľov sa vlni nenašlo miesto pre jednu z našich absolventiek.

Predsedníctvo sa kriticky vyjadrilo o nemohúcnosti školských orgánov v riešení kádrových otázok. Veď nezaistenie učiteľov spôsobilo v posledných rokoch zrušenie vyučovania slovenčiny vo Veľkej Lipnici-Skočikoch, Podvuku (škola č. 1) a v Harakubze, kym v Podskli vyše dvadsať žiakov čakalo dva roky na začatie slovenskej výuky a... nedokálo sa. To sa viac nesmie zopakovať! Zodpovední sú za to gminní riaditelia skôl a kurátormi.

Zlepšilo sa zato vybavenie škôl učebnicami, hoci v jediných prípadoch sa ešte vyskytujú nedostatky. V súvislosti s tým bolo dohodnuté, že Kuratórium osvety a výchovy v Nowom Sączi urobi podrobňu analýzu stavu slovenského vyučovania, v tom najmä učiteľského obsadenia v jednotlivých školach a výsledky budú prerokované na jednom z jesenných zasadani predsedníctva

ÚV KSSČaS. Zároveň zástupca kurátora sa zaviazal prešetriť otázku zrušenia slovenskej výuky v uvedených školách a podniknúť nápravné opatrenia.

Clenovia predsedníctva sa oboznámili s novým nariadením ministra osvety a výchovy vo veci organizovania vyučovania materinských jazykov. Zároveň prerokovali otázku zaradenia krajskej mládeže na prázdninovú rekreáciu do ČSSR, ktorá sa uskutočňuje v rámci výmeny medzi Poľskom a Československom. Tomuto cieľu, teda výmennej rekreácie mládeže, by mohlo slúžiť — ako sa zdôrazňovalo na zasadani — aj nadviazanie kontaktov a spolupráce medzi školami na Spiši i Orave a školami na Slovensku.

Predsedníctvo si vypočulo správu o činnosti KSSČaS v prvom polroku a oboznámilo sa s priebehom volebnej kampane, v rámci ktorej sa do konca júna uskutočnili volebné schôdzky v siedmich miestnych skupinách. Prerokovalo tiež rad bežných organizačných otázok, v tom mezičinným účasť súboru KSSČaS na folklórnych slávnosťach v Detve a krajské podujatia pri príležitosti 44. výročia SNP, 125. výročia Matice slovenskej a 30. výročia nášho časopisu Život.

JÁN SPERNOGA

TYCHY

BESEDA O TISÍCROČNEJ VČELE

Chcel by som oboznať čitateľov Života so zaujímavou besedou o knihe Petra Jaroša Tisícročná včela, ktorá sa konala na volebnej schôdzi našej miestnej skupiny KSSČaS na Sliezku. Beseda bola veľmi živá, o to viac, že skoro všetci naši krajania prežitili túto knihu a pozreli televízny seriál nakrútený podľa Jarošovho románu, ktorý vysielala poľská televízia. Niekoľkí krajania mali možnosť film vidieť v kinách. Záujem krajanov o Tisícročnú včelu vzbudil nepochybne nás časopis Život, ktorý pred niekoľkými rokmi uverejňoval na pokračovanie toto literárne dielo. Podľa mienky diskutujúcich sa Jarošov román a film prihovára čitateľom a divákom v mnohých krajinách sveta. Mnohí sa nadchýnali boha-

tym, živým jazykom, peknými opismi prírody, práce, zvykov a podobne. Kniha, ktorej dej sa odohráva koncom 19. a na začiatku 20. storočia je nám blízka. Ved životné osudy jej hrdinov sa v mnohom podobali osudem našich krajanov zo Spiša a Oravy, ktorí tak tiež museli chodiť za prácou do cudziny.

Clenovia našej miestnej skupiny na Sliezsku si radi požičiali Tisícročnú včelu v našej klubovni a čírali ju súbežne s premietaním seriálu. Všetkým sa veľmi páčila a — ako mnohí tvrdili — duševne ich obohatila. Počas našej besedy sme došli k jednotnému názoru, že kniha a film sú majstrovskými dielami. Jarošov román nám priblížil aj prislovia, porekadla, žarthy a podobne, ba zistili sme, že niektoré z nich tiež majú korene u nás.

Hovorí sa, že kniha je najlepším priateľom človeka. Tisícročná včela patrí k nim.

BRONISLAV KNAPČÍK

REFORMA NA NAŠICH DEDINKÁCH

Každý z nás má nejaké problémy, ktoré niekedy môžeme zvládnúť, ale niektoré nijako nemôžeme prekonáť. Taký je každodenný život buďto na roli, alebo v inej práci, ba aj v súkromnom podnikaní. V poslednom období sa veľa píše a hovorí o druhej etape reformy v našej krajine. Diskutuje sa o nej všade, vo Varšave, Krakove, Nowom Sączi, ale aj v Gminnom úrade v Nižných Lapšoch.

Vieme, že právomoc miestnych orgánov sa rozšírila. To, čo sa však vyskytlo len vo vývodiskom meste, dnes možno vybaviť v gmine, ale, žiaľ, ešte nie všetko.

Veľa je ešte práce pred nami, aby všetko fungovalo správne. Napríklad zásobovanie v našom gminnom družstve Roľnícka svojprávomoc (GS). Myslim si, že aj tu by sa malo veľa zmeniť, aby zákazníci boli spokojní, ale tiež aby sa predavačka v obchode lepšie pracovala.

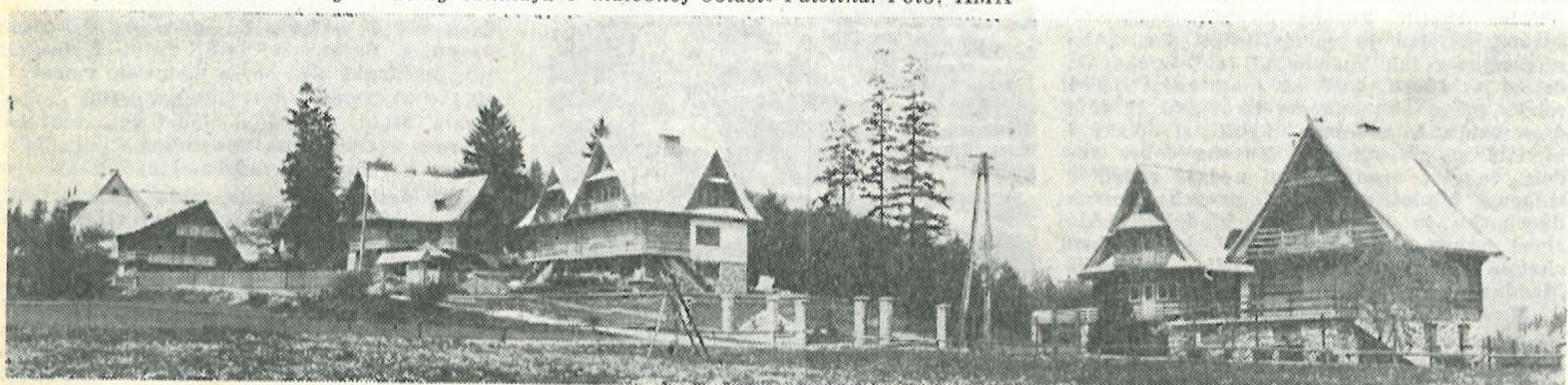
Vieme, že roľníci musia pracovať nie osem hodín, ale oveľa viac. Náš pracovný čas je nezriedka 14–16 hodín denne, keď chceme zarobiť na nás každodenný chlieb, zaplatiť dane a kúpiť všetko, čo je potrebné pre polnohospodársku produkciu. Výrobne prostriedky by sme mali kupovať v najbližšom meste, teda v našom pripade v Novom Targu, ktorý je však vzdialenosť až 30 km. Nuž nebolo by to také strašné, keby všetko potrebné bolo možno kúpiť bez problémov a vybaviť v úradných hodinách to, čo potrebujeme. Lenže úradníci často končia prácu dokonca aj pol hodiny pred koncom úradných hodín. Podľa mňa treba tento problém rýchlo vyriešiť, lebo čas je pre nás, roľníkov veľmi cenný a zbytočne ho márnime po úradoch. Myslim si, že druhú etapu reformy by sme mali začať sami od seba. Mali by sme sa snažiť uľahčiť život iným a nie im ho strpovať. A tu podľa mňa možno verejne zmeniť na lepšie.

Napríklad otváranie potravnárskeho obchodu u nás, v Kacvine. Tento obchod je raz v týždni zatvorený, spravidla v stredu. Pritom vieme, že dnes už nikto u nás, nepečie chlieb doma. Preto je skutočne problémom, keď čo aj jeden deň v týždni nemožno kúpiť chlieb. Gminné družstvo RS v Nižných Lapšoch malo by o tom pouvažovať. Vybavenie tejto veci by bolo v prospech všetkých obyvateľov Kacviny. Minulý rok bol v Živote článok o zlom zásobovaní pečivom našich obcí. Žiaľ, odvtedy sa neveľa zmenilo. Porekadlo hovorí: zákazník je nás pán. Žiaľ dávno to nie je pravda.

Ešte by som chcel spomenúť doposiaľ nevybavenú otázkou, ktorá je pálčivá pre našu Spoločnosť, pre Ústredný výbor KSSČaS. Koľko rokov sa už rieši vybavovanie sídla pre nás ÚV. Nešchopnosť úradov vybaviť túto vec je až smiešna. Už roky sa vyvíja družba medzi Krakovom a Bratislavou. Konajú sa rôzne oslavy v oboch mestách a myslím si, že poľské zastupiteľstvá v Bratislave nemejú také problémy so sídlami, ako my v Krakove. Nás, členov KSSČaS a aktivistov boli nevybavenie tejto záležitosti a chceli by sme konečne viedieť, aké sú príčiny, ktoré prekážajú vyriešiť tento problém.

J. B.

Takéto pekné rekreačné chaty — domy vznikajú v malebnej oblasti Falštiny. Foto: AMK

PSALI NÁM

PRO LABUŽNÍKY

Od nedávna se v elegantních polských restauracích objevil nový druh bylinkového likéru — Carlsbad Becher Liquid čili Karlovarská Becherovka. V mezičasových letech Polsko dováželo Becherovku z Československa; nyní se vrátila na polské stoly díky nedávno uzavřeným smlouvám o obratu potravinářským zbožím mezi našimi státy...

Čím vyniká Becherovka, že ji chceme v našem měsíčníku věnovat trochu místa? Začneme od pramenů — těch minerálních v Karlových Varech.

Je polovina 14. století. Český monarcha Karel IV., zakladatel pražské univerzity, se vydal na lov do zalesněných kotlin mezi Krušnými horami a Českým lesem. Na úpatí hory Jelení Skok spatřil přirozený zázrak — horký pramen zpěněné vody. Král okouzlený zřídem a okolními loveckými terény postavil zde v roce 1358 lovecký zámek. Kolem královského sídla vyrostla vesnice Vary, která v poměrně krátké době dostala městská práva. V roce 1522 lékař Václav Payer provedl první analýzu místních minerálních vod. Přispělo to k dalšímu růstu významu lázní a privilegium udělené o 101 let později a zbaňující Vary povinnosti přijímat posádky královských vojsk vedlo ke skutečnému rozkvetu Karlových Varů, pojmenovaných tak na počest Karla IV.

V roce 1608 byl na místě starého zámku Karla IV. postaven zámek barokní. Baroko, klasicismus a raná secese ponechaly v Karlových Varech řadu cenných architektonických památek, všechny nadále plnících své původní funkce. Příkladem může být kostel sv. Maří Magdaleny podle projektu J.K. Dienzenhoffera (1731–1737), budova pošty (1791, přestavěná v první polovině minulého století, dánvě středisko hudebního života), dům Dagmar (dříve U tří černochů), v němž bydlel J.W. Goethe, protestantský kostel (1871) a pravoslavný kostel sv. Petra a Pavla (1893–1896), skutečně císařský přepychový Grandhotel Pupp (dnes Moskva) a konečně komplex budov lázní a zřídel z let před první světovou válkou. V roce 1871 byly Karlovy Vary připojeny k sítí rakousko-uherských železnic, což zahájilo novou éru v dějinách města. Dnes mají Karlovy Vary 61 tisíc obyvatel, vlastní letiště, průmysl, který naštěstí příliš nenarušuje ekologickou rovnováhu okolí (sklárský, keramický, výroba památek a likérů, jimž je věnován nás článek), a rozsáhlou síť lázeňských a rekreačních středisek v čele s šestnáctipodlažním lázeňským domem Thermal. Konají se tu četné mezinárodní

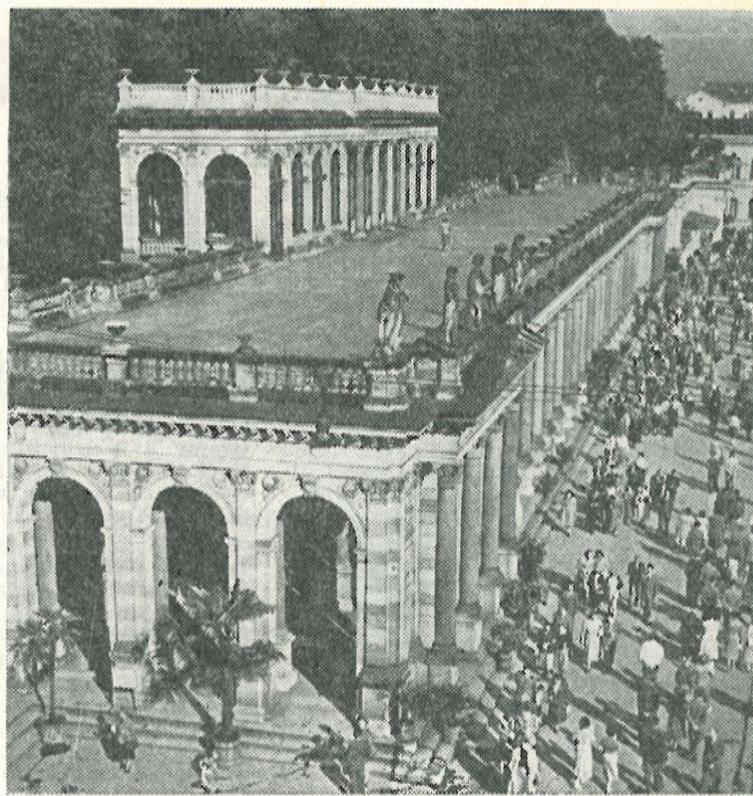
kongresy, sympozia, filmové a džezové festivaly...

Největším bohatstvím Karlových Varů jsou minerální prameny. Je jich dvanáct a obsahuje karlovarskou sůl, skládající se z kuchyňské soli, kyselého uhličitanu sodného, siranu draselného a siranu sodného (glaučberská sůl), který je složkou jiné místní speciality — karlovarského kamene, který tvoří na předmětech ponořených do minerální vody krystaly, což se široce využívá v uměleckém průmyslu a výrobě suvenýrů. Kromě toho minerální vody obsahují rovněž mikroelementy 22 vzácných prvků. Těmito „kondezátory energie“ jsou nasyceny karlovarské minerální vody, bujně rostlinstvo okolních hor a rovněž pitná voda. Flóra je bohatá na léčivé bylinky, které místní lidé odědávají sbírali. V roce 1805 se pod jednou střechou ocitli dva známí bylinkáři: místní lékárník Josef Becher a doktor Frobrig, osobní lékař hraběte von Plattenberg-Mietingen, který přijel z Anglie a všechny volné chvíle věnoval zkoumání karlovarských bylin a jejich extraktů. Vrátil se do Anglie, ale nechal svému příteli neobyčejný dárek — předpis na „elixír života“.

Josef Becher se bez váhání dal do realizace předpisu. Když konečně získal očekávaný žlutozelený elixír, jeho hořkosladká chuť a neobyčejná vůně tak zaujaly karlovarského lékárníka, že na dva roky zavřel lékárnu a věnoval se výhradně zkoumání nápoje, který výborně regeneruje zažívací ústrojí a povzbuzuje látkovou výměnu.

V roce 1807 už měl hotovou technologii výroby nového likéru. Od té doby se jeho lékárna změnila v miniaturní továrnu, vyrábějící likéry z karlovarských bylin, na počátku 30 litrů měsíčně. V třicátých letech minulého století se už Becherovka prodávala do Vídni, Štětína, Mnichova a Paříže. V roce 1841 převzal podnik Josefov syn Jan Becher, který zavedl dodnes užívané plaché lahve ze zeleného karlovarského skla, chránící nápoj před škodlivým vlivem světla. V roce 1867 postavil novou továrnu, která pracuje dodnes. Na začátku 20. století se firma Becher stala oficiálním dvorním dodavatelem císaře Františka Josefa a získala velký úspěch na světových výstavách ve Vídni a Paříži. Za I. světové války se vyrábělo už 53 000 litrů ročně a vývoz se rozšířil na Itálii, Španělsko a Egypt. V mezičasových letech přibyly Anglie, USA a Polsko. Po druhé světové válce se Becherovka využívala do více než 20 zemí.

Výroba dnes činí 6 milionů litrů ročně. Sortiment se rozšířil

Karlovy Vary. Mlýnská kolonáda. Foto: archív

o přirodní aperitif KV-I4, Rapid Bitter a sladký nízkoprocentní Cordial Medoc. Všechny druhy se opírají o recepturu, kterou vynalezli téměř před dvěma sty lety doktor Frobrig a Josef Becher. Receptura je chráněna tažemstvím; její složení znají pouze dva dlouholetí pracovníci továrny, odpovídající za přípravu bylinkové esence.

Bouřlivé byly osudy předpisu za II. světové války a v prvních poválečných letech. Becherovi chtěli rodinný poklad uchránit před válečnou vichřicí. Ukrýli papír s předpisem v rodinném sídle mezi Karlovarskými Vary a Prahou. Když byla firma zestátněna, předpis byl nalezen a odevzdán do depozitu v ministerstvu, které mělo patronát nad továrnou. Další dědička rodu Becherů Jana emigrovala na západ. Znala však pouze rostlinné složky esence, bez znalosti vzájemného podílu. Pokoušela se zahájit v západním Německu konkurenční firmu, dokonce v rozporu s berinskou konvencí užívala tovární značku Bechera. Vyrábí likér dodnes, ale nemá naději na úspěšné soupeření s českou firmou; zaprvé nezná správné proporce složek, zadruhé ji chybí bylinky a pitná voda z karlovarské země...

Základní surovinou Becherovky je dvacet usušených a rozemletých bylin; tři druhy pocházejí z Karlových Varů. Důležitou roli hraje pelyněk, který povzbuzuje chuť k jídlu a působením na nervový systém snižuje škodlivý

vliv stresů na zažívání. Jednotlivé bylinky v příslušných váhových proporcích (jež jsou výrobním tajemstvím) se rozpustí v čistém alkoholu. Tak vznikne esence, které se opět smísí s tektutinou skládající se z místní pitné vody, cukru, lihu a vinného destilaátu (brandy). Tento polovýrobek pak obíhá průhledným potrubím ve sklepích místnostech, kde v pološeru stojí kádě a sudy. Naprosté ticho poruší jen tiché bubláni, připomínající pohádkovou alchemickou kuchyni...

V další etapě dozrává asi tři měsíce v sudech ze zvláštních druhů dřeva. Pak se obsah několika sudů smíchá a po příslušné kontrole nalévá do lahvi.

A co soudí o Becherovce oficiální medicína? Nejlepší evropští odborníci souhlasí s tím, že racionální užívání Becherovky má příznivé úinky: povzbuzuje chuť k jídlu, oslabuje vliv stresů na nervový systém, reguluje kyselou rovnováhu zažívacího ústrojí, povzbuzuje činnost hypofzy a nadledvinkové kury, podporuje trávení tuků, povzbuzuje práci střev, činnost žlučového měchýře a dalších enzymogenických orgánů. To všechno je ovšem pravda při racionálním užívání — jednou denně, nejlépe před obědem, 20 gramů dobře vychlazeného likéru, nejlépe z ledu. Pamatumějme, že žaludeční likér Becherovka není nápojem pijáků, nýbrž labužníků a znaleců, kteří dovedou vychutnat dary života.

JERZY MICHAŁ BOŻYK

AKO KŘMIŤ LEPŠIE A LACNEJŠIE

Celkom obyčajná, priemerná čierno-biela krava môže, ako tvrdia vedci, dávať ročne až 4,5 tis. litrov mlieka. Kŕmne ošípané bieleho plemena, ktoré sú chované v Poľsku, môžu ľahko dosahovať denný prírastok 650 gramov. Podobné rezervy skrývajú v sebe ovce, sliepky či králiky. Aké sú teda prekážky vo využívaní týchto ukrytých prameňov mäsa, mlieka, vlny a vajec? Predovšetkým je to kŕmenie zvierat, presnejšie povedané — kvalita krmív a výnosnosť areálov, na ktorých sa u nás pestuje krmovinové rastliny.

Práve otázkam produkcie krmív, racionálnejšiemu a ekonomickejšiemu kŕmeniu zvierat bolo venované vedecké sympózium v Zootechnickom ústave v Krakove. Vedci, ktorí pracujú nad novými vysokoefektívnymi plemenami zvierat a vypracovavajú moderné a ekonomicke technológie produkcie mlieka, mäsa a vajec, obvykle dospevajú vo svojich výskumoch k miestu, v ktorom sa objavuje spravidla tá istá prekážka v dosahovaní vysokej živočíšnej výroby — nedostatok krmív.

Krmivá pre zvieratá rastú všade — bohatá na dobrej pôde, ale aj pôdy V. triedy, ak sú náležite obrábané, sa môžu stať dobrým prameňom cenných krmív — kŕmnej repy, obilia a vikokvetých rastlín. Skutočným žriedlom na živiny a bielkoviny sú lúky a pastviny. Žiaľ, často tieto lúky a pastviny nedávajú viac ako 2–3 tis. ovsených jednotiek z hektára. Veľmi pomaly „sa hýbe z miesta“ úroda zemiakov, klesá popularita

pestovania kŕmnej repy, zase jačmeň — základná krmovinová rastlina v mnohých poľnohospodársko vysokovyspelých krajinách, sa u nás nemôže dočkať širokého záujmu (okrem horských oblastí).

Brzdzu v rozvoji pestovania týchto rastlín, nevyhnutných pre živočíšnu výrobu, je nielen nedostatočnosť znalostí technológie výroby jednotlivých rastlín alebo ich príliš malá popularizácia medzi rolníkmi. Veľkou prekážkou je predovšetkým nedostatok vhodných strojov a zariadení uľahčujúcich pestovanie a chronický nedostatok chemických prostriedkov na ochranu rastlín, ktoré umožňujú dosahovať vysokú úrodu.

Priam katastrofálne v rozvoji výroby krmív v našej krajine, sú podľa vedcov obrovské straty v skladovaní krmovinových rastlín. Straty, ktoré vznikajú následkom nesprávnej konzervácie a skladovania krmív, často prekračujú až 40 percent, a k tomu ešte dochádzajú straty spôsobené nevhodným výpásaním. Každoročne sa tak premární asi 50 percent s takou námahou vyprodukovaných hospodárskych krmív. Teda tisice hektárov využívame neproduktívne, hoci by mohli dávať dodatočnú úrodu deficitného obilia v Poľsku.

Nízka, v porovnaní s poľnohospodársky vyspelými krajinami, produktivita našich zvierat, je vo veľkej miere výsledkom neznalosti skutočnej hodnoty našich hospodárskych krmív. Táto hodnota sa mení v zá-

vislosti od prírodných podmienok, počasia a spôsobu pestovania. Ako možno racionálne, súhlasne s požiadavkami zvierat, zostaviť krmovinové dávky, keď nepoznáme hodnotu jednotlivých hospodárskych krmív? Co budú vtedy platné krmovinové modely a potičačové programy? Nevyhnutné je urýchlené vytvorenie siete staníc pre oceňovanie krmív. Pri ich organizovaní možno využiť napr. skúsenosti našich západných susedov, u ktorých takéto stanice už roky pracujú v prospech poľnohospodárstva.

Iba vtedy, keď budeme vedieť, aká je skutočná hodnota krmív, sa bude môcť položiť väčší dôraz na rozvoj krmovinových poradenských služieb. Naprieč úsilím poradenských služieb WOPR, cez žalúdky našich hospodárskych zvierat prechádzajú stále tisice kilogramov nevhodne využitých krmív, keďže nie sú zbilancované v hľadisku bielkovín a energie. Dobytok, ošípané a ovce stále ešte pocitujú nedostatok bielkovín. Môže to viesť k ďalší rozvoju produkcie bielkovinových plánovaný dovoz.

Snaha dochovanie vysoko produktívnych zvierat neprinesie výsledky, dovtedy, pokiaľ valový nebudú plné dobrých krmív a naše polia sa nestanú továrnami krmovinových bielkovín a iných živín. Preto zootechnický ústav vypracoval a teraz zavádzza komplexné technológie chovu dobytka, ošípaných a oviec, ktoré sa opierajú o efektívne pestovanie hospodárskych krmív. Zároveň pracuje nad využitím krmovinových a poľnohospodárskych odpadov ako krmív pre zvieratá, zlepšením ekonomiky kŕmenia a znížením strát v skladovaní. A keďže sú to najpodstatnejšie problém pre každého výrobcu mlieka, mäsa, vlny a vajec — musia byť výsledky výskumu zavádzané do života ihneď.

Z.R.

SKVALITŇOVANIE DOBYTKA

Správy o metóde prenášania zárodkov od najkvalitnejších kráv do menej kvalitných kráv ako náhradných matiek a o zisťovaní touto cestou aspoň niekoľkých hodnotných teliat ročne, metóde, ktorá sa zavádzala v Poľsku a je už mnoho rokov známa v USA a niektorých vysoko rozvinutých krajinach — vzbudili nádej na rýchly rast počtu dobytka a značné zvýšenie dojnosti kráv. Táto nádej sa ešte zvýšila po zorganizovaní v Štátom stredisku plemenárskeho chovu v Grajewie prvého Genetického centra pre zdokonalovanie dobytka v Poľsku, ktoré má byť vedúcim strediskom transplantácie zárodkov.

Nie je to však jednoduchá záleženosť. Vysvitlo, že všeobecné zavedenie techniky prenášania zárodkov od najkvalitnejších kráv do kráv menej kvalitných by bolo príliš nákladné. Dokonca oveľa bohatšie krajiny majúce vysoko rozvinuté poľnohospodárstvo obmedzili uplatňovanie tejto metódy iba na chov tzv. elitných bykov, ktoré sú využívané prostredníctvom inseminácie na zdokonalovanie dobytka. Taktiež v Poľsku hlavnou metódou zdokonalovania dobytka zostane — z hľadiska potrieb a možnosti — inseminácia. Stredisko zorganizované v Grajewie bude slúžiť — tak isto ako podobné strediská v iných krajinach — pre chov bykov vysokej triedy, široko využívaných neskôr príredu pre insemináciu. Zaistí to oveľa väčšiu možnosť selekcie do-

bytka ako prostredníctvom prenášania zárodkov. Selekcia kráv, ktorá v prípade transplantácie umožňuje získať od jednej kravy priemerne 10 zárodkov, je stotkát menšia v porovnaní s insemináciou, pri ktorej jeden býk môže nahradíť 1000 plemeníkov využívaných pri tradičnom prirodzenom oplodňovaní.

Nezávisle na tom sú náklady na transplantáciu veľmi vysoké. V krajinách majúcich veľké skúsenosti pri používaní tejto metódy, ziskanie teľnosti kravy touto metódou stojí asi 500 dolárov. V našich podmienkach sú náklady na transplantáciu mimoriadne vysoké, keďže musíme dovážať nie len zariadenia a aparáturu, ale aj mnoho hormónov a činidiel. Dnes sama príprava krávy na transplantáciu stojí 60 tis. zl. Okrem toho, ako vyplýva z výskumov Ústavu genetiky a chovu zvierat PAV v Jastrzębci, prenášanie zárodkov sa ešte stretáva s mnohými metodickými faškosťami, spôsobenými rezmanitou reakciou kráv. Učinnosť tohto zakroku dosahuje 40 až 60 percent.

Vyskytujú sa tiež faškosti pri ziskovaní pre Genetické centrum v Grajewie najkvalitnejších kráv, čo súvisí s vysokou cenou, akú žiadajú ich majitelia. Ministerstvo poľnohospodárstva, lesníctva a potravinárskeho hospodárstva navrhlo určiť priemernú, tzv. evidenčnú cenu jednej kravy — od ktorej by sa bralo zárodky — vo výške nepresahujúcej 540

tis. zl., a maximálnu cenu do 860 tis. zl.

Naskytá sa teda otázka, či pri takýchto vysokých nákladoch treba zavádzáť metódu transplantácie dokonca v jednom stredisku? Podľa vedcov je to účelné. Totiž podľa doteraz platných zásad, pre ocenenie 120 býkov na potomstvo je potrebné 7 rokov a súčasne treba oplodniť až 40 tisíc kráv nachádzajúcich sa pod neustálou kontrolou dojivosti. Naproti tomu pri transplantácii zárodkov asi od 120 kráv reprezentujúcich domácu elitu čiernebielej rasy možno získať ročne

asi 360 teliat, v tom asi 120 býkov. Keby sa iba 30 z nich vyznačovalo najvyššimi chovateľskými črtami, už po 4 rokoch by sa ich semenom dalo insemínovať asi 1,5 mil. kráv.

Tymto spôsobom stredisko v Grajewe môže prispieť k urýchleniu pokroku v chove dobytka aspoň o 30 percent, v porovnaní s doterajšími metódami. Vzhľadom na to, že musíme podľa možnosti čo najrýchlejšie zlepšovať kvalitu dobytka, ktorá nie je príliš vysoká, je organizovanie Centra genetického zdokonalovania dobytka nevyhnutné.

Z.R.

Aké je to štastie, že vo Falštine tečie aspoň tento cenný prameň vody, v ktorom celá obec nápaja domáce zvieratá. Na snímke kraj. Jozef Horničák nápaja svojho konička. Foto: AMK

V OČAKÁVANÍ NA OLYMPIJSKÉ ZÁPOLENIE

Tohoročná sezóna prebieha sice v znamení príprav na XXIV. olympijské hry v Soule, ktoré už dnes vzbudzujú veľký záujem, jednako na našej stránke nemôžeme opomenúť také významné podujatie, akým boli nedávne majstrovstvá Európy vo futbale. Ich priebeh a výsledky sú všeobecne známe, preto sa obmedzime len na niekoľko postrechov a zaujímavosti z tohto šampionátu.

Niet najmenších pochybností, že majstrovský titul získalo najlepšie mužstvo šampionátu, mužstvo bez slabín, ktoré podľa mienky odborníkov predvedlo najkrajší a najúčinnejší spôsob hry. Holandsko, ktoré významne prispelo pre rozvoj futbalu a obohatilo ho o mnoho nových prvkov, víťazstvom na majstrovstvách nadviavalo na veľké úspechy svojich predchodcov zo začiatku sedemdesiatych rokov, ktorí očarili svet „totálnym“ futbalom. Radosť v krajinie tulipánov bola tým, väčšia, že po prvý raz vybojovali prvenstvo na takom významnom podujati. Pripomeňme, že na majstrovstvách sveta v rokoch 1974 a 1978 obsadili druhé miesto a na majstrovstvách Európy v r. 1976, kedy zvíťazila ČSSR, boli Holanďania tretí.

Holandsko bolo tímom veľkých individuít, takých ako kráľ strelec Marco van Basten (najlepší strelec Európy 1986), ktorého uznali i za najlepšieho futbalistu šampionátu, Ruud Gullit (najlepší v r. 1987) Hans van Breukelen alebo Ronald Koeman, ktorého osobitná porota vyhlásila za najvýznamnejšieho futbalistu a odmenila ho najnovším modelom automobilu Opel-Omega. Poznamenajme ešte, že Ruud Gullit a tréner reprezentačného mužstva Rinus Michels dostali z rúk holandskej kráľovnej Beatrix štachtické tituly.

Mužstvo Sovietskeho zväzu, ktoré vybojovalo striebornú medailu, ešte pred šampionátom mnohí považovali za „čierneho koňa“. Opravnene. Sovietski futbalisti sa predstavili ako mimoriadne zohráty kolektív, technicky a kondične znamenite pripravený a veľmi vyrovnaný. V jeho zložení hralo taktiež niekoľko skvelých futbalistov ako napr. Igor Belanov — najlepší hráč Európy

1986 alebo Oleg Protasov. Napokon bol to práve tím ZSSR, ktorý v kvalifikáciach výhral s neskorším majstrom Európy. Poznamenajme ešte, že po šampionáte veľmi stúpol zaujem o sovietskych futbalistov a mnohé západné kluby by ich radi videli hrať u seba.

Mnogi si kladú otázku, či majstrovstvá Európy môžu niečo napovedať o priebehu olympijského zápolenia vo futbale, ktorého sa predstavia tri tímy z ME: NSR, Taliansko a ZSSR? Budú patriť nepochybne k favoritom, ale chut i šance na medaily majú aj iní.

Teraz ešte niekoľko slov o novej olympijskej disciplíne — tenise, v kontexte nedávnych grand slamových turnajov na Roland Garros a vo Wimbledone. Samozrejme aj tu si znalec tohto športu kladú otázku, kto bude hrať v Soule prvé husle. Nepochybne priečadnejšia je situácia v súťaži žien. Oba turnaje vyhrala aktuálna svetová jednička Steffi Grafová. Na majstrovstvách Francúzska zdolala hľadko veľkú senzáciu tohto šampionátu, sovietsku tenistku Nataliu Zverevovú (vyradila M. Navrátilová a H. Suková), ktorá vo Wimbledone zvíťazila vo finále nad Martinou Navrátilovou (v súčasnosti na druhej priečke). Je teda na najlepšej ceste k získaniu Grand Slamu a nepochybne aj olympijského zlata. O medaily sa však budú uchádzať i ďalšie, najmä M. Navrátilová, H. Suková, G. Sabattiniová, Ch. Evertová-Lloydová a pod.

Zložitejšia je situácia v súťaži mužov. Svetovou jedničkou je sice stále Ivan Lendl, teda aj hlavný kandidátom na medaily, ale nie jediným, čo dokázali i spomínané turnaje, keď ho vo Francúzsku už vo štvrtfinále vyradil Švéd J. Svensson a vo Wimbledone — v semifinále — B. Becker. K vážnym uchádzačom o medaily patrí nepochybne aj víťaz Wimbledonu S. Edberg, ako aj M. Wilander, B. Becker, P. Cash, M. McEnroe, J. McMenroe a ešte aspoň šest ďalších tenistov. Všetci predstavujú tak vyrovnanú úroveň, že prakticky každý z nich môže siahnuť po zlate. Kto to bude, dozvieme sa až v septembri.

JÁN KACVÍNSKY

Najvýznamnejší futbalista Ronald Koeman

Steffi Grafová

**Hviezdy
svetovej
estrády**

RALF

Priatelia a fanúšikovia ho volajú Bummi, ale v skutočnosti sa volá Ralf Bursy, pochádza z Berlína a patrí k najpopulárnejším spevákom v NDR.

So spevom a vôlejom s hudbou začal v strednej škole, kde spolu s kamarátmi založil skupinu Regenbogen (Dúha). Spočiatku napodobňovali iné známe skupiny, napr. Uriah Heep, no neskôr sa začali uberať vlastnou cestou. Ralf v skupine hral na akustickej gitaru, ale predovšetkým spieval, vedľa ostatného spev riadne študoval, najprv v hudobnej a potom na vysokej škole v Berline.

Prvý väčší úspech dosiahol Ralf v r. 1978, keď sa so svojou skupinou zúčastnil na oslavách národného mládežníckeho festivalu, kde zaspieval pesničku Du machst mich verliebt, ktorá sa stala ozajstným hitom. Bola to typická pesnička, no Ralf, ktorý dokáže so svojím hlasom technicky vhodne začádať, ju znamenite pripravil, k čomu mu pomohlo i odborné vzdelenie. Postupne sa stával čoraz žiadanejším spevákom na roc-

kovej scéne. Zo skupiny Regensbogen prešiel čoskoro do formácie Keks, s ktorou vyspeval druhý veľký hit — Warten in der Dunkelheit (čakanie v tme).

V r. 1981 sa ocitol v ďalšej skupine Prinzip, v tom čase najpopulárnejšej a najúspešnejšej v NDR. Pomohli mu ako vizitky dve dlhohrajúce platne a ich veľmi pôsobivé interpretovanie naživo. S Ralfom pomocou vznikla i tretia platňa Wir reiten mit dem Sturm (Cválame s búrkou), ktorej titulná pieseň sa dlho udržala v rebríčku hitov v NDR. Potom prišli viaceré koncerty a turné po Európe a tak až po piatich rokoch vydali nový album — Sehnsucht (Túžba).

Teraz Ralf Bursy začal uvažovať o sólovnej kariére. V rozhodnutí mu pomohol nečakávaný úspech jeho piesne Eh, die Liebe stirbt (Eh, láska zomiera) a tak netrvalo dlho a rozišiel sa s Prinzipom.

Ralf ako inštrumentalista je sice samouk, ale hráva takmer na všetkých nástrojoch. To, ako aj znamenité interpretačné spôsobili, že sa jeho sólistická kariéra rozbehla rýchlo. Zanedlho mu výšiel v štúdiu Amiga prvý sólový singel, po ktorom začal pracovať na ďalších... Úspešne sa tiež uviedol na medzinárodnom festivale v Drážďanoch, kde zaujal porotu pôsobivou rockovou skladbou. Vždy sa usiluje prísť na pódiu s niečim novým. (jš)

Kohút a líška

Dostala raz líška chut na kohúta, nuž počala sa na gazdovský dvor.

Lenže ešte skôr ako naň vbehla, zbadal ju kohút, strepotal kridlami a už bol na hruške.

„Ej, braček,“ zatvárala sa líška prekvapene, „zbytočne si sa ma vyťakal. Práve pred chvíľou nastal v našej riši zmier. Odteraz je koniec sporov medzi zvieratami. I my dva sme si ako rodny brat a rodna sestra. Nuž to som ti prišla zvestovať.“

„To je od teba milé,“ vrávi kohút. „Len prečo teda si sa sem vrútila, a nevošla, ako chodí host — pomalým krokom, rozvážne.“

„Nechápeš?“ čuduje sa líška. „Chcela som byť prvá, čo ti oznámi túto milú zvest.“

„Ach tak,“ prikyvuje kohút chápavo. „Potom je všetko v poriadku,“ a vyletí o kôňar vyššie.

„A či sa to takto budeme zhovárať?“ pýta sa líška namrzena. „Ty tam, ja tu? Predsa keď si mi už tým bratom, patrilo by sa, aby si zišiel na zem a pobozkal ma. Alebo azda neveríš mojej novine?“

„Verím, akože by som neveril,“ uškrnul sa kohút. „Zaiste je to pravdiva. Ved' prečo inak by sem bežali tí dva psi, čo vidím odtiaľto zhora? Nepochybne aj oni mi chce povedať to, čo si mi oznámila ty.“

„Psi?!“ skrikla vystrašene líška a tak uháňa zo dvora, že by ju nedohonilo ani desať kopovov.

„Ej, sestrička!“ kričí za ňou kohút. „A čože ti je zrazu tak naponáhlo? Ved' som ešte ani na zem nezišiel.“

Vtom zhrkúta zo strechy domu holub:

„Počuj, kmotor, čože si to navravel tej luhárke? Ved' ja som vyššie ako ty, a nijakých psov nevedim.“

„Vieš, braček,“ odvetil kohút holubovi so smiehom. „Na luhára najlepšia je lest. Čo si sám navari, musí si aj zjest.“

Ezopské bájky v podaní ONDREJA SLIACKEHO

STEFAN MORAVČÍK

Slovenské národne povstanie

Bolo zle.

Bolo fažko.

Náš človek bol malý ako Janko Hraško.

Ale hrdina!

Spomíname: slzy slané vystriedali chvíle slávne a prišla hodina, čo víťazne zaspievala salvou prudkou.

Dal si nám život, neznámy hrdina,

ako meč skutý

z tvojich smelých skutkov.

ČO JE TO?

Kto ma má vo vrecku, nemá v ňom nič. Kto som?

(areid)

Kto bije a nemá ruky?

(ecdrs)

Co robí žiak, keď ide do školy?

(ykork)

Kto sa najväčšimi chváli eudzim perím?

(anirep)

VESELO SO ŽIVOTOM

Janko sa pýta otca:

— Ocko, prečo sú tie naše hory také vyrúbané?

— No, to asi preto, synček, lebo ešte stále hľadajú Jánosikov poklad...

* * *

Učiteľ sa pýta žiaka:

— Prečo si nebol včera v škole?

— Musel som byť doma, lebo sa mi narodil braček.

— Ale netáraj, neveril mu učiteľ,

— ved' váš otec už päť rokov pracuje v zahraničí!

— No áno, ale nám piše!

Naša snímka predstavuje známu poľskú estrádnú speváčku, ktorá už skoro dve desaťročia uchvacuje poslucháčov doma i v cudzine. Získala viaceré ceny na festivaloch v Opole a Sopote, ale aj na zahraničných festivaloch. Napíšte nám jej meno a pošlite do redakcie. Pre tých, čo správne odpovedia, vyžrebujeme knižné odmeny.

NAŠA FOTOHADANKA

V Živote č. 361/88 (jún) sme uviedli snímku Boguslawa Meca. Knihy vyžrebovali: Angela Hosaniaková z Podškla, Zofia Grońska z Nižných Lapšov, Božena Holová z Lapšanky.

Pozor mladí čitateľia!

SÚŤAŽ KRESIEB '88

Naša redakcia v spolupráci s Kuratóriom osvety a výchovy v Nowom Sączi a so základnými školami na Spiši a Orave vypisuje pre našich mladých čitateľov novú súťaž na tému:

ŠPORT

Pre uľahčenie vašej práce a lepšie pochopenie témy súťaže uvádzame niekoľko konkrétnych námetov:

- šport vo vašej škole
- činnosť školských športových krúžkov
- činnosť ľudových športových zväzov vo vašej obci
- váš oblúbený šport, ktorý pestujete
- letné a zimné športy
- horské, vodné, kolektívne a individuálne športy
- zimné a letné olympijské hry

Súťaže sa môžu zúčastniť všetci mladí čitateľia, ktorí sú žiakmi základných škôl a pošlú nám spoň jednu prácu na uvedenú tému. Do účasti v našej súťaži požývame aj žiakov zo škôl v českých strediskách.

Svoje práce môžete vykonať lubovoľnou technikou. Každá práca by mala obsahovať na opačnej strane nasledujúce údaje: titul, meno a priezvisko, vek, triedu a presnú adresu.

Svoje práce posielajte na adresu našej redakcie do 30. NOVEMBRA 1988.

Najlepšie práce uverejnime v Živote a ich autori obdržia vecné odmeny v celkovej hodnote 35 tisíc zł.

KRISTA BENDOVÁ

Dyňa

Prišla k dyni malá myška,
jak sa liška, tak sa liška:
— Milostípani, vy ste výška!
Vy ste väčšia ako svet!
Prijmte môj kompliment.
Teší dyňu toľká chvála,
je z nej celkom vedľa.
Preto ani nezbadala,
že ju myška zjedla.

JOSEF BRUKNER

Radování

Raduje se
zajic v lese,
jak mu roste tráva.
Raduje se malý psíček,
sotva vyrost o kousíček,
jak ocáskeom mává.

Raduje se bílé kotě,
když proleze dírou v plotě
do širého světa.

Raduje se mláde vraní,
když i z těch nejvyšších bání
pustí se a letá.

Ani já už, děti milé,
nechci básnit zasmušile
a mám velké přání:
Kéž bych mohl stále psát
i ty nejvážnější stati
jen o radování.

ALEXANDER KOLLÁR

Leto

Všade smiech, všade vysku,
leto je na kúpalisku!
Je tam deti ako smeti,
z modrej výšky slnko svieti.

Svieti dievčatám aj chlapcom,
ale najviac svieti plavecom!

MILÉ DETI! Vieme, že sa velmi radi hráte, najmä cez leto s papierovými lodičkami, ktoré púštate na hladine vody. Len dávajte pritom pozor! Celý postup skladania je nakreslený na našich obrázkoch. Pri práci vám zaiste radi pomôžu starší súrodenci alebo rodičia. Z papiera si môžete zhotoviť nie len loďku alebo parniček, ale aj čiapku. Nezhotovujte si však loďky a parničky z farebného papiera, ale z čisto bieleho. Prečo? Kto to vie, nech nám odpovie!

EDUARD PETIŠKA

O LIŠCE

POKRAČOVÁNÍ
Z PREDCHOZIHO ČÍSLA

Liška zatrepala packou a rozbehla se na louku. Lehla si do jetele a tak dlouho se v něm vylela, až celá jetelem voněla. A už běží zpátky. Buchy buch — zabouchá na dveře chaloupky.

„Ty můj zlatý králičku, otevř, pust svou mamičku, nesu ti to, co máš rád, budem spolu obědvat.“

Králiček v chaloupce poslouchá, ale nevěří:

„Hlásek máš jako maminka, voníš jetelem jako maminka. Ale když se maminka vraci, prostří mi škvírkou ve dveřích chloupek svého kožíšku.“

Jak to liška uslyšela, natáhla packu a prostří škvírkou chloupekk svého kožíchu. Králiček uvíděl rezatý chloupek a začal volat:

„Ty nejsi moje maminka. Moje maminka nemá rezatý kožíšek. Jdi pryč! Já otevřu jenom malince.“

„I ty jeden králičku!“ rozhněvala se liška a utekla do lesa.

A tu se vrátila králičkova maminka, zaklepala na dveře chaloupky a řekla:

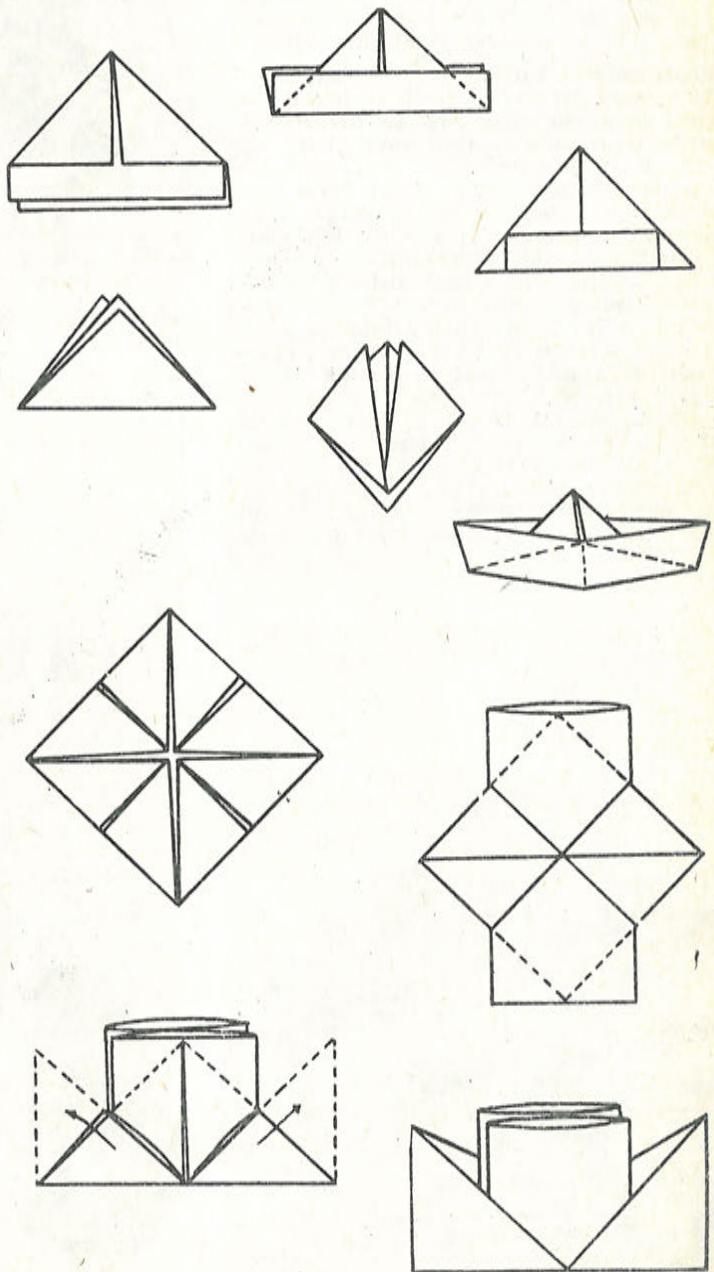
„Ty můj milý králičku, otevř, pust svou mamičku, nesu ti to, co máš rád, budem spolu obědvat.“

Prostříla králičkovi škvírkou ve dveřích chloupek a králiček volal:

„Hned, hned ti otevřu. Máš sladký hlásek jako moje maminka, voníš jetýlkem a máš králičí kožíšek. Ty jsi moje maminka!“

Otevřel dveře, pustil maminu dovnitř a maminka řekla:

„Ty můj chytrý králičku, já už to všechno vím. Myšky mi to vyprávěly. To je dobré, že jsi lišce neotevřel. Ne každý, kdo má sladký hlásek, chce pro tebe to nejlepší jako tvorec maminka. Kdybys otevřel, liška by si tě odnesla.“

Mamickina uspávanka

Hudba: J. Meier Text: J.V. Sládek — J. Smrek

1.

Hviezdičky už vyšli,
spat je načase,
aj vy spinkal choďte,
očká belasé.
Do kalíškov kvetov
tiež už zlietli sny,
zavrite sa, očká,
ako kvetiny,
zavrite sa očká
ako kvetiny.

2.

Tichučko a sladko
zaspal v hniezde vták,
aj vy, milé očká,
zaspinkajte tak.
Ráno vyspinkané
vrátíme sa k hrám,
teraz spite, očká,
dobrú nôcku vám,
teraz spite, očká,
dobrú nôcku vám.

Hviezdičky už vyšli, spať je na ča-se, aj vy spinkal'

choďte, očká bela-sé. Do kalíškov kvetov

tiež už zlietli sny, zavrite sa, očká, ako kveti-

ny, zavrite sa, očká — ako kveti-ny.

Olympijské hvězdy minulosti dnes

(Českoslovenští olympijští vítězové o sobě a olympiádách)

Letošní rok je rokem olympijským. Zimní svátky sportovní mládeže světa v Calgary jsou již za námi a letní proběhnou v Soulu od 17. září do 2. října. Jako obvykle nebudou na olympijských hrách chybět ani sportovci Československa. Za celou dobu trvání novodobých olympiád vybojovali reprezentanti se lvíčkem na prsou celkem 155 olympijských medailí. Z toho bylo 44 zlatých, 53 stříbrné a 58 bronzových. Na hrách zimní olympiády to pak byly 2 zlaté, 8 stříbrných a 12 bronzových, na letních olympiádách 42 medailí z nejcennějšího kovu, 45 za druhé místo a 46 za třetí. Bilance je to úspěšná a v historické tabulce se Československo počtem získaných medailí řadí mezi patnáctku nejúspěšnějších zemí světa. Tentokrát nechceme hovořit o současných čs. reprezentantech. Podíváme se za těmi, kteří již svou bohatou a úspěšnou závodní kariéru ukončili. Představíme zde tři bývalé československé reprezentanty, držitele olympijského zlata. Všem jsme položili tři otázky: jak se dále odvíjel jejich život po skončení sportovní kariéry, jak hodnotí zimní olympijské hry 1988 a co očekávají od letní olympiády. Nejprve má slovo zasloužilý mistr sportu Ludvík Daněk, olympijský vítěz v hodu diskiem na OH v Mnichově, stříbrný v Tokiu 1964 a bronzový v Mexiku 1968:

„Reprezentační kariéru jsem ukončil v roce 1976, tedy téměř ve čtyřiceti letech. Se sportem jsem se však zdaleka nerozlučil. Atletiku jsem aktivně provozoval ještě asi pět let. Když si totiž někdo svůj sport zamílují, nemůže tak snadno odejít. Mým krédem vždy bylo bojovat až na doraz a do každé soutěže nastupovat s cílem být mezi nejlepšími. To také zdůrazňuji svým svěřencům. Trénuji totiž mladé diskáře v tělovýchovné jednotě Rudá hvězda Praha. Neustále jim vštěpuji, kdo chce něčeho ve sporu dosáhnout, musí obětovat volný čas, chvíle lenošení a odevzdávat v tréninku i na závodech vše, co v něm je. Má mít pocit, že když jsem závodil já, měli jsme všichni větší ctižádat a snahu. Dnešní mladí, nechtěj bych jim kvívdit, jsou podle mého názoru trochu pohodlnější a sem tam se snaží něco osidit. Samozřejmě ne všichni. Máme v oddíle dva chlapci, kteří jsou vel-

Václav Kozák se svými medailemi, ze kterých je nejcennější olympijské zlato

Jiří Raška se jako trenér stará o budounost československých skokanů na lyžích

Snímky ČTK

kými talenty a poctivě pracují. Vydrží-li jim to i nadále, pak bychom o nich mohli v budoucnu slyšet.

Jinak samozřejmě sleduji vše, co se ve světě děje. Na zimních olympijských hrách jsem moc fandil československým skokanům. Obdivuji jejich odvahu a maximální nasazení. Pavel Ploc je skutečně špička, stejně jako Jirka Parma. Líbili se mi však i další sportovci. Třeba švýcarský sjezdař Pirmin Zurbriggen nebo běžci a běžkyně Sovětského svazu. Moc se těším na letní olympiádu a budu naším reprezentantům držet palce u televize. Věřím oštěpaři Janu Zelezňemu, chodcům, kolegovi diskaři Imrichovi Bugárovi, pětibojářům, těším se na vzpírání, box i kolektivní sporty. Věřím, že letní olympiáda bude stejně krásná jako zimní a proběhne ve stejném mírovém a přátelském duchu.

Do galerie československých olympijských vítězů patří zasloužilý mistr sportu, zlatý

medalistu z olympijských her 1960 v Rímě, veslař Václav Kozák:

„Velice rád vzpomínám na svou sportovní kariéru a samozřejmě nejvíce na prvenství, které jsme získali spolu s Pavlem Schmidtem na rímské olympiádě. Vítězství našeho dvojstíku bylo trvá vybojované, a to nejen v samotném finálovém závodě, ale i mnoho týdnů předtím, kdy jsme usilovně trénovali. Tehdy jsme připravě věnovali maximum a i když jsme byli unaveni, znova jsme se přinutili k další namáhavé přípravě. Od roku 1968 jsem začal pracovat jako starší trenér tělovýchovné jednoty Dukla Praha a zůstal jsem věrný tomuto oddílu dodnes. Aktivní činnost jsem zakončil v témže roce na olympiádě v Mexiku.

Také já se velice těším na každý vrcholný sportovní podnik. Mnoho hodin jsem strávil i u přenosů ze zimních olympijských her a fandil našim skokanům, běžcům i běžkyním, prostě všem. Sám nejlépe vím, jak je těžké prosadit se v silné mezinárodní kon-

Ludvík Daněk (uprostřed) absolvuje každoročně množství besed s mladými příznivci sportu

kurenci a proto jsem byl šťasten, když na stožár vystupovala československá vlajka. Samozřejmě, že se těším i na letní hry; ještě jsem bývalý veslař, budu sledovat nejvíce vodácké soutěže, ovšem stranou nenechám ani další závody. Jsem přesvědčen, že českoslovenští reprezentanti nezklamou a přivezou ty nejcennější medaile, jaké se ve sportu vůbec dají získat.“

Posledním v řadě, ale rozhodně ne co do výkonnosti, je zasloužilý mistr sportu, zlatý ze zimních olympijských her 1968 v Grenoblu, skokan na lyžích Jiří Raška:

„Pro mne jako bývalého reprezentanta skokana byly velkým zážitkem soutěže 15. zimních olympijských her v Calgary. Moc se mi líbil Fin Matti Nykänen, ale vyrovnavali se mu i českoslovenští skokani. Pavel Ploc je bezesporu špičkovým závodníkem ve světovém měřítku, Jirka Parma zase nejstolovějším a Jirka Malec bojovníkem k pozadí. Prostě v Calgary se potvrdilo, že Československo je skutečnou vělmoci ve skocích na lyžích a má v této disciplíně nejen bohatou minulost a skvělou současnost, ale i budoucnost. Já sám jsem trenérem mladých nadějí a proto mohu říci, že mezi juniory je řada velmi perspektivních mladíků, kteří by mohli zanedlouho patřit do kádra seniorské reprezentace. V tomto směru si myslím, že nemusíme mít obavy a určitě se dočkáme ještě mnoha dobrých výsledků. A ty bych přál i našim sportovcům na letní olympiádě. Pro mne jako trenéra neexistují jen skoky, ale rád se dívám na všechny sporty. Věřím, že československá výprava se ze Soulu vrátí se štěstem a rozmníž úspěšnou bilancí československého sportu.“

VLADIMÍR SYSEL
TA Orbis

Bavlnené odevy sú vhodné takmer na všetky príležitosti každej pracujúcej ženy. Letné bavlnené odevy, ak sa má uplatniť ich dokonalosť a krásu, potrebujú vhodné strihové členenie. Dnes vám prinášame návrhy letných šiat, ktoré sú vtipnou kombináciou farieb a bodiek. Šaty sú mierne tvarované na telo, ale predsa majú ponechanú istú, najmä v lete príjemnú voľnosť. Sukne šiat sú široké a riasené. Majú veľké výstrihy, prípadne riasené rukávy a volániky. Kombinácia rôznej veľkosti bodiek a farieb veľmi pekne pôsobí, najmä v letných horúčavách. Hodia sa k nim doplnky — veľké guľaté náhrdelníky a náramky.

Pre šikovné ruky ponukáme strih a vzdušný vzor svetra, ktorý má rukávy netopiera. Na tento sveter odporučame tenkú mohérovú vlnu.

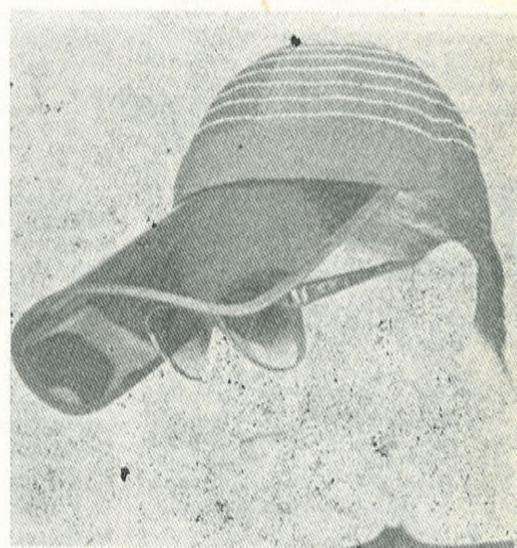
Efektné doplnky sú kořením módnej linie. Klasická elegancia sa prejavuje i v tvorbe takých doplnkov, ako slnečné okuliare. Najmodnejšie sú čierne alebo tmavé rámy i sklá, najobľúbenejšie sú tvaru motýľich krídel. Sklá môžu byť tieňované.

Retro štýl sa tiež prejavuje v tvorbe obuvi. Na snímke vidíte pocholné lodičky na päťcentrimetrovom vysokom podpätku. Koža je kombinovaná s čiernym lakom. Ozdobné prvky pripomínajú obuv spred niekoľkých desaťročí.

Snímky: MÓDA

Naše snímky predstavujú módnu bižutériu z Jablonexu.

**LEKARZ
WETERYNARII**

**ZAPOBIEGANIE
CHOROBOM GEŚI**

Gęsi podobnie jak i inne gatunki ptactwa domowego, zapadają na różne choroby, które przeważnie trudno leczyć. Dlatego ważne jest stale zapobieganie chorobom. Należy przede wszystkim dbać o zdrowie gęsi przeznaczonych do rozrodu. Jeśli sztuki wybrane przez nas na rodziców, są nosicielami jakichś zarazków czy pasożytów, nie uniknie się zarażenia nimi młodych sztuk, co spowoduje wielkie straty. Młode bowiem gęsi łatwiej ulegają chorobom niż sztuki stare. Wśród sztuk starszych trudno poznać, które z nich są nosicielami chorób. Będą to najczęściej te, które chorowały za młodą, ale nie padaly. Dlatego do rozrodu nie należy nigdy zostawiać gęsi słabszych. Najlepiej byłoby w jakiś sposób znakować sztuki, które przez cały czas wychowu były zdrowe oraz dobrze rosły i spośród nich wybierać gęsi do stada podstawowego. Jedną z najczęstszych przyczyn chorób drobiu jest nie właściwe żywienie. Wprawdzie nie powoduje ono zaraz złykh skutków, ale osłabia odporność organizmu. Wystarczą wtedy niekorzystne warunki atmosferyczne,

czy większa ilość zarazków chorobotwórczych, aby osiągnąć gęś, zachorowała. Swoją chorobą zaraża ona zdrowe sztuki. Starannie żywiąc gęsi zapobiegamy chorobom. Jeżeli gęsi korzystają z wód przepływowych trzeba pamiętać, że bakterie chorób zakaźnych mogą być przenoszone wraz z wodą z górnego biegu rzeki, potoku na ich bieg dolny. Dlatego szczególnie należy zwracać uwagę na zdrowotność gęsi we wschodach położonych nad rzekami. Gdy dowiadujemy się o niebezpieczeństwie, nie wolno gęsi wypuszczać na wodę. Najważniejszym jednak czynnikiem zapobiegającym chorobom jest przestrzeganie zasad higieny. W każdym obejściu i pomieszczeniu, gdzie jest spora zwierząt, gromadzą się stopniowo różne zarazki oraz jaja pasożytów. Zarówno zarazki, jak i pasozyty, które atakują osłabione organizmy, wywołując groźne w skutkach choroby, zagrażając najpierw jednej a później wielu sztukom gęsi. Jeżeli zachowujemy czystość usuwając gromadzący się brud i co pewien czas odkażamy ściany i podłogi pomieszczeń, bielimy je wapnem oraz szorujemy koryta na pasze i wodę, to wprawdzie nie zabijamy całkowicie wszystkich zarazków, ale osłabiamy je tak, że stają się one prawie nieszkodliwe.

CIAŁA OBCE W ŻOŁĄDKU BYDLA

Dość często się zdarza, że zwierzę wraz z karmą polyka ka-

walki szkła, drutu, gwoździe, szpilki do włosów itp. Przedmioty te wskutek ruchów ścian żwacza, zostają dalej przezuwane i na skutek ucisku dostają się do czerwca lub przebijają swym ostrym końcem ścianę żwacza dotykając się do różnych narządów — płuc, serca, wątroby. Czasem obce ciała przebywają w żwaczu do śmierci zwierzęcia, a mimo to nie zdradza ono żadnych objawów choroby. Przeważnie jednak ostry przedmiot drażni i rani ściany, powodując częste lecz nieznaczne wzdęcia, które przechodzą najczęściej same, oraz ból objawiający się niepokojem zwierzęcia. Gdy wzdęcie mija, chore zwierzę znów zachowuje się normalnie. Niekiedy zdarzają się również biegunki, brak apetytu i odzuwanie. Szczególnie niebezpieczne jest dostanie się ciała obcego w okolicę serca, gdyż powoduje ciężką, nieuleczalną chorobę, wskutek czego zwykle trzeba przeznaczyć zwierzę na ubój. Wraz z gwoździem czy drutem przedostają się zarazki, które powodują tworzenie się rop. Chore zwierzę przy pokładaniu się stęka, przednią lewą nogę wysuwa do przodu. Czasem powstają obrzęki na przedpierś i mostku. Niekiedy brak tych objawów. Zwierzę natomiast staje się osowiale, stoi zgarbione, je mało i niechętnie, powoli chudnie. Zdarza się, że objawy występują dopiero w czasie ciąży, gdyż żołądek jest wtedy ucisnięty przez rosnącyплод, ciało obce silniej uwiera, a nawet przebijając ścianę żołądka. Aby przekonać się, czy przyczyną

choroby jest przebicie ściany żwacza przez ciało obce, można zbadać krew kilkoma sposobami:

1. Przykucając z boku krowy lokieć oprzeć o kolano i krótkimi pchnięciami nagniąć pięczę koniec mostka pomagając sobie przy tym ruchem nogi.

2. Jedna osoba wyciąga głowę zwierzęcia do przodu a drugą chwyta fald skóry na grzbietie i uciska grzbiet w dół, zwierzę przy takiej próbie czasem kleka na przednich nogach i stęka.

3. Dwie osoby trzymają drewniany kolejek podłożony w poprzek pod brzuch krowy i powoli uniciskają miejsce po miejscu, poczawzy od przednich nóg aż do wymienia.

Jeżeli przy jednej z takich prób, krowa zacznie zdradzać ból stękaniem lub niespokojnym zachowaniem, można przypuszczać, że przyczyną choroby jest ciało obce w żwaczu. Przy wystąpieniu opisanych objawów, należy wezwać lekarza który po zbadaniu orzeczenie, czy można zwierzę leczyć, czy też przeznaczyć na ubój. Do czasu przybycia lekarza zwierzę pozostawia się w spokoju, ustawiając je przodem wyżej. W zapobieganiu tej choroby należy uwzględnić aby przy spracie, magazynowaniu i przygotowywaniu do skarmiania paszy nie dostały się do niej nie-

ZUZKA VARÍ

ČO NA OBED?

PIKANTNÁ ZEMIAKOVÁ POLIEVKA

Rozpočet: 1 kg zemiakov, 1,5 bujónu z kocky alebo vývar, 1 cibuľa, 100 g prerastenej slaniny alebo udený bôčik, 4 páry alebo klobásu, 1/2 šálky kyslej smotany, muškátový orech, soľ, majorán, pažitka.

Zemiaky osúpejeme, pokrájame na malé kocky a pridáme do vriaceho bujónu alebo vývaru. Po 20 minútach polovičku zemiakov vyberieme sitkom a zvyšok pretrime cez sitko do polievky. Nadrobno pokrájanú cibuľu a slaninu alebo bôčik udušíme do sklovitá, zamiešame do polievky a pridáme kyslú smotanu, soľ, muškátový orech a majorán. Nakoniec pridáme zemiakové kocky, pokrájanú klobasu alebo jemne pokrájané páry a povaríme 10 minút. Zdobíme pažitkou.

ZEMIAKOVÝ NÁKYP SO ZELENINOU

Rozpočet: 250 g zemiakov, 450 g zeleniny (hrášok, mrkva, zeler, karfiol), 3 vajcia, 200 g údeného mäsa, 0,25 lit. kyslej smotany, 100 g masla, 2–3 lyžice strúhanky.

Uvarené zemiaky preslujeme. Zeleninu uvaríme, jemne nastrúhame a spojíme so zemiakmi. Ďalej pridáme na kocky pokrájane mäso, trošku vlažného tuku, smotany a podľa potreby strúhanu a nakoniec sneh z bielkov. Cesto naplníme do dobre vymastenej nákypovej formy, povrch pomastíme a pečieme asi 30 minút. Podávame so špenátom.

FASÍRKY ZO ZEMIAKOV A PÓRU

Rozpočet: 750 g zemiakov, 5–6 vŕatiť pôru, 2 vajcia, 3 lyžice bryndze, petržlenová vňať, čierne korenie, soľ, múka a tuk na vyprážanie.

Zemiaky uvaríme, očistíme a postrúhame na hrubom strúhalde. Očistený pór na drobno pokrájame a podusíme v malom množstve vody, kým zmäkne a dáme do zemiakov. Pridáme vajcia, rozdrobenú bryndzu, petržlenovú vňať a čierne korenie. Zmes dobre pomiešame a pripravujeme z nej faširky, ktoré obalíme múkou a vyprážame vo veľmi horúcom tuku. Podávame so šalátom.

ZEMIAKOVÝ KOLÁČ SLANÝ S PARADAJKAMI A CIBULEOU

Rozpočet: 1000 g zemiakov, 2 lyžice múky, soľ, troška mlieka, 100 g tuku, 1 väčšia cibuľa, 4 paradiaky, 100 g syra.

Uvarené zemiaky pretlačíme cez sitko, osolíme a zmiešame

s múkou a mliekom na tuhšie cesto, ktoré namažeme v 5 mm hrubke na pomostený plech, položíme kolieska paradajok a opráženej cibuľe. Posypame husto syrom a upečieme v rúre. Krájame na rezy a podávame so zeleninou.

MARCIPÁNOVÉ ZEMIAKY

Rozpočet: 1 veľký zemiak (asi 100 g), 200 g ošupaných a mletých (nastrúhaných) mandľí alebo orechov, 1 bielok, 300 g prásakového cukru, 2 kvapky mandľového oleja, 50 g horkej čokolády alebo kakaa.

Zemiaky pretlačíme cez sito. Mandle alebo orechy zmiešame s bielkom a postupne pridávame cukor, zemiakovú hmotu a mandľový olej. Cesto dáme na 30 minút na chladné miesto. Potom formujeme malé zemiaky — guľky, ktoré obalíme postruhou čokoládou alebo kakaom.

ZEMIAKOVÉ PRALÍČKY

Rozpočet: 200 g zemiakov, 200 g múky, 110 g tuku, soľ, na špicu noža prášku do pečiva, 1 lyžica mlieka, vajce na pomostenie, mak.

Prísady spravujeme na doske na cesto, z ktorého urobíme valček. Tento pokrájame na menšie kúsky a formujeme rovnako veľké pralíčky, ktoré potrieme vajcom, ponoríme pomazanou stranou do maku a do chrumkava upečieme.

SALÁT

DANSKÝ SALÁT

Rozpočet: 300 g mrkve, 2 lžice oleje, 2 lžice citronové šlávy, 2 lžice smetany, lžička cukru, špetka soli, 1–2 hlávky salátu, 100 g sýra, 1 vejce, 2 rajčata, zelená petrželka.

Očistenou mrkev nastrouháme na nudličky a smícháme s olejom, citronovou šlávou, smetanou, cukrem a solí. Ochúcenou strouhanou mrkev rozložíme na listy salátu, posypeme nahrubo nastrouhaným sýrem, obložíme díly rajčat a vejce a posypeme drobně usekanou petrželkou.

OSLÁVENCOM

PLNENÁ KACHNA NA VÍNE

Rozpočet: 1 kachna, 200 g libového vepřového masa, 50 g šunku, 50 g slaniny, 3 žampióny, 1 kachní játra, 1 žloutek, 5 lžic smetany, 5 lžic červeného vína, 100 g kečupu, 1 cibule, půl cítrónu, 2 lžice hladké mouky, sůl, paštikové koření.

Očistenou a opláchnutou kachnu rozřízneme na hřbet a vy-

pożądanego przedmioty. Przed każdym zadawaniem karmy trzeba sprawdzać, czy nie zawiera ciał obcych.

NAROWY PTAKÓW

Najczęściej spotykanyem narowem przeważnie u kur a zwłaszcza rasy leghorn, jest wzajemne wydziobywanie ciała aż do krwi, wydziobywanie i zjadanie piór oraz zjadanie jaj. Ptaki wydziobują sobie wzajemnie pióra, zwłaszcza ogonowe, a po ukażaniu się krwi wydziobują ciało, czasem zdarza się nawet przebitie powłoki brzusznej w okolicy steku i wydziobywanie wnętrzności. Wyrywanie piór występuje w okresie pierzenia. Po zauważeniu takiego postępowania należy drób wypuszczać na obszerne wybiegi oraz podawać zielonki i owoce, do karmy dodawać sól kuchenną,tran, mączkę mięsną oraz kredę szlamowaną. Sztuki pokaleczone trzeba oddzielić a rany przemywać wodą utlenioną, smarować maścią cynkową i zasypywać talkiem. Sztuki przejawiające narowy należy również oddzielić od stada i jak najszybciej usunąć z hodowli, gdyż pozostałe ptaki mogą nabyć te same narowy. Kury zjadające jaja bardzo trudno jest oduczyć tego nawyku, najlepiej je zabić.

H. MĄCZKA

kostime. Maso rozłożime na stół a osolime. Vepróve libové maso umeleme na masovém strojku najemno. Do fáše přidáme žloutek, okořením paštikovým kořením, mírně osolime a s přidáním smetany dobré promicháme. Jako vložku přidáme na kostičky nakrájenou šunku, slaninu, oblanširované žamplóny a drůbeží játra pokrájená na kousky. Směs dobré promicháme a navršíme na vykostenou kachnu. Maso zabalíme jako roládu, upevníme provázek, vložíme do pekáče, podlijeme, přidáme pokrájenou cibuli a dáme do trouby péci. Pečeme za stálého přelévání, podlévání a obracení doměkká.

Dozlatova upečenou kachnu vyjmeme z pekáčku, přebytečný tuk slijeme, výsek zaprášíme moukou a po zasmahnutí zalijeme vývarem z kachních kostí. Do šávy v mícháme kečup, červené víno, citronovou šávu, dobré provaříme na přirodní vinnou omáčku a přecedíme. Z rohlády odstraníme provázeček, nakrójme na plátky a přeléváme vinnou omáčkou. Vhodnou přílohou jsou bramborové kroketky.

ODPOVEDĚ:

Pre bystre oči — 1-D, 2-C,
3-A, 4-B.

DZIEDZICZENIE

Pisaliśmy już wcześniej o zasadach sporządzania testamentów oraz o sprawach dotyczących przekazywania gospodarstw lub ich podziału. Dziś wyjaśnimy sprawę dziedziczenia po zmarłym właścielowi gospodarstwa rolnego.

Należy rozważyć sprawę w dwóch aspektach. Po pierwsze, czy spadkobierca zostawił testament, czy też nie. Jeśli tak, wówczas następuje dziedziczenie testamentowe. Jeżeli nie ma testamentu, ma miejsce dziedziczenie ustawowe.

Spadkodawca może w testamencie według własnej woli powołać do dziedziczenia tylko niektórych spośród swoich spadkobierców, może także powołać do spadku inne osoby, nie należące do kręgu spadkobierców ustawowych. Testament obejmuje rozporządzenie całym majątkiem należącym do spadku lub tylko jego częścią.

W braku testamentu do dziedziczenia powołani są spadkobiercy ustawowi. Krąg osób powołanych do dziedziczenia z ustawy określają związki rodzinne, wynikające z pokrewieństwa albo z więzi prawnej, mającej charakter rodzinny, jak np. mażeństwo lub przysposobienie.

Kodeks cywilny dzieli spadkobierców ustawowych na dwie grupy, kolejno powoływanie do dziedziczenia. Do pierwszej grupy należą zstępni (dzieci, wnuki) i małżonek spadkodawcy. Do drugiej grupy wchodzą małżonkowie, rodzice, rodzeństwo i zstępni rodzeństwa. W pierwszej kolejności powołane są do dziedziczenia z ustawy dzieci spadkodawcy oraz jego małżonek. Dziedzicza oni w równych częściach, jednakże część przypadająca małżonkowi nie może być mniejsza niż jedna czwarta części spadku. W braku zstępnych spadkobierców, do spadku powołani są z ustawy spadkobiercy drugiej grupy: małżonek, rodzice, rodzeństwo i zstępni rodzeństwa spadkodawcy. Udział małżonka dziedziczącego w zbiegu z innymi spadkobiercami drugiej grupy wynosi połowę spadku, bez względu na liczbę tych spadkobierców. Druga połowa przypadku rodzeństwu i rodzicom spadkodawcy. Udział spadkowy każdego z rodziców dziedziczących razem z rodzeństwem wynosi jedną czwartą tego, co przypada dla rodziców i rodzeństwa. Pozostała część dziedziczy rodzeństwo w równych częściach. Jeżeli do spadku powołani są tylko małżonek i rodzeństwo spadkodawcy, rodzeństwo dziedziczy w równych częściach przypadającą im połowę spadku.

Należy podkreślić, że krąg spadkobierców powołanych do dziedziczenia gospodarstwa rolnego jest większy i obejmuje w pierwszej grupie: dzieci, wnuki i małżonka, zaś w drugiej grupie: małżonka, rodziców, rodzeństwo i dzieci rodzeństwa. Spadkobiercy dziedziczą gospodarstwo rolnego według tych samych reguł, jakiej obowiązują przy dziedziczeniu ogólnym. Natomiast obowiązuje generalna zasada, że spadkobiercy dziedziczą z ustawy gospodarstwo rolnego wówczas, jeżeli w chwili otwarcia spadku (data śmierci spadkobiercy) odpowiadają warunkom wymaganym do nabycia własności nieruchomości rolnej, albo są małolatni, bądź pobierają naukę zawodową lub uczęszczają na szkołę, a także gdy są trwale niezdolni do pracy.

Przez określenie zawarte w ustawie, że „spadkobierca odpowiada warunkom wymaganym do nabycia własności nieruchomości rolnej” rozumie się wykonywanie stałej pracy w jakimkolwiek gospodarstwie rolnym bezpośrednio przy produkcji lub posiadanie kwalifikacji do prowadzenia gospodarstwa rolnego. To rozróżnienie wynika stąd, że nie każdy spadkobierca, posiadający kwalifikacje, stale pracuje w gospodarstwie rolnym.

Należy podkreślić, iż mogą występować przypadki, że ani małżonek spadkodawcy, ani żaden z jego krennych powołanych do dziedziczenia z ustawy nie odpowiada warunkom przewidzianym dla dziedziczenia. Wtedy gospodarstwo dziedzicza wszyscy spadkobiercy na zasadach ogólnych. Gospodarstwo rolnie traktowane jest wówczas podobnie jak inne składniki wchodzące do spadku.

PRACA ZABRONIONA KOBIETOM

L.S. z województwa nowosądeckiego. Pracuję jako robotnica fizyczna w państwowym gospodarstwie rolnym. Słyszałam, że niektóre prace w rolnictwie zarezerwowane są kobietom. Proszę o wyjaśnienie jakie?

Są to prace: wysiewanie azotniaku, superfosfatu pylistego, wapna nawozowego oraz inne prace przy nawozach sztucznych. Ponadto prace przy użyciu i przygotowywaniu chemicznych środków ochrony roślin, a także naprawianiu ziarna (dozwolona jest tylko praca przy sprzedaży chemicznych środków ochrony roślin w zamkniętych szczelnych opakowaniach chemicznych).

KONTO „A” DLA KAŻDEGO

Od 1 lipca br. uległy likwidacji konta walutowe „N”, czyli takie, na których można było dodać gromadzić dewizy bez konieczności dokumentowania źródła ich pochodzenia. Wszystkie zgromadzone na nich środki automatycznie zostaną przeniesione na konta walutowe „A”, które tym samym stają się dostępne dla każdego obywatele posiadającego dewizy. Odstapiono więc od wymogu dokumentowania posiadanych dewiz.

Komunikat o likwidacji kont „N” nasunął jednak niektórym

czytelnikom przechowującym dewizy na tych kontach szereg dodatkowych pytań. Np. czy trzeba w celu przelania walut na konto „A” udawać się do banku? Czy w związku z nową regulacją zmieni się oprocentowanie kont? Pytają też osoby, które dotychczas nie posiadały w banku żadnego konta dewizowego, czy mogą je sobie obecnie założyć, w jakich walutach może być prowadzony ich rachunek itp.

Odpowiadamy kolejno na te właśnie pytania. Ci, którzy posiadają na koncie „N” kwoty niższe niż 100 dolarów (lub ich równowartość w innych walutach), nie muszą się udawać do banku, gdyż operacja przelania dewiz na konto „A” nastąpi automatycznie. Natomiast ci, którzy posiadają kwoty wyższe od 100 dolarów (lub ich równowartość w innych walutach) i chcieliby, aby bank prowadził ich rachunek dewizowy przez rok, dwa lub trzy (chodzi o tzw. rachunki terminowe) mogą przyjść do banku i wydać stosowne dyspozycje.

Wprawdzie nastąpiły zmiany w zasadach prowadzenia kont walutowych, ale nie zmieniło się oprocentowanie tych rachunków. Nadal więc obowiązuje podział na tzw. waluty słabsze (do nich zalicza się dolar amerykański, funt brytyjski i frank francuski) i mocniejsze (są to: marka RFN i frank szwajcarski). Do końca czerwca br. rachunki „N” w walutach słabbszych były oprocentowane w wysokości 3 proc. rocznie, a w walutach mocniejszych — 2 proc. rocznie. Za połowę br. odsetki zostaną naliczone w walutach rachunku, tak więc od 1 lipca na kontach „A” znajdują się dewizy z kont „N” wraz z wyliczonymi odsetkami.

Tym samym konta „A” będą w dalszym ciągu oprocentowane w następującej wysokości: w dolarach USA, funtach brytyjskich i frankach francuskich — 4 proc. rocznie dla rachunków płatnych na każde żądanie (a vista), 8 proc. rocznie dla rachunków 12-miesięcznych, 9 proc. rocznie dla rachunków terminowych 24-miesięcznych i 10 proc. rocznie dla rachunków terminowych 36-miesięcznych. Dla rachunków „A” prowadzonych w markach RFN i we frankach szwajcarskich oprocentowanie wynosi: 3 proc. dla rachunków a vista, 7 proc. dla rachunków terminowych 12-miesięcznych, 8 proc. dla rachunków terminowych 24-miesięcznych i 9 proc. dla rachunków terminowych 36-miesięcznych.

Należy jednak pamiętać, że warunkiem otwarcia przez bank konta jest złożenie minimum 10 dolarów USA (lub ich równowartość w innej walucie) na rachunek a vista i minimum 100 dolarów USA (lub równowartość w innych walutach) na rachunek terminowy. Banki polskie przyjmują od klientów wpłaty w 20 walutach obcych, lecz prowadzą rachunki dewizowe tylko w pięciu (dolar USA, funt brytyjski, frank francuski, Marka RFN i frank szwajcarski).

Hviezdy o nás

 PANNA
24.VIII.-23.IX.

Staré priateľstvo sa opäť osvedčí a potvrdí. Pomôže ti to zbažiť sa problémov, ktoré ti už dávno nedovoľujú spokojne spať. To, čo sa deje okolo teba, sa ťa netýka a nemá zmysel sa trápiť. Len tak si udržíš duševnú rovnováhu. Tvoje neustále obavy a pochybnosti ti nepomáhajú zblížiť sa s ľuďmi, ktorí si to zaslúžia.

 VÁHY
24.IX.-23.X.

Nič nového, všetko sa točí do okola a opäť od začiatku. Táto jednotvárnosť ťa už trochu unavuje. Potreboval by si zmenu a trochu čerstvého vzduchu. A máš takú možnosť — prijemná cesta v dobrej spoločnosti. Zažij ďalšie chvíle obáv, ktoré si sám zaviniš — priatelia už budú pripravení k odchodu a ty budeš mať ešte plno vecí k vybaveniu.

 ŠKORPIÓN
24.X.-22.XI.

Zbytočne a bezdôvodne kaziš náladu sebe a iným. Neospravedlňuj sa sám pred sebou tým, že ti pribúda rokov. Aj starý človek môže byť vyrovnaný a spokojný, kým mladý netrpezli-

vý a nervózný. Teraz je ti hľavne potrebná trpečlivosť a silné nervy, aby si vydržal chvíle skúsky. Nič ešte nie je nenavrátené stratené, ešte nastanú lepšie dni.

 STRELEC
23.XI.-21.XII.

Vec, ktorú pokladáš za nesmierne dôležitú, bude mať určite vedľajšie následky, ale tie ťa nemusia zaujmáť. Tvoje úsilie prinesie výsledky, ktoré ďaleko predčia tvoje očakávania. Osoba, ktorú si doposal neznášal, ocítne sa blízko ťa a ty zistis, že sa v konkrétnych otázkach môžete celkom dobro dohodnúť.

 KOZOROŽEC
22.XII.-20.I.

Znášanlivosť a zhovievavosť sú dobrými vlastnosťami, ale všetko má svoje medze. Nemôžeš hľať každú urážku bez slova. Ak nechceš reagovať, prestaň sa s takými ľuďmi stýkať. A vôbec, už je najvyšší čas, aby si si uvedomil, že potrebuješ pri sebe dôveryhodných ľudí a nie intrigánov.

 VODNÁR
21.I.-18.II.

Prvý krok bol dobrý. Nečakaj s ďalšími príliš dlho. Vyrastú

pred ňou nové problémy, ale neboj sa ich. Vlastným úsilím a v spolupráci s okolím všetko prekonáš. V citovom živote ťa očakávajú dobré zmeny. Prestaneš sa cítiť osamotený a opustený a ďalšie dni budú plné tepla a radosťi.

 RYBY
19.II.-20.III.

Nie je všetko také ružové, ako sa ti zdalo, ale to ešte neznamená, že máš spustiť hlavu a vzdať sa. Priznaj sa konečne, že napriek určitým ťažkostiam sa ti nevodi tak zle, predovšetkým vďaka tomu, že ti priatelia podali pomocnú ruku. Správy zdáleka vzbúria hladinu tvojho života, ale len nakrátko.

 BARAN
21.III.-20.IV.

V najbližších dňoch počuješ trochu klebiet, ale nič určitého. Nepočúvaj, čo rozprávajú neseriezni ľudia. Udalosti sa môžu rýchle rozvíjať, ale nedaj sa vystrieš z rovnováhy. Všetko bude závisieť od ťa, od toho, aby ťa maličkosti neodviedli od vytýčeného cieľa. Mohlo by to spôsobiť aj materiálne komplikácie.

 BYK
21.IV.-20.V.

Tvoja situácia je celkom jasná, to len ty sám neustále hľadáš nové problémy, ktoré chceš riešiť. Dostaneš súhlas na transakciu, o ktorú si osobne nežiadals. Z druhej strany, vo veci,

na ktorej ti naozaj záleží, sa tvoje nádeje nesplnia. Nie je vylúčené, že sa zasa vrátiš k pôvodným plánom.

 BLÍŽENCI
21.V.-21.VI.

Budeš celkom spokojný so svojim rozhodnutím. Máš všetky podmienky k tomu, aby si ho prakticky uskutočnil. Môžeš očakávať len všetko najlepšie. To, čo sa ti zdalo byť také zložité, sa vyrieši samo. Môžeš mysiť o ďalších zmenách. Zdá sa, že ťažkosti budú menšie, ako sa obávaš.

 RAK
22.VI.-22.VII.

Oobjavi sa rad možnosti v rôznych oblastiach. Skôr, ako sa definitívne rozhodneš pre jednu z nich, popros o radu niekoho skúseného. Nedaj sa zapliesť do sporov a intrig. V osobnom živote sa veľa vyjasní — zmena okolia ti urobí dobre. A vôbec, čaká ťa viac úsmevov ako smútku. Váž si toho a užívaj život!

 LEV
23.VII.-23.VIII.

V poslednom čase si stále nerovný. Tvoje menlivé nálady sú pre ťa okolie nepríjemné, ťa dia sa ti začínajú vyhýbať. Vzájomné výhrady a premičené urážky zbytočne kazia ovzdušie na pracovišti. Obom stranám by iste prosperovalo, keby sa úprimne a otvorené dohovorili. K tomu je ovšem ešte potrebné, aby si sa lepšie ovládali.

OD 0 DO 10 BODÚ: Máš sice naprosto idealistickou predstavu priateľstva, ale zároveň nikdo tvým predstavám neodpovedá. Chceš sa vyhnúť kľamánii a proto se často uzavíraš v sobe, vyhýbáš sa ľuďom a rozchádzas se s nimi dŕiv, než by se mohly priateľské siazky vytvoriť.

Psycholog radi: To, že priateľstvo „nefunguje“, není vždycky vina tých ďruhých. Nemeli bys kriticky oceniť vlastný postoj?

OD 11 DO 20 BODÚ: Véria, že priateľstvo sa provêruje v kritických okamžiciach. Sám jsi ochoten priateľom mnoho obětovať, ale očakávás i od nich. Prátele velmi pečlivé vybíráš, ale priateľstvo jednou uzavrené je pro ţebe velmi dôležité a počuješ o nej.

Psycholog radi: nevytvárej umelé překážky. Mohou odstrašiť ľudí, ktorí by mohli byť pro ţebe dobrými priateľmi.

OD 21 DO 30 BODÚ: Nejsi ďľovkem povrchom a styky s ľuďmi sú pro ţebe dôležité, ale priateľom nekladeš príliš vysoké nároky. Krom ďeho jednoho: musí byť vzájomná sympatie, protože priateľstvo je pro ţebe predovšetkým věci citu. Proto tvé priateľské siazky bývají trvale a vydrži i těžkou krizi, protože svou sympatiu nabízias bez jakýchkoli podmieniek.

Psycholog radi: nejednomu mužeš ukázať, jak mají jednat s priateľmi. A ukazuj jím to!

31 BODÚ A VIČE: Rychle se sprátelis s ľuďmi, ktorí se ti zalibí. Nemáš vysoké nároky, nemusí tे s nimi pojiť hlboká sympatie. Nechceš byť sám, potrebujes kľam sa ľuďmi, ktorí by tē zabavili a zaujali. Uvádomuješ si, že se na nē nemôžeš vždycky spolehnout v potrebe, ale ani ty nejsi prikladem obětavosti vůči priateľom.

Psycholog radi: zkus si poradiť sám. Čím lepe se ti to podaří, tim větší máš naději na styky, ktoré ti prinesou skutečné zadostučinení.

NÁŠ TEST

Čím je pro tebe priateľství?

Témér všichni touži po opravodovém priateľstvi, ale rôzni ľudé od ňeho očekávají rôzne věci. A práve to mluví mnoho o nich samých. Chceš si o sobě něčo dovedět, odpověz na otázky naši psychozábavy.

1. Co soudiš o tykání na pracovišti?

a) vytváří to dobré ovzduší — 4 b.) ne — 4 c.) nevím, nemám vlastní názor — 2 b.

2. Překáží ţi, když se ţi při hře někdo divá přes rameno do karet?

a) ano, velmi — 0 b.) trochu — 2 b.) ne, nepřekáží — 4 b.

3. Příjemně si telefonicky povídáš se známým nebo známou a náhle si uvědomíš, že práve začíná dobrý pořad v televizi. Končíš rozhovor?

a) pravděpodobně ano — 1 b.) ne — 4 b.

4. Souhlasíš s příslovím, že priateľství končí tam, kde začínají peníze?

a) naprostě — 0 b.) trochu — 2 b.) vůbec ne — 4 b.

5. Jak nejlépe poznáš sám sebe?

a) pišeš deník — 0 b.) porovnáváš se s jinými — 2 b.) upřímně hovoříš s ľuďmi, kterým důvěřuješ — 4 b.

6. Jak bys chtěl slavit své narozeniny nebo jmeniny?

a) ve velké společnosti — 4 b.) v malém kruhu — 2 b.) nejraději ve dvou — 0 b.

7. Která z těchto dvou fotografií je podle tvého názoru romantičtější?

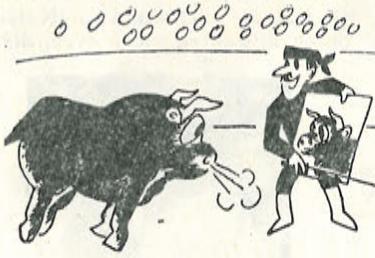
a) snímek č. 1 — 4 b.) snímek č. 2 — 1 b.

8. Kdybys potkal v lese ochočené srny, měl bys chuť je pohludit?

a) ano — 4 b.) ne — 1 b.

9. Která z těchto dvou památek se ti zdá být architektonicky hodnotnější?

a) na snímku č. 1 — 4 b.) na snímku č. 2 — 1 b.

NEDĚLJA — Moskv

„Vidíš, takhle člověk dopadne, když si zapomene fotoaparát!“

— Zavorte ma, prosím vás, vyhodil som manželku z okna, prosí rozrušený muž policajta.

— A zabila sa?

— Nie, ale beží za mnou!

* * *

— Čo by si urobil, keby som fa opustila?

— To isté, čo ty.

— Vždy som vedela, že vôbec nemáš charakter!

* * *

Pýta sa reportér úspešného muža:

— Ako sa vám podarilo uskutočniť všetky svoje sny?

— Včas som sa prebudil...

* * *

„Zdá se, že jim šašlik příliš nechutnal!“

— Počul si? Jožo zrazil autom akési dievča a potom sa s ňou musel oženit.

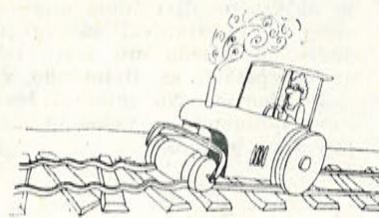
— Ale čo! Keby sa takéto prípady stávali častejšie, vodiči by iste jazdili opatrnejšie.

* * *

— Dnes cestujem s manželkou do Benátok.

— Ale, veď ste tam boli vlasti!

— To hej, ale vtedy boli všetky ulice zaliate vodou.

— Jano, vieš čo sa mi na tvojej žene najviac páci?

— Čo?

— Ze je tvoja a nie moja!

* * *

Hovorí sudeca svetkovi:

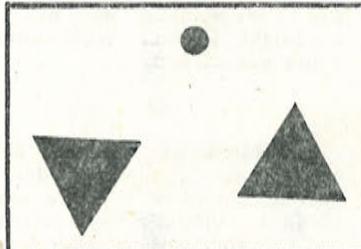
— Viete čo môžete dostať za krievé svetlectvo?

— Slúbili mi auto, — odpovedá svedok.

Vidíš, tak dopadne človek, keď zabudne fotoaparát

DOKÁZEŠ TO?

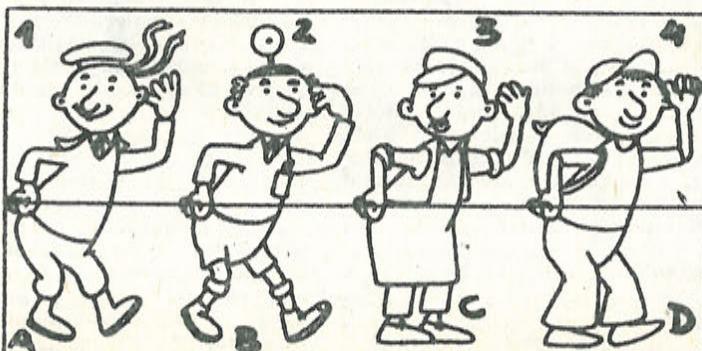
TROJÚHELNÍKY

Co je třeba udělat, aby se dva trojúhelníky na obrázku překryly? K dosažení tohoto efektu však nesmíte použít ani tužky, pravítka nebo nůžek — zkrátka žádných pomůcek...

PRE BYSTRÉ OČI

Však sú smiešne poobliekaní tito muži? Keď sa však lepšie prizrite, zistíte, že ide o omyle. Uhádnete, ktoré dolné polovice postavičiek patria mužom jednotlivých povolani?

(Odpoveď na str. 29)

JMÉNO VĚŠTÍ

SYLVIE — časté, měkké a milé jméno. Nejčastěji je hnědovláská nebo brunetka, vysoká nebo střední postavy, silná, s dobré vyvinutým poprsím. Kulatý obličej, malý nosík, červené náruživé rty. Povidavá, zábavná, nezbedná, veselá, tvrdohlavá, upřímná a tvrdá. Od nejmladších let zbožňuje chlapce a vyhledává jejich společnost. Ráda se baví a často je zamílovaná. V dětských letech leže po stromech a střechách, pere se s chlapci a děvčaty. Trhá punčochy, šaty a svetry, ale chce být elegantní. Piše si deník, ale nepravidelně a chaoticky. U kamarádů je oblíbená, ale kamarádky ji nemají příliš v lásce. Dospělí ji nazývají malá d'áblice. Sexuálně dospívá velmi rychle, ale její rozumový a společenský vývoj je opožděný. Průměrně nadaná, ale ctižádostivá, což rozhoduje o jejích úspěších v učení. Má ráda exaktní vědy. Je nepořádná a čistotu udržuje jen z donucení. Je to typ temperamentní klepny. Pochází většinou z dělnické rodiny nebo z rodiny pracující intelligence. Bývá jedináčkem nebo jedinou dcerou ve větší rodině. Má ráda své zaměstnání, které vykonává dobře. Její spolupracovníci ji však nemají rádi. Je nešťastná v osobním životě, ačkoliv se provdá za tichého a klidného člověka. Nerada se zabývá všedními záležitostmi. Ráda hraje první housle, jako vedoucí je tvrdá a bezohledná k podřízeným, jako podřízená je usměvavá, zdvořilá a úlisná. Dožívá se vysokého věku, buď s manželem nebo jako vdova. Nemívá děti nebo jen jednu dceru. Manžel bývá pod pantoflem. Mívá dobrou rodinu, která ji pomáhá.

TADMIR

Veríte snom? Nie? Ani my neveríme, ale predsa nevadí pozrieť sa občas do snára. Ved' je to iba zábava. A čo, keď sa vám dobrý sen splní? Tak teda keď

SNÁR

sa vám snival:

Prsteň obdržaný — čest; stratený — budeš urazený; kúpený — zamiluješ sa; veľmi cenný — prijemná budúcnosť; darovaný — chorľavosť; nájdený — nejednotnosť; železny — stojíš pred ťažkým bojom o svoju budúcnosť; zlatý — budeš požehnaný deľmi; zo sloviny — zbabiaš sa utrpenia; zlomený — rozchod a hádka.

Vtáky samotne sediaci — smútok; lietajúce — obdržíš správy; vo vzduchu — trampoty; strihanie krídel — odohnaš nešťastie; chytanie — zisk; v klietke — si úlisnejší ako iní; s pekným perim — si spurný; zabíjané — strata; kfmemé — pozveš príjemnú spoločnosť; vtáky v hviezde s vajcami — veľká radosť ťa čaká; s mláďatami dbaj viacej o záujmy svojej rodiny; vybrané — domáce starosti; prázdne — zanedľho založíš vlastnú domácnosť.

Pumpa — príjemné prekvapenie.

Puška — márne veriš v zisk, vo výhru.

Polmesiac ubúdajúci — tvoja láska schladne; pribúdajúci — tvoja láska rastie.

Pôst — budeš mať finančné starosti.

Pustutina — tvoj život bol bezútešný.

Rádio — máš märnotratnicke sklyny.

Rady udeľoval — hádaš sa kvôli maličkostiam.

ŽIVOT

MIESIĘCZNIK SPOŁECZNO-KULTURALNY
00-372 WARSZAWA, UL. FOKSAL 13.
TEL. 26-44-49 (red. nacz.), 26-04-55, 26-42-51

ORGAN TOWARZYSTWA SPOŁECZNO-KULTURALNEGO
CZECHÓW I SLOWAKÓW W POLSCE, adres ZG TSKCIS
31-504 Kraków, ul. Zygmunta Augusta 7/3—4, tel. 22-12-92.

ODZNACZONY: Złotym Medalem ze Wstęga Czechosłowackiego Instytutu Kontaktów Międzynarodowych, Medalem Macierzy Słowackiej Za Zasługi dla Rozwoju Literatury Słowackiej, Złotą Odznaką Za Zasługi dla Ziemi Krakowskiej, Medalem Za Zasługi dla TKCIS.

REDAKCJA: Adam Chalupec (redaktor naczelny), Areta Fedak (opracowanie graficzne), Anna Krištofeková, Mieczysław Pożarski (redaktor techniczny), Eva Rudnicka (tłumacz), Alžbeta Stojowska (tłumacz), Dominik Surma, Ján Spernoga (sekretarz redakcji).

WYDAWCZA: Wydawnictwo Współczesne RSW „Prasa-Książka-Ruch”, 00-490 Warszawa, ul. Wilejska 12, tel. 28-24-11.

SPOŁECZNE KOLEGIUM REDAKCYJNE: Augustin Andrašák, Zofia Bogačíkova, Jozef Čongva, Ján Halach, František Harkabuz, Zofia Chalupková, Bronislav Knapčík, Eugen Kott, Eugen Mišinec, Lída Mšálová.

WARUNKI PRENUMERATY: Prenumeratę na kraj przyjmuje Oddział RSW „Prasa-Książka-Ruch“, oraz urzędy pocztowe i doręczyciele w terminach: do dnia 10 listopada na I kwartał, I półrocze oraz cały rok następny; do dnia 10 lutego na trzy kwartały, a do dnia 10 czerwca na II półrocze roku bieżącego.

Cena prenumeraty: kwartalnie 150 zł, rocznie 600 zł. Instytucje i zakłady pracy opłacają prenumeratę w miejscowościach Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch“ lub — w miejscowościach, gdzie Oddziałów nie ma — w urzędach pocztowych. Czytelnicy indywidualni opłacają prenumeratę w urzędach pocztowych i (na wsi) u doręczycieli.

Prenumeratę ze zleceniem wysyłki za granicę przyjmuje RSW „Prasa-Książka-Ruch“ Centrala Kolportażu Prasy i Wydawnictw, pl. Towarowa 28, 00-958 Warszawa, konto NBP XV Oddział w Warszawie Nr 1658-201045-139-11. Prenumerata z wysyłką za granicę jest droższa o 50% dla zleceniodawców indywidualnych i o 100% dla instytucji.

DRUK: Prasowe Zakłady Graficzne RSW „Prasa-Książka-Ruch“, 00-375 Warszawa, ul. Smolna 10. Zam. 339.

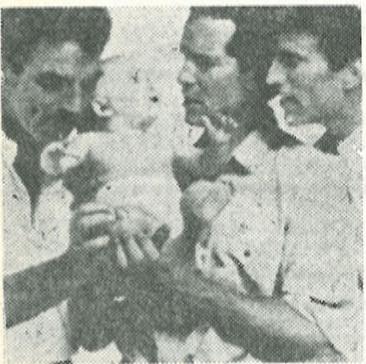
Nie zamówionych tekstu, fotografii i rysunków Redakcja nie zwraca i zastrzega sobie prawo skrótów.

Numer oddano do składu 7.7.1988, podpisano do druku 25.8.1988.

STÁVA SA ■ STALO SE

MÓDA NA NEMLUVNATÁ. Diváci sú už unavení pozerať na vraždy, streľanie a naháňanie gangsterov. Iní sa nudia pri scénach „v posteli“ v najrôlenejších variantách. Preto filmovi producenti vymysleli čosi celkom nové... Traja známi herci — Tom Selleck, známy hlavne z úlohy detektíva v americkom seriáli, Steve Guttenberg, ktorý hráva hrdinských policajtov a Ted Danson, ktorý získal popularitu ako „väzkový sukničkár“ v mnohých filmoch a seriáloch — všetci traja sa nadšene naoklánajú nad slečinkou, ktorá má krivé nožičky, plešivú hlavičku a... päť mesiacov. Malá Mary, hrdinka mimoriadne populárneho filmu Traja muží a nemluvňa, ktoré na zmenu hrajú dvojčence z Toronta, Lisa a Michelle Blairových. Zase Dania Keatonová vo filme Baby Boom hrá ženu biznesu, ktorá robi veľkú kariérū a neočakávané dedičstvo svojej neteri. Z tvrdého séfa podniku sa mení na nežnú maničku — ale nakoniec robí výborné obchody na výrobe... potravín pre deti. Aj malíčkú hrdinky filmu hrajú na zmenu dvojčence — malé dieťa predsa nemôže byť príliš dlho na scéne, v ostrom svetle reflektorov, medzi davom cudzích ľudí. Musí mať „dublera“.

To sú iba dva príklady „módy na nemluvnatá“: nakrúca sa alebo sa pripravuje filmy o deťoch, ktoré rodičia chceli a nenecheli, nájdené, zdedené atď. Túto módu začali Francúzi, ktorí pred dvoma rokmi nakrútili film o troch starých mládencoch a nemluvnati. Všetky tieto filmy o nemluvnatách sú veselohry a skoro všetky majú obrovský finančný úspech. Na snímke: americká a francúzska verzia troch pánov s nemluvnňom.

INDIČKÁ TRAGÉDIA. Už začiatkom 14. storočia benátsky cestovateľ Marco Polo označoval svojim súčasníkom o krutom zvyku, ktorý vládne v Indii — manželky sa spaľujú na hranici spolu so zomretým manželom!

Tento zvyk, ktorý vzbudzoval hrózu dokonca v stredovekej Európe, je prastarý, spojený s vierovyznaním — manželky, ktoré zhoreli na hranici s manželom, sú „satí“ — svätsice. Na ich počest dokonca budovali chrámy.

Mohlo by sa zdáť, že v Indii, ktorá stále rýchlejšimi krokmi kráča k modernosti, tento krutý zvyk je už celkom zabudnutý. Ostatne, už keď vládli v Indii Angličania, bol zákonom zakázaný — napriek tomu v istých oblastiach, najmä v Bengálsku, dodržiavajú ho naďalej. Z hlásení koloniálnych orgánov Indie vyplývalo, že napr. v roku 1824 zhorelo skoro 600 vdov. Keď získala India nezávislosť, zahynulo na hranici iba 28 žien — hlavne v štáte Radzasthan, kde „satí“ dlho uctievali. Boli to teda ojedinelé prípady a naposledy už nestretané.

Zatiaľ v septembri m.r. v dedinke Deorala v Radzastháne umrel na fažkú zalúčenú chorobu 24-ročný mladý muž. A ten istý deň na pohrebnej hranici zahynula jeho 18-ročná manželka Rup Kanwar. Existujú dve verzie jej smrti. Jedna, s hrdostou opakovanej obyvateľmi Deorala, že Rup oblečená do svadobných šiat hrdo a dobrovoľne vstúpila na hranicu. A druhá, ktorú šepkajú — že mladá žena sa zúrivo bránila a napokon poďahla, keď jej dali nejaký silný prostriedok.

V každom prípade, dovtedy chudobná doposiaľ dedinka na severe Indie, sa stala pútnickým miestom tisícov pobožných pútnikov. Vybudovali provizórny chrám na počesť upálenej „satí“, okolo chrámu sú kiosky s pamätkami po „svätsici“, čajovne, zájazdy. Ba, vydali aj malú knižičku o „satí“ z Deorala, ako aj — čo je už moderné — magnetofónovú pásku s piesňami ospevujúcimi smrť Rup Kanwar. snaď poslednej „satí“. Na snímke: Rup, obeť pradávnych zvykov.

V takej úlohe sme ešte Jean-Paul Belmonda nevideli! Stal sa totiž... starým otcom. A k tomu

nie na striebornom plátne, ale v živote. Belmondova dcéra, Florence, porodila dcérku Annabelu. Prednedávnom populárny Belbel uvidel svoju vnučku prvýkrát. Totiž Florence s dieťatom ho navštívila v Los Angeles, kde francúzska filmová hviezda natača svoj nový film. Hovorí sa, že počiatocne Belmondo neboli nadšení správou, že sa mu narodila vnučka. „Taký mladý — a už som starým otcom...“ — mal povedať 55-ročný filmový herec. Ale keď uvidel pátmesačnú Annabellu, úplne zmenil mienku. „Má oči ako zafíry a je najkraším dievčačom aké som videl — konštatoval zamilovaný dedko. A možno mu veriť, lebo na dievčačach sa Belmondo vyzná výborne... Na snímke: Jean-Paul Belmondo s vnučkou, dcérrou a s... bradou.“

ANGLICKÝ KRÁLOVSKÝ DVÚR je tématom největšího počtu klipů ze všech evropských

dvorů. Jedním z témat je manželství jediné dcery královny Alžbety II. Anny s Markem Phillipsem. Jak známo, Anninou životní vášni jsou koně. Byla dokonce členkou národní reprezentace Velké Británie. Před patnácti lety se Anna, zamilovaná do koní, zamilovala rovněž do mladého člověka, který podobně jako ona zbožňoval koně: do poručíka jízdy a výborného jezdce Marka Phillipsa. Královští rodiče nebyli na počátku nadšeni manželstvím dcery s neurozeným mladým důstojníkem, který nevynikal ničím jiným kromě jezdeckého talentu. Tvrdochlavá Anna však neustoupila.

Narodily se jim dvě děti, Peter a Zara. Mark je pro ně ideálním a milujícím otcem, ale Annu začal brzy nudit a rozčilovat. I na veřejnosti s ním často jednala pohrdavě a nedvouřile. Phillips se na královském dvoře necítil dobré, neměl rád urozenou společnost. Nejčastěji a nejraději bývá ve venkovském sídle Anny, Galcombe Parku, s dětmi a koni. Královna mu chtěla svého času dát knížecí titul, ale Anna nesouhlasila. Tvrdila, že by Marka uvádělo do rozpaků, kdyby ho někdo tituloval „Vaše knížecí výsost“. Sám Mark Phillips rovněž nechtěl aristokratický titul, ačkoliv královna uznala, že se její zeť vždycky chová jako dokonalý džentlmen.

Mnoho se v Anglii mluví o románu Anny s členem její osobní ochrany Peterem Censem. Dvůr to nedementoval... Nezdáliel manželství trvá; královna má velmi ráda oba malé Phillipsy a chce jim prý dát šlechtické tituly... Na snímku: Anna s maželem.

Michael Douglas neskryva, že vela vdačí otcovi. Nielen preto, že má jeho priezvisko. Dnes 70-ročný Kirk Douglas bol — ako sám priznáva — pre svojich štyroch synov prísnym otcem. „Práca — práca je najdôležitejšia, musí sa brať vážne a mať ju rád. Chceš byť napr. stolárom — dobre, ale bud' dobrým stolárom. Solídnym odborníkom.“ — opakoval svojim synom. Stolárom sa nestal žiadnen z nich. Všetci sú spojeni s filmom. Peter je vedúcum filmového štúdia, Joel spisovateľom a scénaristom, Eric hercom, zatiaľ počiatočným a v tieni už slávneho Michaela. Na snímke: Michael Douglas s otcem.

DRUŽINA VO VLAKU. Rodičia väčších i menších detí sa určite zhodnú v tom, že cestovanie vo vlaku nie je príjemné ani pre dieťa ani pre rodiča. Španielska železnica sa preto pokúšala tento problém odstrániť — a zdá sa, že s úspechom. K expresným vlakom premávajúcim na dlhé vzdialenosť priradujú detské vozne — akési pojazdné družiny, kde sú detom k dispozícii rozličné hračky a hry. V jednom kupé je zariadená i miestnosť, kde rodičia môžu prebaľovať svojich najmenších a zohriat im jedlo. Vlakom môžu odteraz cestovať i deti bez sprievodu dospeleho. Postarajú sa o ne školské vychovávateľky a pestunkyně, ktoré sú stálymi zamestankyniami železnice.